

Univerza v Ljubljani
Fakulteta za socialno delo

Nataša Kopač

Otrok in urejanje alkoholizma pri zasvojenem staršu

Diplomsko delo

Ljubljana, 2016

Univerza v Ljubljani
Fakulteta za socialno delo

Nataša Kopač

Otrok in urejanje alkoholizma pri zasvojenem staršu

Diplomsko delo

Mentor: doc. dr. Vera Grebenc

Ljubljana, 2016

PODATKI O DIPLOMSKEM DELU

Ime in priimek: Nataša Kopač

Naslov diplomskega dela: Otrok in urejanje alkoholizma pri zasvojenem staršu

Mentorica: doc.dr. Vera Grebenc

Kraj: Ljubljana

Leto: 2016

Št. strani: 111

Št. tabel: 9

Št. prilog: 3

Št. virov: 51

Ključne besede: zasvojenost z alkoholom, okrevanje staršev, odpornost na stres, vpliv okrevanja staršev na otroke, podporne skupine za otroke

POVZETEK

V teoretičnem delu diplomskega dela je predstavljena zasvojenost z alkoholom kot zelo razširjen družbeni problem v Sloveniji. Opisan je nastanek zasvojenosti, njene posledice, pomen vzpostavitve abstinence, oblike podpore in pomoči ter prisotnost stigmatizacije zasvojenih oseb. Delo prikazuje tudi ukrepe, ki so del socialnega nadzora in se v Sloveniji izvajajo kot omejevanje porabe alkohola. V nadaljevanju je s pomočjo empiričnega gradiva prikazan vpliv urejanja zasvojenih staršev na življenje v družini ter na njihove otroke. Raziskava je pokazala, da je pri okrevanju pomembno sodelovanje obeh partnerjev in ne le zasvojenega člana. Največji vpliv ima okrevanje staršev na način komunikacije, na odprtost članov do pogovora o zasvojenosti ter na vzpostavljanje socialnih stikov. Nekoliko manjši vpliv ima okrevanje staršev na zaupanje med člani v družini, na družinske rituale, na vloge v družini ter na vzpostavljanje partnerskih zvez pri otrocih. Izkazala se je potreba otrok po skupini, ki bi jim nudila podporo in razbremenitev, možnost deljenja izkušenj ter pomoč pri urejanju njihovega življenja. Pri večini otrok je kljub večletni abstinenci še vedno prisoten strah pred recidivom starša.

Otroci, ki so odraščali v družini s staršem, zasvojenim z alkoholom, ne nosijo le negativnih posledic, o katerih je napisane veliko literature. Prav ti otroci so lahko tudi odporni na stres. Lahko so stanovitni, uspešni na področju šolanja in službe, so povezani s svojimi starši in/ali sorojenci, gojijo razne hobije in se ukvarjajo s športom ter se doživljajo kot samozavestne in družabne.

INFORMATION ON THE THESIS

Name and surname: Nataša Kopač

Title of the thesis: Child and alcoholic parents in recovery

Mentor: doc. dr. Vera Grebenc

City: Ljubljana

Year: 2016

No. of pages: 111

No. of tables: 9

No. of additions: 3

No. of sources: 51

Keywords: alcohol addiction, recovery of parents, resilience, impact of recovery of parents on children, support groups for children

ABSTRACT

In the theoretical part of the thesis, alcohol addiction as a widespread social problem in Slovenia is presented. The occurrence of addiction and its consequences, the importance of establishing abstinence, the forms of support and assistance and the presence of stigmatisation of addicted persons are described. The thesis also presents the measures which are part of social control and are implemented in Slovenia as the limitation of alcohol consumption. Then, the impact of arranging the addicted parents on family life and their children following is shown by empirical material. The research has shown that collaboration of both partners and not only the addicted member is important for the recovery. The recovery of parents has the greatest impact on the mode of communication, the readiness of members to talk about addiction and the establishment of social contacts. The recovery of parents has a slightly smaller impact on the trust between family members, family rituals, roles in the family and on establishing partner relationships of children. It has been found that children need a group which would offer them support and relief, possibility of sharing experience and assistance in arranging their lives. In most children, the fear of parent's relapse is still present despite several years of abstinence.

Children, who have grown up in a family with a parent addicted to alcohol, do not only bear the negative consequences about which a lot of literature is written. These children may also be resilient. They can be steadfast, successful in the field of education and employment, connected with their parents and/or siblings, have various hobbies and participate in sport and experience themselves as confident and social.

KAZALO

1 TEORETSKI UVOD.....	1
1.1. ZASVOJENOST Z ALKOHOLOM.....	1
1.1.1 Pregled problematike zasvojenosti z alkoholom v Sloveniji.....	1
1.1.2 Zasvojenost.....	2
1.1.3 Nastanek zasvojenosti	3
1.1.4 Posledice zasvojenosti.....	4
1.1.5 Vzpostavitev abstinence.....	5
1.1.6 Pomoč in podpora pri zasvojenosti.....	6
1.2. SOCIOLOŠKI POGLED NA UŽIVANJE ALKOHOLA	6
1.2.1 Družbena teorija deviantnosti	7
1.2.2 Socialna kontrola	7
1.2.3 Socialni nadzor kot omejevanje porabe alkohola	8
1.2.4 Stigmatizacija.....	10
1.3. ŽIVLJENJE V DRUŽINI s staršem, ki je zasvojen z alkoholom.....	12
1.3.1 Otroci v družini z zasvojenim staršem.....	14
1.3.2 Odrasli otroci alkoholikov.....	16
1.3.3 Posledice življenja v družini z zasvojenim staršem	16
1.3.4 Družina v procesu okrevanja	18
1.3.5 Otroci v procesu okrevanja	20
1.3.6 Odpornost na stres pri otrocih, katerih starši so bili zasvojeni z alkoholom.....	22
1.4. SOCIALNO DELO Z DRUŽINO	23
2 RAZISKOVALNI PROBLEM.....	25
3 METODOLOGIJA	27
3.1 VRSTA RAZISKAVE	27
3.2 MERSKI INSTRUMENTI IN VIRI PODATKOV	27
3.3 POPULACIJA IN VZOREC	27
3.4 ZBIRANJE PODATKOV	28
3.5 OBDELAVA IN ANALIZA PODATKOV	28
4 REZULTATI.....	29
4.1 POGOVOR O ALKOHOLIZMU	30
4.1.1 Odprtost do pogovora o alkoholizmu.....	30
4.1.2 Tihi dogovor o prepovedi pogovora o alkoholizmu.....	31
4.2 KOMUNIKACIJA	31
4.2.1 Izboljšanje komunikacije v družini, konstruktivno reševanje konfliktov.....	31
4.2.2 Nezaupljiva komunikacija.....	31
4.3 ZAUPANJE	32
4.3.1 Nezaupanje v družini.....	32
4.3.2 Povečanje zaupanja v družini po okrevanju	32
4.4 DRUŽINSKI RITUALI.....	32
4.4.1 Več novih priložnosti za skupno preživljanje prostega časa	32
4.4.2 Ohranjanje skupnega preživljanja prostega časa	33

4.4.3 Odsotnost skupnega preživljanja prostega časa	33
4.5 SOCIALNI STIKI DRUŽINE.....	33
4.5.1 Danes – intenzivnejše druženje s prijatelji in svojci	33
4.5.2 Pred zdravljenjem – Odsotnost druženja družine s prijatelji in svojci	34
4.6 VLOGE V DRUŽINI.....	34
4.6.1 »Obrat vlog« v preteklosti	34
4.6.2 Vzdrževanje »obrata vlog« v sedanjosti	35
4.6.3 Starši prevzamejo svoje vloge.....	35
4.7 ŠOLANJE	35
4.7.1 Težave s šolanjem v času starševega pitja.....	35
4.7.2 Visoka motiviranost za šolanje v času starševega pitja	36
4.8 SLUŽBENE OBVEZNOSTI	36
4.9 ŠPORT, HOBIJI	37
4.9.1 Odsotnost hobijev in ukvarjanja s športom	37
4.9.2. Prisotnost hobijev in športa	37
4.10 PRIJATELJSTVO	38
4.10.1 Ohranjanje prijateljstev	38
4.10.2 Opuščanje prijateljev	38
4.11 PARTNERSTVO.....	38
4.11.1 Negativne partnerske izkušnje in nezmožnost navezovanja v partnerski zvezi	38
4.11.2 Vzpostavljane partnerske zveze v času okrevanja staršev	39
4.12 ODNOS DO SAMEGA SEBE	39
4.12.1 Negativna samopodoba	39
4.12.2 Pozitivna samopodoba.....	39
4.13 ODGOVORNOST DO STARŠEV	40
4.13.1 Občutja krivde za starševo pitje	40
4.13.2 Občutki odgovornosti do staršev ali sorejencev sedaj	40
4.13.3 Razbremenjenost občutkov odgovornosti do staršev	40
4.14 NASILJE	41
4.14.1 Prisotnost psihičnega in/ali fizičnega nasilja v času pitja starša, ki je bil zasvojen z alkoholom	41
4.14.2 Prisotnost psihičnega nasilja sedaj.....	41
4.15 POZITIVNI UČINKI OKREVANJA.....	41
4.15.1 Pozitivno vzdušje doma	41
4.15.2 Starši prevzamejo svoje vloge	42
4.15.3 Osamosvojitev otroka.....	42
4.16 STRAHOVI.....	42
4.16.1 Strah pred recidivom staršev	42
4.16.2 Zaupanje v starševo abstinenco	42
4.17 POTREBA PO PODPORI IN POMOČI	43
4.17.1 Izražena potreba po podpori in pomoči	43
4.17.2 Odsotnost potrebe po podpori in pomoči	44
4.18 NEGATIVNE IZKUŠNJE KOT POSLEDICE OKREVANJA	44
4.18.1 Odsotnost negativnih izkušenj v času okrevanja	44
4.18.2 Pomanjkanje zaupanja s strani staršev	44

4.18.3 Občutki krivde zaradi uživanja alkohola otrok.....	44
4.18.4. Razveza staršev	44
5 RAZPRAVA.....	45
5.1 Viri pri zagotavljanju odgovorov na potrebe otrok.....	49
6 SKLEPI	52
7 PREDLOGI.....	54
8 UPORABLJENA LITERATURA	56
8.1 Internetni viri	59
9 PRILOGE.....	61
9.1 Vprašalnik odprtega tipa.....	61
9.2 Intervjuji z odprtim kodiranjem	62
9.3 Sklepno kodiranje	97

KAZALO TABEL

Tabela 1: Opis vzorca sogovornikov	28
Tabela 2: Lastnosti sogovornikov in staršev	29
Tabela 3: Kodiranje, intervju 1	64
Tabela 4: Kodiranje, intervju 2	69
Tabela 5: Kodiranje, intervju 3	75
Tabela 6: Kodiranje, intervju 4	82
Tabela 7: Kodiranje, intervju 5	87
Tabela 8: Kodiranje, intervju 6	93
Tabela 9: Sklepno kodiranje	97

ZAHVALA

Za podporo in pomoč pri pisanju diplomskega dela se zahvaljujem mentorici doc. dr. Veri Grebenc.

Zahvaljujem se tudi vsakemu sogovorniku posebej za zaupanje in podelitev svoje zgodbe.

Rada bi se zahvalila tudi vsem mojim bližnjim za besede spodbude, ki so mi vlivale pogum, ko ga je primanjkovalo.

1 TEORETSKI UVOD

1.1. ZASVOJENOST Z ALKOHOLOM

1.1.1 Pregled problematike zasvojenosti z alkoholom v Sloveniji

Problem odvisnosti od alkohola je zelo obsežen in pereč, saj smo po boleznih jeter, ki kažejo na odvisnost od alkohola, na tretjem mestu med državami članicami EU. Poraba registriranega čistega alkohola na osebo v Sloveniji se je gibala v obdobju 2000 do 2010 med 10,3 in 13,5 litra čistega alkohola na odraslega prebivalca na leto, kar nas uvršča na peto mesto med državami članicami EU. Moški so tisti, ki se pogosteje tvegano opijajo. Med čezmernimi pivci izstopajo moški, stari med 40 in 54 let, ki imajo poklicno izobrazbo, so iz srednjega in najnižjega socialno-ekonomskega okolja in prihajajo iz vaškega okolja. Glede na geografsko regijo prihajajo iz vzhodne Slovenije. Okoli 11 % prebivalstva je bilo po raziskavah verjetno že odvisnih od alkohola, in sicer vsak peti odrasli moški in vsaka petindvajseta odrasla ženska (Zorko et al. 2013: 11–40).

Če primerjamo zgoraj navedeno statistiko v povezavi z odvisnostjo od alkohola in podatke, ki jih navajata Židanik in Čebašek Travnik (2003: 15) pred skoraj desetletjem, pa opazimo, da je bilo tedaj v Sloveniji po grobih ocenah odvisnih med 130.000 in 175.000 ljudi, kar pomeni, da se je v desetih letih delež oseb, zasvojenih z alkoholom, občutno povešal.

Če upoštevamo, da ima vsak problematičen uživalec alkohola ob sebi vsaj štiri osebe, na katere njegova zasvojenost vpliva, ter da imamo poleg tega tudi zasvojenosti od drugih snovi, lahko ugotovimo, da se več kot polovica Slovencev na nek način srečuje z zasvojenostjo in ima zaradi tega neke skrbi (Rus Makovec 2014: 18). Ob vsem tem zgodovinar Andrej Studen (2009: 6) v svoji študiji o kulturni zgodovini alkoholizma na Slovenskem v dobi meščanstva opisuje, da sta bili družba in država ves čas relativno tolerantni do pitja alkoholnih pijač in do alkoholikov ter da sta se premalo ozirali na hude in globoke socialne posledice alkoholizma. Alkoljubje in alkoholizem sta predstavljala družbeni pojav, katerega se je družba sramovala, vendar ga je obenem nenehno potihem dopuščala. Avtor študije navaja, da je zanimivo in hkrati osupljivo tudi to, da država tudi dandanes ne kaže posebnega interesa za tovrstne raziskave, čeprav meni, da bi jo ta fenomen moral skrbeti.

Kot je iz zgoraj zapisanega razvidno, je zasvojenost z alkoholom obsežen javnozdravstveni problem. Država že izvaja in načrtuje izvajati še veliko ukrepov v okviru alkoholne politike, ki jih v nadaljevanju tudi predstavim.

1.1.2 Zasvojenost

V nadaljevanju najpogosteje uporabljam pojem zasvojenost in se izognem uporabljanju pojma odvisnost, katerega uporabljam le, ko citiram ali povzemam avtorje, ki ta pojem dosledno uporabljajo. V literaturi se uporabljata oba pojma, včasih tudi kot sinonima. Flaker (2002: 26–27) ločuje med odvisnimi in zasvojenimi uživalci. Odvisni uživalci so tisti, ki so odvisni od mamila, pa tega ne vidijo kot zasvojenost, pa tudi tisti, ki se svoje odvisnosti ne bodo nikoli zavedali in si bodo abstinenčne težave razlagali drugače. Od kategorije zasvojenosti se odvisnost razlikuje prav po pomanjkanju posebne vloge. Zasvojene pa imenuje uživalce, ki so se naučili pohlepa po mamilu, ko so prepoznali svoje abstinenčne težave. S ponavljanjem takšne izkušnje pridobivajo vedenje in stališče zasvojenega. Prav s tem pa prevzamejo vlogo zasvojenega ali se ji na tak način približajo. Z vlogo je mišljen skupek pričakovanj glede ravnanja nosilca vlog, še posebej s strani pomembnih drugih.

Slovar slovenskega knjižnega jezika (2005) pojasni, da je zasvojenost stanje zasvojenega človeka. Glede zasvojenosti z mamili razloži, da je psihična zasvojenost tista, pri kateri se zasvojenec vrača k uživanju kake snovi zaradi spomina na njen ugodni učinek, telesna zasvojenost pa tista, pri kateri se ob prekinitvi pojavijo abstinenčne težave.

Ramovš (2001: 61–62) opisuje zasvojenost kot umetno in škodljivo potrebo, ki se razvije postopoma s privajanjem na določeno psihoaktivno substanco (npr. alkohol), obliko vedenja npr. igre na srečo) ali doživljanje resničnosti (npr. sovražnost do nekoga). Zasvojenost deluje kot nuja na človeka in mu tako jemlje svobodo doživljanja in ravnanja, je umetna potreba po nečem, kar človeku ni po naravi potrebno, temveč je za človeka tujek, na katerega se mora človekov organizem nasilno prilagoditi. Zasvojenost biološko zastruplja organizem, da oboleva, spreminja duševno delovanje in vedenje, zmanjšuje svobodo in odgovornost, škoduje medosebnim odnosom, zavira človekov razvoj in omamlja njegovo orientacijo v življenju.

Prav tako namesto v literaturi pogosto uporabljene besedne zveze alkoholna družina in

alkoholična družina, uporabljam besedno zvezo družina z zasvojenim članom. Na tak način želim izpostaviti večjo senzibilnost jezika za stigmo.

1.1.3 Nastanek zasvojenosti

Pri nastanku zasvojenosti srečamo več različnih delitev. V tem delu bom opisala obdobja v razvoju odvisnosti, kot jih je opisal že leta 1952 ameriški alkohololog E. M. Jellinek in povzel Ramovš (1981: 84–86):

Predalkoholno obdobje: človek pije v tem obdobju zmerno ali pa se občasno tudi opije. Alkohol ima vlogo pri tem, da pomaga človeku lajšati stiske, v družbi pa mu daje pogum. Toleranca se veča.

Zgodnje alkoholno obdobje: začne se z nastankom odvisnosti. Alkoholik pije pogosto ali celo nepretrgoma, če ga kdo ovira, pa tudi naskrivaj (zlasti ženske). Zaskrbljen je, da ne bi ostal brez alkohola in si zaradi tega ustvarja zalogo. Pojavljajo se občutki krivde, ki ga mučijo. Izogiba se pogovoru o alkoholu ter ga zelo jezi, če mu kdo očita pitje. Lahko se mu zgodi, da izgubi spomin za čas vinjenosti, čemur rečemo, da se mu »pretrga film«. S tem mislimo, da ne ve, kaj se je dogajalo z njim v času pijanosti.

Kritično obdobje: pojavlja se vrsta novih bolezenskih znakov, kot so: alkoholik ne more več nadzorovati količine popitega alkohola, zelo se spopolnjuje obrambni sistem, obnašati se začne drugače, lahko postane nasilen in napadalen. Izgublja svoje samospoštovanje in je ves zlomljen sam v sebi, izogiba se družbi treznih prijateljev in jih izgubi, včasih izgubi tudi zaposlitev, pod pritiskom okolice po nekaj časa abstinira, menja vzorec pitja ter izgublja vsa zanimanja. Ostaja mu le zanimanje za alkohol, uničujejo se odnosi z okolico, začenja se smiliti samemu sebi, družina že propada, je alkoholno ljubosumen, slabi mu spolni nagon, alkohol potrebuje že zjutraj.

Kronično obdobje: obdobja pitja se podaljšujejo, moralno izrazito propada, lahko se pričnejo pojavljati alkoholne duševne motnje, pije vse, kar dobi, toleranca pada, popušča navadna obramba, priznava poraz ter se odprto bojuje s sabo in okoljem.

Vladimir Hudolin (1991: 98) govori o psihični in fizični odvisnosti. Pri psihični odvisnosti gre za izgubo nadzora nad količino popitega alkohola. Ko izpije en kozarec, ne more nehati piti. Ko se strezni, pa lahko abstinira različno dolgo. Ob naslednjem pitju ponovno pije, dokler se ne opije. Pri fizični ali telesni odvisnosti ni več sposoben abstinirati. Alkoholik

mora redno izpiti določeno količino alkohola že od jutra dalje. Ob padcu koncentracije alkohola v krvi se pojavljajo abstinenčni znaki, kot so jutranja slabost, tremor, nemir, glavobol, razdražljivost, depresija in bruhanje.

1.1.4 Posledice zasvojenosti

Jože Ramovš (2001:10) je opisal motnje, ki nastopijo zaradi zasvojenosti z alkoholom:

- telesne motnje;
- psihične in duševne motnje;
- duhovne motnje (oženje človekove svobode in odgovornosti);
- medčloveško odnosne motnje sožitja v družini, službi in družbi;
- zgodovinsko-kulturne ali razvojne motnje, ki se kažejo v človekovem zaostajanju ali celo nazadovanju v primerjavi s stvarnimi možnostmi;
- eksistencialne ali bivanjske motnje, ki se kažejo v otopevanju volje do smisla in smiselni dezorientaciji.

Može (2002: 45–71) nam prikaže tudi vrsto zdravstvenih posledic, kot so: okvare posameznih organov, okvare sluznice prebavil, okvare jeter, okvare trebušne slinavke, okvare srca in ožilja, spremembe na obrazu in koži, okvare živčnega sistema. Duševne komplikacije pa se kažejo v alkoholnem bledežu, alkoholni halucinozi, Korzakovem sindromu, ljubosumnostni blodnjavosti, alkoholni bebavosti, božjastnih napadih, depresivnosti, anksioznosti, psihotičnih motnjah, osebnostnih motnjah, motnjah hranjenja, hazardiranju in zlorabi ali odvisnosti od drugih psihoaktivnih snovi.

Ena od pomembnih posledic je tudi razkroj družine, ki v začetku problem skriva. Kasneje se družina izolira in žena upa, da bo problem rešila z ljubeznijo in še večjim prizadevanjem, da bi bila zgledna mati in žena, hkrati pa išče krivdo za moževo pitje v sebi. Postopoma pride do dezorganizacije v družini, žena obupuje in grozi z ločitvijo. Temu sledi reorganizacija družine, ko žena prevzame skrb za vsa področja družine, čemur se prilagodijo vsi člani družine. Tudi otroci se v vseh zadevah obračajo na mamo. Pogosto temu sledi uresničenje grožnje z razvezo z vložitvijo vloge za ločitev. To dejanje lahko vodi zasvojenega partnerja do odločitve za zdravljenje. Včasih pa ta, ko čuti, da gre zares,

poskuša manipulirati in se potruži, da brez zdravljenja abstinira. Če pritisk žene popusti, nadaljuje pitje. Če pride do razveze, lahko ženo mož še dolgo nadleguje, lahko pa se ji tedaj zasmili in se vključi v sodelovanje pri njegovem zdravljenju. Družina se lahko po razpadu in po zdravljenju reintegrira, vendar reintegracijo ovira nezaupanje do zasvojenega; tako s strani žene kot s strani otrok, ki so se čustveno že odtujili. Zdravljeni partner mora biti potrpežljiv in si z normalnim obnašanjem ter trdnim delom pridobiti zaupanje družine, sicer bo lahko prišlo ponovno do recidiva (ibid.).

Ramovš (1981: 141) meni, da naredijo zasvojeni z alkoholom v delovnih organizacijah veliko škode, četudi so prikriti, kajti taka oseba ne zmore delati tako zavzeto, natančno in uspešno, kot če bi ne bil zasvojen. Prav tako ne more biti enako odgovoren za sredstva, imetje in orodje, discipliniran in vesten ter skrben za varnost pri delu, kot bi bil sicer.

1.1.5 Vzpostavitev abstinence

Opisani potek zasvojenosti traja različno dolgo, lahko tudi desetletja. V tem času toleranca do alkohola že upada in zasvojena oseba bo opita že ob manjši količini alkohola. Ob vsem zgoraj omenjenem je odločitev za zdravljenje običajno povezana z zunanjimi motivatorji, ki se lahko v času zdravljenja in abstinence tudi ponotranjijo. Včasih so to grožnje svojcev z odselitvijo, ločitvijo ali pa ukrep obveznega zdravljenja zaradi prometne nesreče pod vplivom alkohola. Pogosto je delodajalec tisti, ki je zahteval zdravljenje in postavil abstinenco kot pogoj za ohranitev delovnega razmerja. Lahko so tudi hujša telesna obolenja, kot je ciroza, polinevropatija, ponavljajoči se epileptični napadi ali Korzakov sindrom tista, ki posameznika privedejo do ukrepanja v smeri doseganja trdne abstinence.

Flaker (2002) opisuje abstinenco od heroína, vendar bi lahko potegnili neke vrste podobnost s katero koli zasvojenostjo. Človek lahko izbira med takojšnjo prekinitvijo uživanja in »spuščanjem«, kar pomeni postopno manjšanje količine. Vendar je pri odvisnosti od alkohola tako zniževanje zelo redko uporabljano, saj se telo na zmanjšanje burno odzove z odtegnitvenimi znaki. Večina se odloči za prekinitev uživanja alkohola. Uredijo si varno okolje, še posebej tisti, ki imajo za sabo izkušnje epileptičnih napadov, ki običajno zasvojenega prestrašijo in mu preprečujejo, da bi s pitjem prekinil sam, brez ureditve varnega domačega, bolnišničnega ali drugečnega okolja, ki bi ga varovalo pred ponovitvami epileptičnih napadov in drugih zapletov.

1.1.6 Pomoč in podpora pri zasvojenosti

V slovenskem prostoru imamo na voljo naslednje oblike zdravljenja: ambulantno zdravljenje, bolnišnično zdravljenje in rehabilitacija v okviru Anonimnih alkoholikov – AA, Kluba zdravljenih alkoholikov – KZA in drugih podpornih skupin za vzdrževanje abstinence ter individualne ali skupinske psihoterapevtske oblike podpore in pomoči.

Rugelj (2000: 134–136) pravi, da je rešitev alkoholizma vezana na radikalno spremembo življenjskega sloga. Zato je del urejanja posameznika vključitev v skupino, v kateri so ljudje z enakimi težavami.

Židanik (2001: 35) osebam, ki so zasvojene z alkoholom, svetuje, da se vključijo sprva v bolnišnično zdravljenje in se šele kasneje vključijo v skupinsko urejanje, kadar:

- sami ne zmorejo vzpostaviti abstinence v domačem okolju;
- se pojavljajo hujši abstinenčni znaki, ki jih je potrebno zdraviti;
- imajo resne zdravstvene zaplete, kot so telesne okvare ali duševne bolezni;
- gre za ljudi z dvojno psihično motnjo (npr. poleg odvisnosti od alkohola so globoko depresivni).

Tako KZA kot AA in druge podporne skupine za vzdrževanje abstinence temeljijo na skupinskem delu, ki je, kot pove Rus Makovec (Boben Bardutzky et al. 2004: 62–63), ena najpogostejše uporabljenih metod. Vsebuje številne prednosti, ker je poceni, nudi veliko podpore, omogoča intenzivno pridobivanje socialnih veščin, samouvida, terapevti pa dobijo večji vpogled v vedenje člana v skupini. Skupina pomaga zasvojeni osebi izoblikovati novo, nestigmatizirano identiteto, s čimer si ojača upanje in samospoštovanje, kar je pomembno pri vzdrževanju abstinence.

1.2. SOCIOLOŠKI POGLED NA UŽIVANJE ALKOHOLA

Vedenje, norme in vrednote, ki se jih naučimo v družbi, vplivajo na posameznikov odziv na alkohol in na njegovo uporabo alkohola. Iz mnogih študij o odnosu do alkohola v različnih državah in družbah je antropolog Dwight B. Heath povzel, da je postalo razvidno, da je pitje vtakano v matrico socialnih in kulturnih faktorjev, kot so vrednote, vedenje in pričakovanja pomembnih bližnjih. Raziskoval je odnos do alkohola v različnih kulturah in

ugotovil, da število problemov, ki nastajajo v družbi, ni neposredno povezano s frekvenco pitja ali s porabo alkohola v družbi. Kot primer navaja Francijo, ki proizvaja velike količine alkohola, katerega konzumirajo zelo pogosto in ga veliko zaužijejo. Kljub temu se alkoholizem izkazuje bolj na fizičnem področju, kot da bi povzročal psihične težave ali socialne razrvanosti (Heath 1994: 156).

1.2.1 Družbena teorija deviantnosti

V vsakodnevem jeziku pomeni deviantnost oddaljevanje od sprejete poti, pri tem gre za dejanja, ki ne sledijo normam in pričakovanjem določene družbene skupine. Deviantnost je relativna, lahko jo opredelimo le v odnosu do nekega posameznega standarda, ki pa niso krajevno in časovno absolutni, saj se v času in kraju razlikujejo. Ravnanje, ki je v neki družbi opredeljeno kot deviantno, je lahko v drugi družbi povsem normalno vedenje. Pri tem gre za kulturno pogojenost (Haralambos, Holborn 1999: 393).

V praksi je področje sociologije deviantnosti le tista deviantnost, ki ima za posledico negativne sankcije, obstaja pa deviantnost, ki je tudi nagrajena. Tako je ameriški sociolog Marshall B. Clinard predlagal, da se pojem deviantnosti rezervira za situacije, v katerih se vedenje odvija v smeri, ki je ne odobravamo in to v takšni meri, da prestopi meje tolerance skupnosti. Čeprav vsi sociologi ne bi sprejeli zapisane definicije, vseeno opisuje področje, ki ga običajno pokrivajo raziskave o deviantnosti (ibid.).

Med deviantnosti se prišteva tudi alkoholizem. Po Clinardovi definiciji sta najbolj očitni obliki deviantnosti kriminaliteta in delinkvenca, pri čemer kriminaliteta vključuje deviantnosti, ki kršijo zakone države in so kaznovane po službeni dolžnosti, medtem ko delinkvenca opisuje dejanja mladih ljudi, ki so prav tako kriminalna in jih imamo za antisocialna. V praksi se sociologi ukvarjajo z naslednjimi deviantnostmi: kriminaliteta, delinkvenca, nezakonita uporaba drog, prostitucija, duševne bolezni, samomor, alkoholizem in homoseksualnost (ibid.).

1.2.2 Socialna kontrola

Socialna kontrola je definirana kot celota norm in institucij, ki prispevajo k temu, da ravnaajo ljudje v skladu z veljavnimi navadami, običaji, predpisi (Grum 1979: 269).

Vsaka družba ima svoj način soočenja s kršitvami družbenih norm. Skupek takšnih metod

imenujemo socialna kontrola. Merila socialne kontrole služijo zagotavljanju ali vsaj poskušanju zagotavljanja konformnosti norm. Socialna kontrola je proces. Ločimo dva osnovna procesa, in sicer proces internalizacije in proces sankcioniranja. Internalizacija družbenih norm omogoča socialno kontrolo, ko se oseba nauči in sprejme družbene norme (Clinard, Meier 2001: 32-34). Internalizacija se dogaja v procesu primarne in sekundarne socializacije. Primarna socializacija vključuje ponotranjenje družbene kulture in strukturiranje osebnosti, kar se dogaja predvsem v krogu družine zgodnjem otroštvu. Do sekundarne socializacije prihaja v kasnejših letih, ko pridobivajo večji vpliv drugi dejavniki: vrstniki, šola (Haralambos, Holborn 1999: 330).

Ule (2004: 306) razlikuje formalni in neformalni socialni nadzor. Formalni socialni nadzor je institucionalni, zunanji, bolj namenski, manj individualiziran, v večji meri legaliziran. Neformalni socialni nadzor pa je medosebni, spontan, bolj oseben notranji samonadzor. Vendar pa formalni nadzor lahko prodira v sfere neformalnega področja, kjer nadzor deluje bolj posredno in prikrito, na primer z različnimi vsakdanjimi ideologijami, medijskim nadzorom, nadzorom skozi potrošnjo ter modne in druge trende. Neformalni socialni nadzor je bolj uspešen tam, kjer med ljudmi obstajajo dovolj močne socialne vezi, formalni pa tam, kjer so odnosi bolj ritualizirani, hierarhični in podvrženi abstraktnim normam.

Sestavni del socialne kontrole so sankcije (Grum 1979: 269). Sankcije so družbeni odgovor na vedenje. Prav tako ločujemo proces sankcioniranja na neformalne sankcije skupin ali posameznika, kot je opravljanje in bojkotiranje, medtem ko gre pri formalnih sankcijah, kot je kaznovanje kriminalnih dejanj, za uradni izraz, namenjen sporočanju kolektivnega mišljenja (Clinard, Meier 2001: 32).

1.2.3 Socialni nadzor kot omejevanje porabe alkohola

Po podatkih SZO se Slovenija po skupni rabi alkohola uvršča na peto mesto med državami članicami EU. Po umrljivosti in po številu izgubljenih zdravih let življenja na 100.000 prebivalcev zaradi ciroze jeter se Slovenija uvršča na tretje mesto; umrljivost zaradi kronične bolezni jeter in jetrne ciroze pa je v Sloveniji in v vseh slovenskih regijah višja od povprečja držav članic EU. Visoka poraba alkohola in s tem povezana škoda je velik javnozdravstveni problem. Ob tradicionalno permissivnem pogledu na pitje in opijanje v našem okolju, pri mladih na odnos do alkohola vplivajo tudi lahka dostopnost, spremenjen način življenja, globalizacija in agresivno tržno komuniciranje proizvajalcev in prodajalcev

alkoholnih pijač. Mladi pri nas začnejo piti vedno bolj zgodaj in se v povprečju opijajo pogosteje kot v ostalih državah EU (Zorko et al. 2013).

Zaradi vsega naštetega je v Sloveniji v zadnjih letih uspelo narediti nekaj korakov v smeri celovite alkoholne politike.

Formalni ukrepi, ki so del socialnega nadzora in so posledica aktivne alkoholne politike v Sloveniji, so:

- vožnja pod vplivom alkohola: znižanje dovoljene vsebnosti alkohola v krvi – najvišja dovoljena raven alkohola v krvi je 0,5 g/l; znižana dovoljena vsebnost alkohola v krvi je 0,0 g/l za mlade voznike, voznike javnega prevoza in voznike težkih tovornih vozil, izvaja se naključno preverjanje alkoholiziranosti voznikov; postopno pridobivanje vozniškega dovoljenja; strožje kazni, če je prekršek narejen pod vplivom alkohola idr.;
- omejevanje dostopnosti do alkohola: določena spodnja starostna meja je 18 let za prodajo alkohola; prepovedana prodaja tistim, ki kažejo znake odvisnosti; omejen čas in dnevi prodaje;
- kratko svetovanje, preventivni programi: detoksikacija; skupine za samopomoč; pogovorne, psihološke terapije; programi socialnega varstva; obvezno zdravljenje za voznike povratnike; programi za nosečnice;
- spreminjanje pivskih okolij: aktivno izvajanje zakonodaje z inšpekcijskim in policijskim nadzorom idr.;
- cene alkohola: uvedena je trošarina na pivo, vmesne pijače in etilni alkohol (za vino in fermentirane pijače trošarine ni);
- programi v lokalni skupnosti, ki se izvajajo projektno;
- omejevanje oglaševanja: omejevanje izpostavljenosti, npr. panoji, plakati ne smejo biti bliže kot 300 metrov od vrtcev in šol; nadzor nad vsebino, npr. ne sme biti namenjeno mladim; socialno oglaševanje;
- izobraževanje in ozaveščanje javnosti: sporočila javnih ustanov; izobraževanje o alkoholu v šolah; kampanje množičnih medijev tudi na temo vožnje pod vplivom alkohola (ibid.: 126–133).

Skrajna oblika socialnega nadzora nad uživanjem alkohola je bila popolna prohibicija (zakonska prepoved proizvodnje in prodaje alkoholnih pijač). Ena najbolj znanih prohibicij je bila v ZDA in je trajala od leta 1920 do 1933, vendar se je izkazala za neuspeh. Ni preprečila uživanja alkohola, vodila je v enormno proizvodnjo neuravnavanega in neobdavčenega alkohola, v ekspanzijo organiziranega kriminala, politično korupcijo in v preziranje zakona (Heath 1995: 302, 349).

1.2.4 Stigmatizacija

Obširna raziskava, ki so jo opravili Židanik, Pastirk in Mrzlekar Svetel (2007: 11–17), katere namen je bil preveriti stigmatizacijo in samostigmatizacijo oseb zasvojenih z alkoholom v našem kulturnem okolju, je pokazala, da je stigmatizacija zasvojenih z alkoholom zelo visoka in močnejša od samostigmatizacije. Negativne socialne predstave so bile, da z alkoholom zasvojene osebe uničujejo družino, so agresivne, nadležne in da bi za alkohol prodali in izdali vse.

V nadaljevanju sledijo opredelitve pojma stigmatizacija.

Goffman (2008: 12–13) razloži, da se je beseda stigma, ki so jo izumili stari Grki, nanašala na telesne znake, ki so bili vžgani ali vrezani v telo. Znaki so oznanjali, da je njihov nosilec suženj, hudodelec ali izdajalec, obredno nečista oseba, ki se ji je potrebno predvsem na javnih mestih izogniti. V današnjem času pa se pojem stigma uporablja za lastnost, ki je hudo diskreditirajoča. Toda lastnost, ki diskreditira eno vrsto nosilcev, lahko potrdi običajnost drugega. Lastnost sama po sebi torej ni niti hvalevredna niti sramotna.

V grobem razlikujemo tri vrste stigme:

- fizične iznakaženosti;
- značajske slabosti;
- skupinske stigme rase, narodnosti in veroizpovedi.

K stigmati značajske slabosti prištevamo osebe, ki jim pripisujemo neodločnost, nebrzdanost, nenaravne strasti, nevarnost, zastarela prepričanja in nepoštenost. Sem spadajo alkoholizem, duševne bolezni, zaporne kazni, homoseksualna spolna usmeritev, brezposelnost, poskusi samomora in radikalno politično obnašanje (ibid.).

Flaker (2000: 45) razloži, da je stigma interakcijski pojem in je posledica stereotipiziranja družbenih interakcij. Stigma tako nastopi, ko nekdo ne izpolnjuje pričakovanj, ki jih do njega imamo, ko namreč ni tisto, kar se zanj predpostavlja, da je. Stigma je oznaka, ki človeka razvrstuje. Tako Ule (2004: 187) razloži, da pripisovanje manjvrednosti stigmatiziranemu potisne človeka v položaj nedoraslega, infantilnega subjekta, ki postane tako odvisen od enega ali več dominantnih nestigmatiziranih ljudi, ki imajo nad njim nadzor. Infantilizacija je povezana z marginalizacijo, ki pomeni potiskanje na rob družbe. Vedenjska infantilnost pa ni le učinek marginalizacije in stigmatizacije, temveč je povratno za dominantne dokaz dejanske manjvrednosti tistih, ki so žrtve stigmatizacije. Tako se ustvari začaran krog, iz katerega je težko uiti.

»Stigmatizirani te procese doživlja po eni strani kot krivico, kajti njegova posebnost se mu ne zdi tako vseobsegajoča, po drugi strani pa povzema tak pogled nase. Stigmatizirajoči ob stiku s stigmatiziranimi občuti večplastno nelagodje. Po eni strani mu razkorak odtuja stigmatiziranega, saj ga ne more spoznati znotraj svojega tolerančnega območja (ne more računati na to, kar naj bi bil), hkrati ga izključi iz njegovega doživljajskega sveta, ker mu je izkušnja drugega po definiciji tuja« (Flaker 2000: 45).

Tako tudi Božič (1991: 139) pojasni, da stigma prekrije druge zaželene lastnosti posameznika in na tak način ne omogoča enakovredne komunikacije. Za ljudi, ki posedujejo stigmo, se verjame, da niso popolnoma človeški. Takšnemu verovanju sledi diskriminacija – nezavestno ali zavedno omejevanje življenjskih možnosti. Razlage o manjvrednosti in nevarnosti stigmatiziranega skušajo prikriti sovraštvo do drugačnih.

Vsak stigmatizirani ima svojo kariero. V njej se mora naučiti ravnati s stigmo. Če je ta opazna in očitna, se mora naučiti ravnati z napetostmi, ki nastajajo v interakcijah z drugimi, če ni opazna in ga ne diskreditira avtomatično, pa se mora ukvarjati z vprašanjem, ali stigmo pokazati ali kako jo prikriti (Flaker 2000: 45). Ta proces se prav tako dogaja pri osebah, ki so zasvojene z alkoholom.

Ob zaključku raziskave o vlogi družine v procesu zdravljenja in pri vzdrževanju abstinence Proselc (2009: 53) povzame mnenje abstinentov, da je alkoholizem še vedno tabu in da večina ljudi meni, da je to sramota, tako za alkoholika kot za vso družino.

Tako tudi Rus Makovec (2014: 18–19) ugotavlja, da veliko družin, ki imajo zasvojenega člana, doživlja to dejstvo kot sramoto, zato ta problem skrivajo, čeprav ga same ne zmorejo

rešiti. Ne zavedajo se, da njihov problem zasvojenosti predstavlja enega najpogostejših družbenih problemov tako na področju zdravja kot ekonomije.

Kot pove Božič (1991), kljub temu stigma kot socialni fenomen ni večna, saj določene deviacije oz. posebnosti sčasoma izgubijo svojo stigmo. To se lahko dogodi zaradi družbenih akcij stigmatiziranih ali zaradi družbenih sprememb. Tudi Židanik, Pastirk in Mrzlekar Svetel (2007: 11–17) menijo, da lahko vedenje in znanje zmanjšujejo predsodke in stigmatizacijo, saj je raziskava pokazala, da stigmatizacija alkoholikov z izobrazbo izzveneva. Menijo, da bo lahko spreminjanje socialnih predstav in destigmatizacija vodila tudi v večji uspeh socialne rehabilitacije alkoholikov.

Trtnikova (2010: 43) vidi možnosti za zmanjšanje vpliva stigme na odrasle otroke alkoholikov na način, da ti spregovorijo o svojih stiskah, da prepoznavajo življenjsko resničnost svoje družine in da začnejo prevzemati odgovornost zase in za svoje vedenje.

1.3. ŽIVLJENJE V DRUŽINI S STARŠEM, KI JE ZASVOJEN Z ALKOHOLOM

Družina je najbistvenejši dejavnik v človeškem razvoju, zato je kriza družine hkrati tudi kriza človeškega razvoja posameznika. V družini, kjer vlada alkohol, prihaja do nefunkcionalnega sistema. V nefunkcionalni družini tako vlada zaprt sistem, kjer prevladujejo okorelost, neprožnost in okostenelost. Tudi vloge v družini so strogo določene in v večjem delu nespremenljive. Nihče z nikomer ne deli svojih čustev, spoznanj in mišljenj (Gostečnik 2011: 146–148).

Otrok tako ne sme misliti, čutiti, si želeči, si predstavljati, videti in slišati, tako kot bi on to storil, temveč mora videti, slišati, misliti, si predstavljati in želeči tako, kot zahteva od njega nek perfekcionistični ideal (Bradshaw 1988: 80). Vsa takšna zanikanja imajo lahko katastrofalne posledice v otrokovem nadaljnjem življenju, saj se mora nenehno sprenevedati. Otroci nikoli ne bodo vedeli, kaj zares čutijo ali kaj resnično mislijo. Na tak način izgubijo temeljni stik s seboj (Gostečnik 2011: 149).

Može (2015: 57) opisuje, da v družini, kjer je prisoten alkohol, prihaja do pogostih prepirov in posledično do ohlajanja pozitivnih čustvenih odnosov. Škoda se povzroči tudi vzgoji otrok. Vzgoja otrok temelji na posnemanju staršev in ker je ta proces moten, lahko povzroči vrsto duševnih težav: od slabšega šolskega uspeha do različnih vedenjskih motenj, ki vodijo do prestopništva, prostitucije, odvisniškega vedenja in spora z

družbenimi normami.

Alkohol je prav tako pomemben dejavnik domačega nasilja. Opitost enega od članov pomembno vpliva na telesno nasilje. Zasvojenost z alkoholom pa je povezana tudi z večjo verjetnostjo zlorabe otroka, kot če bi ne bilo zasvojenosti v družini (Spatz et al. 2001, v Rus Makovec 2003: 85).

Še podrobneje opisujeta Razboršek in Krištof (1988: 63–65), da je v takih okoliščinah dobra vzgoja nemogoča. Starša postajata neenotna in nedosledna. Ker je oče odsoten preko dneva, se dogajajo nočni dialogi med partnerjema. Pogosto prihaja vsakodnevno do očitkov, udarcev, žaljivk, prepričevanj in izsiljevanja seksualnih odnosov. Ramovš (1981: 119) pove, da žene tedaj mislijo, da jih ima mož kljub temu raje kot alkohol in da ga bodo počasi odvrnile od alkohola s svojo ljubeznijo in potrpežljivostjo.

Brown in Lewis (1999: 156–167) opišeta okolje ali kontekst, v katerem živi družina z zasvojenim članom v času pitja, kot zelo škodljiv za otroke in odrasle. V takšnem okolju imajo člani družine vsakodnevne izkušnje napetosti, ponavljajoče ali enkratne travme znotraj ponavljajoče travme. Kljub temu vztrajajo zaradi potrebe po navezanosti, ki je globoka čustvena potreba po povezanosti z drugim. Tako raje žrtvujejo svoje želje in pogled na realnost, da bi le ohranili tesno povezanost. Veliko oseb verjame, da lahko pogled in poimenovanje realnosti uniči njihovo družino ali pa se bodo ob tem počutili nelojalne in doživljali občutke krivde. Vloge v takšni družini so nejasne in vzdržujejo patologijo. Včasih so vloge obrnjene in otroci prevzemajo vloge staršev. Družinski rituali so povezani s pitjem. Spomini na te dogodke, ki vključujejo čustva žalosti in jeze, so zaznamovani z opijanjem, predvidljivimi razočaranji, kaosom in osamljenostjo. Družina se zapira pred zunanjim svetom, nove informacije, novi ljudje so zavrženi. Komunikacija je nejasna, zabrisana, defenzivna in v zanikanju realnosti – alkoholizma. V takšni družini ni komunikacije, s katero bi se lahko izražalo resnico, kjer bi spontano izražali samega sebe ali s pomočjo komunikacije reševali probleme. Takšna komunikacija vzdržuje pitje in sistem pitja.

V družinah z zasvojenim staršem prihaja pri otrocih pogosto do prevzemanja vloge staršev in tako večje odgovornosti, še posebej pri dekletih. V teh družinah prihaja do tega, da otroci čustveno skrbijo za svoje starše in do tega, da otroci prevzemajo tehnično oskrbovanje doma. Prav tako se je izkazalo, da do večjega prevzemanja starševske vloge prihaja pri hčerah, katerih zasvojene so bile matere (Kelley et al. 2007: 683).

1.3.1 Otroci v družini z zasvojenim staršem

Robert Oravec (v Auer 2002: 253–255) opisuje, da so v družinah z zasvojenim staršem pogosto prisotna občutja krivde, napetosti, negotovosti in strahu. Zaradi vedenjskih problemov otroci zasvojenih staršev prihajajo v stik z različnimi terapevtskimi ali vzgojnimi ustanovami. Probleme, ki se pojavljajo pri teh otrocih, lahko razvrstimo v naslednje kategorije:

- škodljiva raba, zloraba ali odvisnost od alkohola ali psihoaktivnih snovi;
- tvegano spolno vedenje;
- učne in vedenjske težave v šoli;
- nasilniško vedenje;
- pogosto si najdejo odvisnega partnerja.

Pogosta značilnost hčera oseb, zasvojenih z alkoholom je, da razvijejo soodvisniško držo, ki je povezana s tem, da ima soodvisni poudarjen čut za zadovoljevanje potreb drugih, da se pretirano boji izgube pomembne osebe ter da je intenzivno povezan ali skorajda zlit z osebo, ki trpi (ibid.).

Oče je lahko do otrok pretirano dober, nezahteven, popustljiv, včasih se želi odkupiti za napačna ravnanja. Pogosto pa je neprijeten in agresiven ali vulgaren. Otroci izgubijo orientacijo, v njih nastaja nezadovoljstvo, borba med čustvi ljubezni in sovraštva, občutja izgubljenosti (Razboršek, Krištof 1988: 63–65). Kot pove Ramovš (1981: 115–137) morajo otroci tedaj nasilno odrasti in postati morajo starši svojim lastnim staršem, ko tolažijo starša ali prevzamejo skrb za hišo, kmetijo. Otroci nimajo prave mladosti. So čustveno preobremenjeni. Med vrstniki se čutijo tujce, sram jih je zaradi odvisnega člana. V šoli so lahko odličnjaki ali pa glavni v skupini prestopnikov. Pestijo jih nervoznost, nemir, preobčutljivost, ne morejo se zbrati ali močijo posteljo.

Perko (2013: 60–63) obrazloži, da otroci v družini z zasvojenim staršem ponotranjijo določene vloge, ki so tem bolj globoke in dramatične, čim bolj je zakonski konflikt silovit in razdiralen. Nerazrešene vsebine se od staršev prenašajo na otroke. Bradshaw (1995, v Perko 2013) opiše naslednje vloge, ki jih otroci v takšni družini prevzemajo:

- *Družinski heroj ali odgovorni*: skrbi za starša in za sorejence, ker zasvojeni starši tega ne zmorejo. Je ponos družine, z realnimi cilji, vse naredi kot je treba. Do zasvojenega starša je na eni strani borben, po drugi strani pa vzdržuje njegovo zasvojenost tako, da mu pomaga pri njegovih opravilih in delu. Tak otrok žrtvuje samega sebe, da bi ohranil skupaj družino. Priznanja ne dobi nikoli. Haverfield in Theiss (2014: 167) vlogo heroja opišeta kot otroka, ki je tipično zelo zrel in odgovoren ter nase prevzema nalogo ohranjanja vtisa visoko funkcionalne družine za zunanje opazovalce.
- *Žrtveno jagnje ali grešni kozel ali upornik*: se upira, pretepa, je neodgovoren, neuspešen v šoli, kadi, pije, je zasvojen z mamili in alkoholom. On je tisti, ki vzdržuje ravnovesje na tak način, da se staršem ni potrebno ukvarjati z njihovimi težavami. Z materjo imata prefinjeno čustveno vez. Trudi se, da bi se v družini izreklo vse, kar je zamolčano.
- *Tešitelj ali čustveni otrok*: je zelo občutljiv, želi blažiti konflikte, čuti, da mora staršema pomagati in razvije občutek moči, zasvojen bo z odnosom med materjo in očetom in nima možnosti za zdrav razvoj.
- *Družinska maskota*: prinaša v družino veselje s svojo komiko. Skrbi za mir in harmonijo, z namenom, da bi ostala družina skupaj. V sebi pa je preplašen, anksiozen, ima kup težav pri učenju in je hiperaktiven. Lahko zapade v zasvojenost.
- *Izgubljeni otrok*: je neopazen, miren, neodločen in prilagodljiv. Počuti se neljubljen in nevreden. Pogosto ima težave s prehranjevanjem, zasvojenostmi in druge duševne zaplete vse do psihoz.
- *Najmlajši otrok*: navadno razvajan, nosilec tistih vlog, ki jih družina potrebuje, da se obdrži v ravnotežju.

Ena od oblik slabega ravnanja z otroki je »obrat vlog«, ki se pogosto dogaja v družini z zasvojenim članom. Kot opisuje Rus Makovec (2003: 69) gre pri tem za to, da otroci prevzemajo vlogo staršev. Na tak način prevzemajo preveliko odgovornost za druge družinske člane in za družino kot celoto. Otroci tako postanejo podporni sistem, namesto, da bi bili odrasli podporni sistem otrokom. V obratu vlog gre za spremembe na področju mej v družini, ki se kažejo transgeneracijsko in na različne načine. Starši so lahko pretirano zaščitniški do otrok ali pa je ena generacija preveč vsiljiva do druge.

1.3.2 Odrasli otroci alkoholikov

Veliko knjig je bilo v zadnjih 40 letih napisanih o odraslih otrocih alkoholikov. Velik del teh je na žalost problematičen, meni avtor, saj reproducira stereotipe in predsodke o osebah, ki se uvrščajo med odrasle otroke alkoholikov, ki jih v angleščini poimenujejo ACoA – Adult Children of Alcoholics. V skladu z nekaterimi terapijami in teoretičniki gre za specifično skupino ljudi, ki nosijo dolgoročne negativne posledice mehanizma soodvisnosti, izhajajočega iz življenja v družini z zasvojenim staršem. Drugi raziskovalci in terapije pa trdijo, da ne obstaja specifični sindrom odraslih otrok alkoholikov ter da odrasčanje v družini z zasvojenim staršem vodi v raznolikost večinoma nepredvidljivih učinkov oz. posledic. Takšna različnost perspektiv vpliva na načrtovanje in izvajanje pomoči odraslim otrokom (Gasior 2014: 290).

Takšnemu stališču se pridružuje tudi psihologinja Jannae Navarro (2014), ki meni, da obstaja ogromno študij, ki raziskujejo negativne učinke starševskega alkoholizma na otroke, zelo malo pa je raziskav o odpornosti na stres pri odraslih otrocih staršev, zasvojenih z alkoholom.

Zato je raziskovala odpornost na stres v skupini otrok staršev, ki so bili zasvojeni z alkoholom. Ugotovila je, da je bila več kakor polovica otrok odporna na stres, kar pomeni, da ne nosijo vedno le negativnih in težkih posledic, temveč tudi moči in pozitivne strategije spoprijemanja s stresom, tesne povezave z družinskimi člani, uspehe na področju šolanja in službene kariere, imajo cilje, ukvarjajo se s hobiji, gojijo dobra in podporna prijateljstva ter imajo pozitivno samopodobo. Avtorica meni, da se s tovrstnimi raziskavami upravičeno prinaša upanje otrokom, ki živijo s starši zasvojenimi z alkoholom. Usmerjanje v iskanje pozitivnega in raziskovanje varovalnih dejavnikov usmerja tudi načrtovanje podpore in pomoči otrokom, in sicer takšne podpore in pomoči, ki bo vodila v večjo odpornost otrok na stres, ki ga doživljajo v domačem okolju in tako ne nazadnje v večjo kakovost njihovega življenja.

1.3.3 Posledice življenja v družini z zasvojenim staršem

Obdobje pitja opisujeta Brown in Lewis (1999: 173-180) kot čas, v katerem otroci razvijajo neke vrste »obrambo«, zato da bi tako lahko zaščitili lastno navezanost na starše. Nenehna napetost in kronična travma okolja in sistema, v katerem živijo, ter travmatična in

patološka navezanost, povzroči v otroštvu veliko težav, kot so anksioznost, depresija in vedenjske težave.

Poleg večjega tveganja za odvisniško vedenje imajo lahko otroci iz družine z zasvojenim staršem visoko tveganje za razvoj čustvenih, vedenjskih težav ter težav na študijskem področju, lahko so povzročitelji kriminalnih dejanj in imajo tudi druge socialne probleme (Li et al. 2002, O'Farrel in Fals Stewart 2002, v Kumpfer in Johnson 2011: 1309). Prav tako izkazujejo večje tveganje za depresijo, samomor, motnje hranjenja, kemične odvisnosti in najstniško nosečnost (Mylant et al. 2002, v Kumpfer in Johnson 2011: 1309).

Velika grožnja družinski navezanosti in solidarnosti je izziv družinskemu zanikanju starševskega alkoholizma. Otroci in odrasli otroci sprejmejo družinsko skrivnost, ko se staršem pridružijo v zanikanju in popačenju resnice, da bi ohranili družinske vezi. Vsi se bojijo, da bi resnica o pitju vodila v izgubo ljubezni, razpad družine in v zapuščenost (Brown in Lewis 1999: 177–179).

Rangarajan in Kelly (2006: 667) ugotavljata, da je za otroke očetov, ki so zasvojeni z alkoholom zelo pomembno, da se opogumijo in nezasvojenemu staršu ali osebam iz lastne socialne mreže izrazijo svoja občutja ter odprto spregovorijo o svojih strahovih in negotovostih. Če to zmorejo, kljub morebitnemu nestrinjanju sogovornikov, deluje tak vzorec vedenja kot varovalni dejavnik pred negativnimi posledicami, kot je nizko samospoštovanje.

V raziskavi spletnega podpornega foruma odraslih otrok alkoholikov (Haverfield in Theiss 2014: 166–184) so odrasli otroci alkoholikov preko foruma komunicirali s svojimi vrstniki. Analiza sporočil je pokazala na več pomembnih tematik in problemov, s katerimi se odrasli otroci zasvojenega starša ukvarjajo. Najpogostejše omenjena tematika sta bili podpora in navdih, ki jim ga podporni spletni forum nudi, da se lažje soočajo s svojimi težavami. Izpostavili so vpliv zasvojenosti staršev na njihovo življenje tudi v odrasli dobi. Izražajo željo po tem, da bi zaščitili ranjenega otroka v sebi, ga negovali in iskali načine za zadovoljevanje potreb iz otroštva. Želijo se naučiti, kako ustrezno funkcionirati kot odrasla oseba, ker niso imeli referenčnega okvirja v času odraščanja. Izražajo nizko samospoštovanje in negotovost, občutja jeze in zamer. Navajajo tudi težave pri ustvarjanju zdravih intimnih odnosov v odraslosti.

1.3.4 Družina v procesu okrevanja

Brown in Lewis (1999: 4) opozarjata, da je v raziskovanju zasvojenosti z alkoholom veliko pozornosti usmerjene predvsem k abstinenci osebe, ki je zasvojena z alkoholom. Verjelo se je, da se bo ob vključitvi zasvojene osebe v različne programe urejanja zasvojenosti, uredila sama po sebi tudi njegova družina. Izkušnje pa kažejo, da alkoholizem člana prizadene vso družino, tako posameznika kot celoto. Enako se dogaja v času urejanja zasvojenosti, kjer je urejanje potrebno za celotno družino.

Izhajajoč iz definicije, da je družina sistem, to pomeni, da je kot taka več kot samo skupek njenih posameznih delov. Ne oblikuje je le seštevek posameznih članov (oče + mati + otrok), ampak so medsebojni odnosi tisti, ki sestavljajo celoto. Zaradi tega zakona celovitosti se sprememba na enem delu sistema odraža v spremembi na drugem delu sistema (Verbič 1997: 87). Prav tako Warner (2008: 202) povzema, da vsaka sprememba v vedenju enega od članov vpliva tako na vsakega drugega člana kot na sistem kot celoto. Družinsko svetovanje vidi kot neprecenljivo v pripravi na spremembe, ki so potrebne pri vzdrževanju urejanja zasvojenega člana.

Družine v procesu urejanja poročajo, da je abstinenca lahko tako zahtevna kot je obdobje pitja, ali še zahtevnejša, saj se v tem obdobju razkrije veliko problemov, ki so bili do tedaj zakriti, saj se je družina osredotočala le na alkohol. Abstinenca je le temelj za razvojni proces urejanja zasvojenosti, ki ni enkratni dogodek in nima predpisanih izidov (Brown in Lewis 1999).

Prav tako tudi Simonič, Poljanec in Katona (2009: 270) ugotavljajo, da je proces okrevanja, še posebej v zgodnjem obdobju, po svoje zelo travmatičen, saj tudi družine poročajo, da je zanje to obdobje zelo čustveno in dinamično. Proces okrevanja po alkoholizmu je sestavljen iz različnih razvojnih stopenj okrevanja. Pokazalo se je, da se šele po prenehanju pitja prične resnično težko delo v odnosih. Tedaj vzniknejo številne težke teme, katerim se je družina ali posameznik v njej izogibal oz. jih nefunkcionalno uravnaval s pomočjo alkohola.

Proces okrevanja razložita Brown in Lewis (1999: 181-283) kot Model okrevanja družine (ang. Family Recovery Model) in ga razdelita na 3 obdobja:

- prehodno obdobje okrevanja;

- zgodnje obdobje okrevanja;
- nadaljnje okrevanje.

V *prehodnem obdobju*, ki je obdobje najbolj radikalnih sprememb, je abstinenca člana novost. Sprva člani menijo, da se bodo zaradi abstinence člana vse družinske težave uredile. Paradoksalno pa se razkrijejo težave, ki so bile prikriti zaradi pitja. Tako povzroča abstinenca anksioznost in stres, kajti nihče še ne ve, kako naj se vede ali razmišlja v novih okoliščinah. Bojijo se soočiti z medosebnimi problemi, saj jih je strah, da bi zaradi tega zasvojeni ponovno pričel piti. Družina čuti anksioznost in zmedenost glede načina komunikacije in ob reševanju težav, povezanih z vsakodnevnimi opravili in globljimi čustvenimi težavami.

Zgodnje obdobje okrevanja je čas učenja o posameznikovi ranljivosti in učenju o skrbi zase. Partnerja se vključujeta v različne podporne skupine. Tukaj se postavijo temelji novega sistema s središčem na individualnih spremembah. Partner zasvojenega spozna, kako je ob zasvojenem izgubljal sebe in se uči ostajati osredotočen nase. Oba partnerja se učita prepoznavati znake morebitnega recidiva. Člani razvijajo občutja predvidljivosti in pričenjajo občutiti lastno stabilnost. V tem obdobju so prav tako pogosta občutja zmedenosti, dezorientacije in depresije.

V *obdobju nadaljnjega okrevanja* ni nekega končnega cilja. To obdobje je proces, ki se ne konča. Pri tem se pojavijo razlike. Mnoge družine imajo za sabo dolgoletno zgodbo trdega dela in sprememb. V nekaterih družinah je bilo pitje prekinjeno, vendar ni zgodbe in ni sedanosti, ki bi bila drugačna od preteklosti, ni procesa sprememb. Družine, ki so zdravo urejale zasvojenost, bodo imele težave, vendar se bodo z njimi soočale zrelo, spoštljivo in odgovorno.

Družina vzpostavi novo strukturo, kjer sta partnerja bolj enakovredna, pravila in vloge pa so bolj jasne in primerne. Starša sta v vlogi starša in otroci v vlogi otrok. Meje so jasne in bolj fleksibilne, komunikacija je bolj odprta in spoštljiva. »Biti ločen in biti skupaj« postaja realnost.

Vendar se v nekaterih družinah ne dogajajo takšne spremembe. Med družinami v tem obdobju so velike razlike, tako kot so različne družine same. Nekatere partnerske zveze v tem obdobju tudi razpadejo, nekateri poročajo, da se kljub vsemu ne zmorejo soočiti z

izzivi. Mnogi tudi kasneje ne zmorejo spregovoriti o spolnosti ali o jezi, ker se bojijo izgube nadzora v pogovoru ali v izkušnji. Izguba nadzora je še vedno tako nevarna, saj se bojijo, da bi čustvena izkušnja odprtosti lahko bila zelo blizu spominom v povezavi z izgubo nadzora pri pitju (ibid.).

Proces okrevanja družine po pitju opisujeta tudi Lewis in Allen-Byrd (2007: 117), ki opazata razliko v obdobju nadaljnjega okrevanja, pri katerem je zaznati občutno razliko med družinami, kjer sta bila v procesu okrevanja vključena oba partnerja, in med tistimi, kjer je bil v proces vključen le eden od partnerjev. Tam, kjer sta bila vključena oba partnerja, je nadaljnje okrevanje zaznamovano s stabilnostjo, integracijo, poglobljenim zavedanjem, uvidi, duhovnostjo in povečano sposobnostjo najdenja ravnovesja med »jaz« in »mi«. Vse to je plod trdega dela. Tam, kjer je bil v proces okrevanja vključen le eden izmed partnerjev, ostaja partnerski in družinski sistem defenziven, s pogostimi krizami in nenehno čustveno napetostjo.

1.3.5 Otroci v procesu okrevanja

Brown in Lewis (1999) sta v svoji obsežni raziskavi prav tako spremljala otroke v procesu urejanja zasvojenosti starša, saj pojmujeta okrevanje kot okrevanje celotne družine.

V zgodnji fazi okrevanja so izkušnje otrok zelo različne. Za nekatere je to obdobje zaznamovano z večjo varnostjo, gotovostjo s starši, ki so na voljo, ter boljšim počutjem. Pojavi se neka stabilnost in zaupanje otrok v urejanje zasvojenosti, vendar pa pogosto ni tako.

Okrevanje je za otroke lahko zelo travmatično, kar je v nasprotju z našimi predstavami o abstinenci kot neki končni točki. V realnem življenju so otroci v procesu okrevanja včasih ignorirani s strani staršev. Prav starši sami v poznejšem obdobju povedo, da obžalujejo, da so v zgodnjem obdobju »pozabili« na svoje otroke. Vloge, ki so jih v času pitja prevzeli otroci, lahko sedaj prevzamejo starši in jih tako odtegnejo otrokom. S tem otrok izgubi svoje sidrišče, poznano družinsko strukturo, kar lahko vodi v občutja jeze in zmedenosti (Lewis in Allen-Byrd 2007: 121). Otroci se lahko ob takšnem odvzemu vlog počutijo degradirane in nepomembne (Brown in Lewis 1999: 164).

To obdobje je za starše zelo zahtevno, saj se ukvarjajo tako z lastnim individualnim delom na sebi, obenem pa skrbijo za otroke. Zato nekateri starši niso več na voljo in so usmerjeni

bolj vase kot na potrebe in želje otrok. Tam, kjer so starši v tej fazi jezni, prestrašeni, nepredvidljivi, nevarni, brez samonadzora in popolnoma odsotni, povzročijo otrokom travmatično izkušnjo abstinence. Mladostniki se lahko počutijo zapuščene in jezne, saj potrebujejo pozornost staršev, da bi vstopili v odraslo dobo (Brown in Lewis 1999).

V tem času je pomembno, da terapevt nudi konkretno pomoč otrokom, da jim zagotavlja takšno varnost, da bo lahko otrok spregovoril o svojih strahovih, zmedenosti in jezi. Razloži naj jim o procesu okrevanja z razlago, primerno njihovi starosti. Nudi naj se jim možnost vključitve v vrstniške podporne skupine. Otroci naj imajo kljub preobremenjenosti staršev v zgodnjem obdobju okrevanja ob sebi zagotovljene odrasle osebe, s katerimi se bodo lahko pogovarjali. Otrokom naj se pojasni, da niso odgovorni za starševo zasvojenost, okrevanje ali recidiv (Lewis in Allen-Byrd 2007: 121).

Otrokom in mladim so lahko v pomoč izobraževalne podporne skupine, kjer bodo spoznali, da niso oni vzrok težav. Tako se bo zmanjšalo tveganje za njihovo izolacijo, osamitev. Toda nekateri mladostniki se v takih skupinah prestrašijo zgodb, saj menijo, da njihove niso bile tako težke, soočati se morajo z mnogimi spremembami, bojijo se starševega recidiva (Brown in Lewis 1999: 246–251).

In končno se v nekaterih družinah po mnogih letih trdega dela na sebi in abstinence spremeni kontekst vsakodnevnega življenja, ki je sedaj varen, predvidljiv in konsistenten. Običajno je prisotno prijateljsko in odprto vzdušje, namesto anksioznega in sovražnega. Šele ko so nova pravila, vloge in meje jasne, se posamezniki lahko osredotočajo nase, namesto da bi iskali napake pri drugih, in tedaj je okolje varno. Starša imata več energije in moči, da lahko pozornost usmerjata tudi k otrokom. Delo staršev na osebostnem razvoju, spoštovanje vrednot poštenosti in integritete in njihova sposobnost, da funkcionirajo kot par – vse to nudi otrokom drugo priložnost (ibid.: 279–283).

Vendar pa nekateri otroci v tem času že sami zlorabljajo alkohol ali droge. Starši v procesu okrevanja se v takem primeru naučijo, da ne žrtvujejo lastnega okrevanja za svoje otroke, temveč da utrdijo jasne meje, zdravo komunikacijo in čustveno odzivnost do svojih otrok. Nekateri izmed teh staršev so postali zgled svojim zasvojenim otrokom in jim tako pomagali k abstinenci (Lewis in Allen-Byrd 2007: 123).

Pomembnost vnašanja sprememb v času urejanja zasvojenosti in njihov vpliv na otroke sta raziskovala tudi Rangarajan in Kelly (2006: 669) za področje komunikacije, kjer naj bi

stremeli k razvoju v konverzacijo usmerjenega načina komuniciranja v družinah z zasvojenim staršem, še posebej z zasvojenim očetom. Takšen način komunikacije bi lahko zmanjševal škodljive učinke alkoholizma na samospoštovanje otrok.

1.3.6 Odpornost na stres pri otrocih, katerih starši so bili zasvojeni z alkoholom

V tuji literaturi se v mnogih novejših raziskavah v povezavi z varovalnimi dejavniki družine z zasvojenim članom ali glede otrok zasvojenih staršev pojavlja pojem rezilientnost (ang. Resilience). Pojem se prevaja različno od »odpornosti na stres« (Rus Makovec 2003: 135–139) do »duševne odpornosti« kot pojem prevede Milivojevič (2016), ki ga opisuje kot elastičnost posameznika, ki se kljub izpostavljenosti travmam ali zaporedju stresov ponovno vrne v normalno stanje.

Rus Makovec (2003: 135) opiše odpornost na stres kot sposobnost vzdrževanja ustreznega vedenja ob velikih življenjskih stresih, kot so huda revščina, izkušnje taborišča, hude telesne in duševne motnje v primarni družini ipd. Odporni na stres so tisti ljudje, ki so zmožni še naprej delovati konstruktivno. Obenem pa niso brezčutni, niti trdi, postali so stabilni, svoje življenje globlje vrednotijo, želijo pomagati drugim.

Raziskava, ki jo je opravila psihologinja Jannae Navarro (2014: 65), je pokazala, da je »odpornost na stres« manjša pri otrocih staršev, ki so zasvojeni z alkoholom, kot pri tistih, ki nimajo zasvojenih staršev. Kljub temu je vsaj polovica otrok zasvojenih staršev »odporna«. Izkazalo se je, da so »odporni« odrasli otroci zasvojenih staršev v izkušnjah stresa uporabljali prilagodljive veščine obvladovanja stresa. Večina si pomaga sama z aktivnostmi kot je poslušanje glasbe ali branje, poiščejo si podporo v družini ali pri prijateljih ter uporabljajo sprostivne tehnike. S starši in/ali sorejenci so zelo povezani in ne na distanci. Šolanje je zanje prostor učenja in pridobivanja znanja in zanje pozitivna izkušnja. Imajo svoje hobije in interese, kot so ustvarjalna umetnost (risanje, pisanje, slikanje), branje, telesna vadba, ukvarjanje s tehnologijo. Zadovoljni so s svojo izobrazbo ali zaposlitvijo. Zastavljajo si cilje glede izobraževanja, karijerne poti. Sposobni so prepoznavati svoje notranje moči, kar kaže na njihovo pozitivno samopodobo. Mnogi med njimi se doživljajo kot močne, inteligentne in družabne. Večina jih zmore prepoznati vsaj eno osebo, ki ima pozitiven vpliv na njihovo življenje.

Avtorica predlaga, da se programi, ki nudijo podporo in pomoč otrokom in družinam,

sestavijo tako, da se osredotočajo na spodbujanje staršev k vključevanju in zanimanju za šolo otroka, na učenje zdravih veščin obvladovanja stresa, da se spodbuja otroke k hobijem, prijateljstvu in da se dela na krepitvi družinskega sistema, tako da se osredotočajo na vire moči v družini bolj kakor na njene šibkosti (ibid.).

Varovalni dejavniki so nekaj, kar povišuje posameznikovo moč vzdržanja in/ali preusmerjanja od škodljivih posledic življenja v družini z zasvojenim staršem. Varovalni dejavniki pozitivno učinkujejo na »odpornost na stres«. Izkazalo se je, da so varovalni dejavniki povezani z veščinami obvladovanja stresa, družinskimi odnosi, prijateljstvom, šolskimi izkušnjami, cilji in s samopodobo (ibid.: 55).

Otroci takšno odpornost najbolj razvijejo, če imajo ob sebi vsaj eno osebo v širši družini ali v svoji socialni mreži, ki jih podpira. Prav ti podpirajoči odnosi največ doprinesejo k občutku samospoštovanja in samoučinkovitosti. Če torej starši niso zmogli nuditi čustvene podpore in jasne strukture z razumnimi mejami, so lahko to vlogo opravili starejši bratje in sestre, stari starši, drugo sorodstvo, prijatelji, učitelji, trenerji (Brooks 1994, Rutter 1987, v Rus Makovec 2003: 138–139).

Odpornost družine z zasvojenim staršem je prav tako predmet raziskovanj. Raziskujejo se vzorci vedenja v družini, ki družino zaščitijo pred učinki zasvojenosti staršev. Tako se je izkazalo, da so ključni varovalni dejavniki za funkcioniranje družine njena pozitivna prepričanja in vrednote, prilagodljivost vlog v družini, bližina in kohezija ter učinkovita komunikacija. Vse to vpliva na odpornost družine na stres (Coyle et al. 2009: 1608).

1.4. SOCIALNO DELO Z DRUŽINO

V socialnem delu se z družinami z zasvojenim članom in z otroci iz družin z zasvojenim staršem srečujemo na različnih področjih. Še posebej je za podporo in pomoč pri zasvojenosti člana pomembno socialno urejanje celotne družine.

Socialno delo z družino zajema dve ravni delovanja. Prva je raven mobilizacije, raven dela in druga je raven družinske dinamike. Pri vsem tem je pomembno, da ravnamo iz perspektive moči, tako da se resnično poveča moč posameznika, družine in individualna ali družinska kompetentnost za premagovanje težav. Pomoč družini je pravzaprav soustvarjanje rešitev ali dobrih izidov, za kar potrebujemo znanje za vzpostavitev odprtega prostora za poseben socialnodelovni pogovor. Hkrati pa cilj, ki je uspešno reševanje

problema, zahteva takšne spremembe v družini, ki bodo omogočale rešitev (Čačinovič Vogrinčič 2006: 27–60).

Pri socialnem delu z družino lahko uporabljamo elemente različnih družinskih terapij, ki prispevajo k oblikovanju pogovora, v katerem rešitev soustvarjamo.

Predmet socialnega dela z družino je pomoč družini pri reševanju kompleksnih psihosocialnih problemov, vendar je mandat socialnega dela z družino še več. Poleg tega, da družina pridobi tisto, kar ji po zakonu in zapisanih načelih pomoči pripada, je potrebno raziskovati in soustvariti takšne spremembe, ki bodo družino okrepile. To lahko dosežemo z večjo razvidnostjo družine, pri čemer nam je v pomoč pogovor o pravilih, ciljih, načinu odločanja, vlogah. Vse to prinaša družini nove poglede in nove izkušnje (ibid.).

Thom Betsy (2009: 315–323) razširi svoj pogled na program za obravnavanje škode, ki jo povzroča uživanje alkohola in drog na večkomponentni pristop. Pri tem govori o povezovanju in sodelovanju socialnih služb z ostalimi službami v skupnosti. Večina večkomponentnih programov temelji na načelu vključevanja in sodelovanja skupnosti. Cilj večkomponentnega programa je izvajanje strukturnih in normativnih sprememb z delovanjem v institucijah skupnosti in ne z neposredno usmerjenostjo na posameznika. Kot temelj sodelovanja vidi krepitev odnosov, ki temeljijo na zaupanju med strokovnjaki, aktivisti, izvajalci intervencij in skupnostjo. Tega lahko sicer razvija in izvaja le ena služba, kot je socialna služba, zdravstvene službe, lokalne izobraževalne skupnosti, vendar se zahteva partnerski pristop, ki vključuje vrsto strokovnjakov in služb od policije, lokalnih oblasti, delavcev javnega prevoza, lokalne medije in vse, ki jih problem lahko zadeva.

2 RAZISKOVALNI PROBLEM

Kot pove Bowlby (1954, v Erzar in Kompan Erzar 2011: 55) se pomoč otrokom prične s pomočjo njihovim staršem. Pomoč staršem je v tem primeru urejanje zasvojenosti bodisi v bolnišničnem okolju bodisi v okviru skupin za samopomoč AA – Anonimni alkoholiki, KZA – Klubi zdravljenih alkoholikov ali katera koli druga podporna skupina za vzdrževanje abstinence ali psihoterapevtska obravnava. Če upoštevamo Verbičev razlago (1997: 87) o spremembah na enem delu družine kot sistema, ki se odražajo tudi v drugem delu sistema, lahko razumemo, da bodo spremembe pri zasvojenem staršu, ki je vzpostavil in vzdržuje abstinenco ter vnaša v svoje življenje kakovostne spremembe, povzročile spremembe pri ostalih družinskih članih, torej tudi pri otrocih. Podobno razmišlja tudi Ramovš (1981: 140), ki pravi, da ob urejanju staršev postopoma izginejo motnje otrok. Ker že skoraj desetletje delam na oddelku, za zdravljenje odvisnosti od alkohola in tablet, me prepletenost in skrivnostnost odvisnosti še posebej zanimata. S to raziskavo bi rada ugotovila, ali v procesu okrevanja staršev prihaja do sprememb v celotnem družinskem sistemu in pri otrocih ter kakšne so morebitne spremembe. Sprva sem skušala ugotoviti, če pride do sprememb in kakšne so spremembe v družini na področju:

- pogovora o alkoholizmu;
- načina komunikacije;
- zaupanja med člani družine;
- družinskih ritualov;
- socialnih stikov z okolico;
- vlog v družini idr.

Želela sem pridobiti tudi informacije o morebitnih spremembah v zasebnem življenju otroka na področju:

- šolanja;
- službenih obveznosti;
- športa in hobijev;
- prijateljstva;
- partnerstva;

- odnosa do samega sebe;
- občutja odgovornosti do staršev idr.

Poleg tega me je zanimalo, kaj je sedaj bolje, ali je morda celo kaj slabše in težje ter osvetliti morebitne strahove otrok v tem obdobju. Ker se socialni delavci na mnogih področjih srečujemo z družinami, kjer so starši stopili na pot urejanja zasvojenosti, bi želela razsvetliti otrokov položaj v tem obdobju in preveriti, ali bi potrebovali podporo in pomoč socialnega dela v skupnosti pri vzdrževanju morebitnih pozitivnih sprememb.

3 METODOLOGIJA

3.1 VRSTA RAZISKAVE

Raziskava, ki sem jo v diplomskem delu opravila, je kvalitativna raziskava. »Kvalitativna raziskava je raziskava, pri kateri sestavljajo osnovno izkustveno gradivo, zbrano v raziskovalnem procesu, besedne pripovedi in v kateri je to gradivo tudi obdelano in analizirano na beseden način brez uporabe merskih postopkov, ki dajejo števila, in brez operacij nad števili« (Mesec 1997: 11).

Prvo načelo, ki ga Blaž Mesec (1998: 28) razloži je, da naj raziskujemo ne le tisto, kar nas kot raziskovalca zanima, temveč tudi, kar je pomembno z vidika raziskovancev, katerim je potrebno prisluhniti. In nadaljuje naj se raziskovalec usmerja na stvarne življenjske probleme ljudi, naj bo odprt ne le za podatke, ki so pomembni z vidika njegove teorije, ampak za različne podatke. In nazadnje usmerja raziskovalca v proučevanje raziskovanega v njegovem vsakdanjem življenjskem kontekstu.

3.2 MERSKI INSTRUMENTI IN VIRI PODATKOV

Za zbiranje empiričnega gradiva sem uporabila metodo spraševanja, s katero sem pridobila podatke iz primarnih virov. Kot merski instrument sem uporabila vnaprej pripravljen vprašalnik odprtega tipa s podvprašanji, katerega sem sestavila sama. Pri vseh šestih intervjuvancih sem uporabila isti vprašalnik, vendar sem se glede na odprtost, uvid posameznika in glede na smer, v katero se je pogovor odvijal, tudi prilagajala in jim pomagala s podvprašanji. Merski instrument je predstavljen v prilogi.

3.3 POPULACIJA IN VZOREC

Populacijo raziskovanja predstavljajo otroci, ki so odraščali v družini s staršem ali staršema, ki sta bila zasvojena z alkoholom in sedaj abstinirata ter sta v procesu urejanja zasvojenosti ter sta vključena v eno izmed skupin za pomoč pri vzdrževanju abstinence. Vzorec je priročen in neslučajnostni, saj sem se z odraslimi otroci srečala s pomočjo svoje socialne mreže. Vzorec je zajel 6 oseb, starih med 17 in 29 let, katerih starši so člani ene od podpornih skupin in abstinirajo od 1 do 14 let.

Tabela 1: Opis vzorca sogovornikov

OSEBA	STAROST	SPOL	DOKONČANA IZOBRAZBA	STATUS	STAN	ŠTEVILO OTROK
1	17	ženska	osnovna šola	srednješolka	samska	nima
2	20	ženska	srednja šola	študentka	partnerska zveza	nima
3	21	ženska	srednja šola	študentka	samska	nima
4	24	moški	srednja šola	zaposlen	partnerska zveza	nima
5	26	ženska	srednja šola	študentka	partnerska zveza	nima
6	29	ženska	srednja šola	študentka	samska	nima

3.4 ZBIRANJE PODATKOV

Podatke sem zbirala z metodo spraševanja, in sicer s pomočjo delno strukturiranega intervjuja.

Z intervjuvanci sem se srečevala individualno na lokaciji, ki smo jo določili skupaj z intervjuvanci (prostor društva Žarek upanja, dom intervjuvanca, nevtralna lokacija). Intervju sem z njihovim dovoljenjem snemala z diktafonom in ga nato prepisala. Intervjuje sem opravila v obdobju od 26. 6. 2016 do 8. 7. 2016 in so trajali 40 do 60 minut. Intervjuvancem sem zagotovila anonimnost, s čimer so se vsi strinjali.

3.5 OBDELAVA IN ANALIZA PODATKOV

Posnetke intervjujev sem najprej dobesedno prepisala v programu Microsoft Word. Za raziskavo sem jih preoblikovala v berljiv jezik, kljub temu sem skušala ohraniti čim večjo avtentičnost izjav. Intervjuje sem oštevilčila in tako zagotovila anonimnost intervjuvancev. Odgovore sem obdelovala z metodo odprtega kodiranja. V prepisanem gradivu sem podčrtala relevantne izjave glede na raziskovalni problem in jih oštevilčila ter vnesla v tabele. Nato sem vsaki relevantni izjavi – enoti kodiranja – pripisala pojme oz. kode. Sledilo je združevanje sorodnih pojmov v kategorije. Iz velikega števila pojmov in kategorij sem izbrala le tiste, ki so bile pomembne glede na problem raziskave.

4 REZULTATI

Vsi vprašani so navedli, da so se po zdravljenju starša ali v enem primeru po zdravljenju obeh staršev dogajale spremembe tako v družini, kot v njihovem življenju. Pri petih vprašanih je zasvojen oče, le pri eni sta bila zasvojena oba starša. Ker so dolžine procesa okrevanja starša oz. staršev različno dolga, so različne tudi nastale spremembe, vendar, kot vemo iz literature, kakovost življenja po prenehanju pitja ni odvisna le od dolžine abstinence, temveč, kot opisujeta Lewis in Allen-Byrd (2007: 123), uspešno okrevajo tiste družine, ki se trudijo ohranjati spremembo in kjer sta oba partnerja vključena v različne programe pomoči, kjer delata na prevzemanju odgovornosti zase in se dolgoročno trudita za spremembe na sebi in v družini. Med intervjuvanimi osebami je pet otrok staršev, ki so skupaj s partnerji vključeni v eno izmed podpornih skupin v procesu okrevanja. Trije so vključeni v Klub zdravljenih alkoholikov - KZA, dva sta vključena v društvo Žarek upanja. Le oče intervjuvanega moškega ni vključen skupaj z ženo, temveč sam obiskuje društvo Anonimnih Alkoholikov – AA.

Tabela 2: Lastnosti sogovornikov in staršev

SOGOVRNIK	SPOL SOGOVRNIKA	STAROST SOGOVRNIKA	STARŠ, KI JE ZASVOJEN	LETA STARŠEVEGA OKREVANJA
1	ŽENSKA	17	OČE	7
2	ŽENSKA	20	OČE IN MAMA	1
3	ŽENSKA	21	OČE	3
4	MOŠKI	24	OČE	5
5	ŽENSKA	26	OČE	14
6	ŽENSKA	29	OČE	6

S pomočjo odprtega kodiranja sem pridobila pomembna področja, ki se nanašajo na zastavljen raziskovalni problem:

- pogovor o alkoholizmu;
- komunikacija;

- zaupanja;
- družinski rituali;
- socialni stiki družine;
- vloge v družini;
- šolanje;
- službene obveznosti;
- službene obveznosti;
- šport, hobiji;
- prijateljstvo;
- partnerstvo;
- odnos do samega sebe;
- odgovornost do staršev;
- pozitivni učinki okrevanja;
- strahovi;
- podpora in pomoč;
- negativne izkušnje kot posledice okrevanja.

4.1 POGOVOR O ALKOHOLIZMU

4.1.1 Odprtost do pogovora o alkoholizmu

Pet sogovornic poroča o tem, da se sedaj lahko pogovarjajo o alkoholizmu: »Tudi o odvisnosti zdaj lažje govorimo«, »Zdej pa v bistvu moram priznat, da je ati ful bolj odprt, kar se pogovora tiče od alkohola«, »Glede alkohola smo pa zdej bolj odprti, bolj se pogovarjamo«, »Ni več tabu in se lahko komot pogovarjamo o tem«, »Bil je bolj tak zaprt vase. On ni nikol pred nama s sestro pil al pa pred mami. Tud o alkoholu nismo tkrat kej govoril, zdej pa se tud pohecamo na to temo«, »Tud o odvisnosti se pogovarjamo, k smo na te skupine hodl«.

Hkrati povedo, da je bilo v preteklosti, v času starševega pitja, govoriti o tem težko: »Tud o alkoholu nismo tkrat kej govoril.«

4.1.2 Tihi dogovor o prepovedi pogovora o alkoholizmu

Vprašani moški pove, da je pogovor o alkoholizmu tema, o kateri se ne sme govoriti niti sedaj, ko oče že peto leto abstiniira: »O alkoholu nismo govorili. Ko mu je mama kaj očitala, sta se skregala in konec, pol smo se navadili, da o tem ne smemo govorit.«

4.2 KOMUNIKACIJA

4.2.1 Izboljšanje komunikacije v družini, konstruktivno reševanje konfliktov

Vsi vprašani povedo, da se sedaj več in bolj konstruktivno pogovarjajo med seboj. Dva sogovornika povesta, da sedaj konfliktov ne rešujejo več z verbalnim nasiljem, vpitjem, temveč s pogovorom: »Smo se prej tko horonsko drl pa se pošiljal nekam. Smo se pa zdej začeli ful pogovarjat. Zdej se usedemo k normalni ljudje in pač pogovorimo« in »Zdej se tudi skregamo, sam ej ni tega vpitja, teženja, take manjše stvari« ter »Pa več se med sabo take navadne stvari pogovarjamo«. Ostali pa povedo: »Skupi skoz pijemo pa se pogovarjamo, pa se pogovarjamo, pa kaj se nam je kaj novega zgodil pa diskutiramo... Oči skor zmeri počaka, tko da še enga skupi prižgeva al pa tko kej, da se pogovoriva.... Pa mami tudi a ne, da jo vedno ujamem, da se kej pogovorimo.«

Ena od sogovornic pove, da se še vedno hitro skregajo, vendar se kmalu zadeve uredijo in rešujejo, večjo stabilnost čuti kljub sporom: »Zdaj se zderemo in je čez 15 minut vse vrede, pa greš naprej, je eno večjo stabilnost čutit.«

4.2.2 Nezaupljiva komunikacija

Sogovornica, kljub šestim letom očetove abstinence, navaja strah pred temami iz časa očetovega pitja, katerim se izogiba. To vidi kot pomanjkanje lastnega napredka: »Je ful odprt, nikol pa se ne spravmo v to, da bi se pač midva kar koli pogovarjala o tem, kaj je bilo prej pa ali mu jaz kej zamerim, a on kej zameri. Tega pa še zdej nisva rešila v vsem tem času. V bistvu mam še kr strah pred temi stvarmi tko. Sem še zmeri, tle jaz nism napredovala od tistega, kar je bil pri prvem zdravljenju.«

4.3 ZAUPANJE

4.3.1 Nezaupanje v družini

Trije sogovorniki spregovorijo o nezaupanju v družini, ena oseba je ugotovila, da lahko zaupaš le sebi: »Da ful zadržujem zase stvari«, vprašani moški pove, da nekega zaupanja nikoli ni bilo med člani v družini: »Tko kot prej, ni da bi si ne vem kakšne stvari govorili, to ni bilo takrat, niti zdaj.« Sogovornica, ki se je pred nastopom očetovega zdravljenja zdravila zaradi depresije, pove, da tudi o svojih resnih težavah in bolezni, ki so se ji dogodile, ni zaupala domačim, kar razloži s tem, da ne želi delat problemov: »Je ful odprt, nikol pa se ne spravmo v to, da bi se pač midva kar koli pogovarjala o tem, kaj je bilo prej pa ali mu jaz kej zamerim, a on kej zameri. Tega pa še zdej nisva rešila v vsem tem času. V bistvu mam še kr strah pred temi stvarmi tko. Sem še zmeri, tle jaz nism napredovala od tistega, kar je bil pri prvem zdravljenju. To, kar je bilo, sem večinoma prej mami povedala, ampak še tist fejest malo, ker nisem hotela delat problemov. Tolažla sem se s hrano in sem se takrt zredila skoraj za 20 kg in je blo tko. O tem se pač nismo nič pogovarjal. Kar koli mam, njima nikol ne razlagam.« Najmlajša vprašana bi si želela več zaupanja s strani staršev in manj nadzora: »Hočta met vse ful pod nadzorom. Večje zaupanje bi si želela.«

4.3.2 Povečanje zaupanja v družini po okrevanju

Dve sogovornici poročata o večjem zaupanju med člani v družini kot je bilo v času starševega pitja: »Oči skor zmeri počaka, tko da še enga skupi prižgeva al pa tko kej, da se pogovoriva. Pa mami tudi a ne, da jo vedno ujamem, da se kej pogovorimo. Zdej sva pa pač tud z očijem bolj povezana, se usedemo in se pogovorimo, in si pač rečemo, glej to narobe delaš, to bi lahko spremenila, al pa dej spremen to a ne, ni mi všeč, kako si se tega lotila« in »Gremo k zdravniku al pa, če imaš ene težave, prej govoriš in ne skrivaš«, »Zdaj ne skrivamo, smo bolj svobodni.«

4.4 DRUŽINSKI RITUALI

4.4.1 Več novih priložnosti za skupno preživljanje prostega časa

Trije sogovorniki poročajo, da je sedaj več skupnega preživljanja časa, izletov, praznovanj, skupnih kosil: »Redko smo šli na počitnice ali izlete, praznovanja bolj v ožjem krogu, zdaj

je tega več«, »Drugače pa smo zdej velik več časa skupaj, več teh ritualov imamo skupnih in gremo skupaj okrog, prej pa je pogosto ostajal doma, sam da je lahko na samem pil« in »Dost stvari skupi delamo, hodmo na te izlete, kosila imamo še vedno skupi čez vikende, znamo se skupi zabavat.«

4.4.2 Ohranjanje skupnega preživljanja prostega časa

Ena oseba pove, da je bilo tudi prej tega veliko: »Kar pa se skupnih izletov pa tega tiče, je bilo pa zmeraj ... Lih se menmo, da bomo šli na Veliko planino. Mi si še zmeraj vzamemo čas zase.«

4.4.3 Odsotnost skupnega preživljanja prostega časa

Sogovornica, katere starša sta se ločila tik pred začetkom očetovega zdravljenja, poroča, da je tega sedaj manj. Ena sestra se je odselila z mamo, medtem ko je ona ostala z bratom pri očetu in njegovi sedANJI partnerki, v čemer bi lahko bil odgovor na tako veliko spremembo. Prej je bilo veliko izletov, skupnih počitnikovanj, pohodništva, sedaj pa tega ni več: »Prej smo pa vseen hodil skoz v hribe, na morje skupej, skoz smo bli skupi. V tisti fazi, ko je bil alkohol prisoten. Zdej takšnga druženja ni več, smo bl vsak zase.« Vprašani moški pa pove, da skupnih ritualov ni bilo nikoli in jih niti sedaj ni: »Nismo na kakšne izlete hodili, niti zdaj ... Tudi rojstne dneve in to nismo nikoli neki skupi bli.«

4.5 SOCIALNI STIKI DRUŽINE

4.5.1 Danes – intenzivnejše druženje s prijatelji in svojci

Štiri sogovornice poročajo, da se sedaj, ko so starši v procesu okrevanja, družina bolj povezuje s prijatelji, svojci: »Ampak je več z nami in smo več vsi skupi med družinskimi prijatelji«, »No zdej je pa drugač in tud drugačen je v družbi, drugač se pogovarja, bolj je vesel, bolj je sproščen«, »Odnos s svojci je boljši, mi živimo z očetovimi starši in se nismo pogovarjali, prej se mama in babica nista pogovarjali, zdaj govorita celo k njej na rojstni dan gremo«, »Zdaj, da jaz organiziram, da pride družina mojga fanta k nam na kosilo ali mi tja«, »Drugače pa smo zdej velik več časa skupaj, več teh ritualov imamo skupnih in gremo skupaj okrog, prej pa je pogosto ostajal doma, sam da je lahko na samem pil«, »Nikoli bilo tko, da bi neki k drugim hodili ... Zdej pa gresta, se pravi zdej je tega druženja

več... zdrava družba je pol ratala.«

4.5.2 Pred zdravljenjem – Odsotnost druženja družine s prijatelji in svojci

Oseba, katere starša sta se tik pred začetkom zdravljenja razšla, poroča, da tega druženja ni več, ga je pa bilo veliko v preteklosti: »Tudi družinske prijatelje smo imeli in se z njimi velik družil, tega ni več.« Vprašani moški pove, da se nikoli niso s kom obiskovali, le blizu stanujoča teta jih je zaradi kake nujnosti obiskala: »Domov, da bi kdo k nam hodil, ja mogoče teta, če kej nujnga, ki živi blizu, drugače pa ne, tud mi nismo, da bi se s kom obiskovali, kakšna kosila, da bi mi šli, ne. Tudi zdaj ni tega.«

4.6 VLOGE V DRUŽINI

4.6.1 »Obrat vlog« v preteklosti

Ob tem podvprašanju se jih je večina usmerila tudi v preteklost, ko so prevzemali vloge staršev tako na čustvenem področju, kakor na tehničnem, ko so morali skrbeti za dom ali za starša, ki je vozil pod vplivom alkohola. Ob starševi opitosti so morali prevzeti skrb za dom in za živino: »Ko se je napil, ni naredil tako kot se gre in je mogla mama, če pa je ni bilo, ker je delala turnuse, sem mogel jaz in vem, da ga ni brigalo, če sem bil s kom zmenjen, ali tekma ali šola al kaj ... Takrat sem mislil, da moram jaz zdej njega vozit okrog, itak sem mogel za štaló in vse okrog hiše, pa še šola je bila.«

Ena od sogovornic se ganjeno spominja in ob tem zaihti: »Ritual je bil, da smo vsako popoldan šli mi otroci po očeta iskat v gostilno, žalostno.«

Izrazili so tudi svoje otroške skrbi za starše, ki so vozili pod vplivom alkohola: »Pol sem bla jst ful tko, štela sem kozarce, kok jih je spil, vse sem imela pod kontrolo, gledala sem, če bodo tam policaji, tle policaji, skoz sem mela to skrb, da nas ne bodo dubl, da ne bo ati napihal, da ne bo kej narobe« in »Prej je bila skozi ena skrb, skrbelo me je za mami, skrbelo me je za očija, ker je pijan vozil, sem prav čakala, da bo prišel en dan, ki se bo neki zgodilo, da si bo kej naredu, sebi ali komu drugmu ... tko sem čutla eno odgovornost za očeta.«

Kot otroci so prevzemali zahtevno vlogo čustvenega pomirjanja staršev: »Ker je bilo včasih obratno, sem mogla jaz njih mirit.«

4.6.2 Vzdrževanje »obrata vlog« v sedanjosti

Najstarejši sogovornici poročata o tem, da se še vedno čutita starša svojim staršem, kljub 14- in 6-letni abstinenci starša. Imata občutek, da morata starše usmerjati in zanje skrbeti, obenem pa izražata nezadovoljstvo z lastno omenjeno držo: »Večino časa se jaz počutim, da sem starš, saj sta nas težko vzgajala, nista bila sposobna nas vzgajat ... Imam občutek, da moram skrbet zase in da bi mogla še njih usmerjat ... Sam kaj naj vam jaz naredim, lahko pojamraš, sam jaz jim ne morem trenutno pomagat finančno al kar koli, niti nima smisla, da se jaz živciram, ker ne bo nič drugače« in »V bistvu imam tak občutek, tko, da ful skrbim preveč za njiju ... so vsi brez izpita in jst sem doma in jih skozi vozim okrog.«

4.6.3 Starši prevzamejo svoje vloge

Trije sogovorniki poročajo, da sta starša prevzela svoje starševske vloge, ena oseba, katere oba starša sta bila zasvojena, izpostavi, da ji sedaj lahko nudita čustveno oporo, ki jo je ona prej nudila njima: »Da zdej kdaj onedva mene mirita, ker je bilo včasih obratno, sem mogla jaz njih mirit.« Sogovornik, katerega oče je nanj prelagal skrb za dom in kmetijo, je prav tako sedaj prevzel stalno skrb za dom in kmetijo: »Zdaj je boljše, ker vem, da on vse naredi, pa tudi me ne tera več, ker zdaj ve, da imam skoraj cel dan službo.« Ena oseba pove, da sta si starša sedaj porazdelila vloge in je bilo prej vse na nezasvojenem staršu. Ena od sogovornic je po odselitvi mame ostala z očetom in tako prevzela njeno vlogo, vendar je oče spremenil svoj odklonilen odnos do gospodinjskih del, kot ga je izkazoval v času pitja: »Zdaj k mama je šla, sem jaz ostala z njim in se je spremenil, mi ful pomaga« in »Sam zdej pa brat dela isto, kot prej oči, tko da me včasih fejest zanj skrbi.«

4.7 ŠOLANJE

4.7.1 Težave s šolanjem v času starševega pitja

Dva sogovornika spregovorita o učnih težavah, ki so se jima dogajale v času starševega pitja. Sogovornika povezujeta učne težave z zasvojenostjo starša in z vzdušjem, ki je bilo s tem povezano: »Največji povod za te težave v šoli je bil to, kar se je doma dogajalo. Me je velikokrat tok iztirl, da se nism mogla učit al karkol, pa tud zbrana nisem bila« in »Ne vem, če bi mi šlo boljše v šoli, sigurno pa bi bilo drugače, če se ne bi skoz kregali, pa ne bi

sred noči pršel pijan in galamil, pol smo pa mogli zgodi vstat in peš skoraj eno uro do šole ... V šoli nisem bil gluh neka brihta, sam da sem naredil, sem imel inštrukcije za ene predmete v srednji.« Ena od teh sogovornic trenutno ni naredila prvega letnika fakultete.

Najmlajša sogovornica svoje težave v šoli povezuje z obiskovanjem višjega razreda: »Glede na to, da sem bila prej tako nižji razred, je logično, da mi je zdej mal teži se zbrat, pa da sem bolj po stresom, sam zaradi šole, ni tle čist nič vpliva zaradi očeta.«

4.7.2 Visoka motiviranost za šolanje v času starševega pitja

Štiri sogovornice so bile v osnovni in srednji šoli bolj ali manj odlične v obdobju očetovega pitja. Tri osebe so trenutno vpisane na fakulteto. Ena poroča, da ji je po začetku zdravljenja očeta padla motivacija in ni naredila prvega letnika: »Prej, ko je bil alkohol, sm rekla v šolo moram, si želim neki doseč, pol k se je šel zdravit, pa sm mal zgubila motivacijo in nism naredila prvega letnika.« Trenutno ne ve, če bo nadaljevala šolanje.

Drugi dve sogovornici sta tik pred diplomo in sta bili prav tako vsa leta osnovnega in srednjega šolanja odlični. Ena od njiju meni, da je imela veliko opore v babici, ki je bila učiteljica: »Bila takrat skozi odlična ... Moja babica, ki je doma, mi je pomagala, ker je bila učiteljica ... Samozavest mi je dala šola, tam sem bila skozi odlična.«

Druga vprašana oseba je bila zelo motivirana, saj si je želela, da bi ne obremenjevala staršev s šolo: »Zato sem pač v srednji šoli bila ful ful pridna, res uno sem bla pač top, kar se tiče vsega tega, da jima ni blo treba niti na govorilne ure hodt ... Srednja šola je bla tipi topi. Pr faksu sem pač mal padla, sem naredila vse izpite, vse je blo v redu, vse v ta pravem roku, sej pravm, takrat sem pol depresijo imela. Ampak sva tisto hitr pol z zdravnico rešile.«

4.8 SLUŽBENE OBVEZNOSTI

Le sogovornik se je po zaključeni srednji šoli zaposlil, zaradi želje po samostojnosti: »Sem si rekel, da hočem čimprej se zaposlit in imet svoj denar, da si bom privoščil, kar bom jaz hotel«. Štiri sogovornice povedo, da veliko delajo preko študentskega servisa, tako v času srednje šole, kot kasneje ob študiju na fakulteti: »Ne, ker ful nimam hobijev. Sam sem ves čas že delala«, »Že v srednji šoli sem začela delat preko študenta in ni bilo časa za hobije, tudi še zdaj delam prek študentskega servisa, ves čas« in »V službo sem šla še med faksom

v vrtec, sem bla kot spremljevalka gibalno oviranega otroka, sem bla zdej 4 leta tam in tale diploma –sem jo odlašala.«

4.9 ŠPORT, HOBIJI

4.9.1 Odsotnost hobijev in ukvarjanja s športom

Trije sogovorniki poročajo o tem, da nimajo kakih hobijev in da se ne ukvarjajo s športom. Dve osebi navajata kot razlog predvsem pomanjkanje časa: »Ne ker ful nimam hobijev. Sam sem ves čas že delala«, »Ta nogomet smo imeli tam še v srednji, drugače pa ne ... Zdaj pa itak da ni časa za kaj takega« in »Nikoli ni bilo velik denarja za kak šport ali hobije in nisem šla nikamor ... Že v srednji šoli sem začela delat preko študenta in ni bilo časa za hobije, tudi še zdaj delam prek študentskega servisa, ves čas.«

4.9.2. Prisotnost hobijev in športa

Sogovornica pove, da ji je ob odhodu očeta na zdravljenje, kar sovpada tudi z ločitvijo med staršema, padla motivacija in je opustila mnogo športnih aktivnosti, druženje, nekaj športnega udejstvovanja pa je le ohranila: »Pol, k se je šel oče zdraviti, pol mi je vse dol padlo, nism se več s športom ukvarjala. Prej sn bla ful zagrizena, 11 let sn bla mažoreta, pol sem šla triatlon trenirat za dve leti, pol sem igrala dvoranski nogomet, zdej imam tek in kolo, sam to mi je ostalo.«

Najmlajša sogovornica vztraja od otroštva pri treniranju plesa: »Že od nekdaj se ukvarjam s plesom, pa me nič ni oviral.«

Najstarejša sogovornica pove, da je postala bolj vsestransko aktivna po zdravljenju očeta. Začela se je vključevati v razne aktivnosti in skrbi za zadostno gibanje: »Pred zdravljenjem sem hodila v šolo, spala in jedla, potem sem zbolela še za depresijo. Po zdravljenju očeta pa sem več zunaj, hodim na sprehode, tudi psa sem si kupila. Tudi v razne aktivnosti v svojem kraju se zdaj vključujem.«

4.10 PRIJATELJSTVO

4.10.1 Ohranjanje prijateljstev

Vsi razen ene sogovornice so bolj ali manj ohranili stara prijateljstva: »Isto kukr sem imela prej prijatelje, jih imam zdej«, »Tko isto je. Nism nobenga zgubila zaradi tega, kar se je zgodil, kvečjemu so mi bili vsi v oporo, res so se pokazal pravi prijatelji«, »Ja, tako imam neke prijatelje, to se poznamo z vasi od malega, samo mogoče, ker imam svoj denar, zdaj grem večkrat z njimi na pijačo ali kakšno veselico gremo skup« in »Enako, imam stare prijateljice ... Tudi prijatelji se name obračajo, ko imajo takšne težave.«

Ena oseba je v prijateljstvu postala bolj zahtevna: »Prijatelje imam iste kot prej, nimam jih veliko, so pa tisti res pravi. Sem naredila nekakšno selekcijo, tako da ne želim več ugajati vsem.«

4.10.2 Opuščanje prijateljev

Le ena oseba pove, da ji po očetovem prenehanju pitja, ki sovpada z ločitvijo staršev, ni bilo več do druženja ter da so si prijateljice našle partnerje in se tako niso več družili: »Glih, ko je nehal pit, pa mi ni nič več sedel, tudi tisto druženje me ni več zanimalo, družba, prej je bilo več tega. V mojem primeru je tega veliko, da so fante dobile prjatlice, pa pol nismo več tok skupi.«

4.11 PARTNERSTVO

4.11.1 Negativne partnerske izkušnje in nezmožnost navezovanja v partnerski zvezi

Tri vprašane osebe nimajo partnerske zveze. Ena od teh pove, da je imela nekaj ponavljajočih slabih izkušenj, zaradi katerih je pričela iskati krivdo na sebi in si je zato poiskala pomoč psihologa: »Partnerja, resnega nism imela, sem imela negativno izkušnjo, glih to sem se s psihologom pogovarjala, sem imela fante, ki so mi take stvari počeli in to skozi.«

Ena od sogovornic pove, da se na partnerja še ne more navezati: »Men se je zdel, da moram tok stvari nadoknadt, tko da zdej sem šele začela živet. In pol tud, kar se partnerjev tiče in tega, v bistvu sem ful tko, kr nekako se ne morem navezat.«

4.11.2 Vzpostavljanje partnerske zveze v času okrevanja staršev

Trije sogovorniki so v partnerski zvezi. Ena izmed sogovornic si je šele po prenehanju pitja obeh staršev lahko ustvarila zvezo, ker pred tem o zvezi ni zmogla razmišljati: »Ko sta bila, sem bila samska, tisto mi je takrat čisto pasalo, ampak takrat niti nisem imela nobene želje po vezi al čemur koli, prej sploh nism razmišljala o tem, ja tko, potem pa se ti sprostijo take stvari. Pol pa po zdravljenju obeh sem dobila fanta«. Vprašani moški ima sedaj polletno zvezo, prej je vzpostavljala »neresne« odnose, kot jih sam poimenuje: »Imam eno punco, ene pol leta sva skupaj. Prej pa ne vem, saj ni bilo časa, sem par tako bolj neresnih imel.« Ena od sogovornic navaja zadovoljstvo s svojo partnersko zvezo: »Imam fanta, ki mu lahko vse zaupam, je res fajn, z njim se lahko o vsem pogovarjam, on me razume.«

4.12 ODNOS DO SAMEGA SEBE

4.12.1 Negativna samopodoba

Tri osebe navajajo težave v tej kategoriji in navajajo občutke krivde, nezadovoljstvo s seboj, pomanjkanje samozavesti, zaprtost, dvome vase, depresivnost: »Še zmeraj nisem zadovoljna, še zmeraj imam kakšne probleme, ampak jih pač rešujem sprot«, »In se vprašam, kaj je z mano narobe, ker to ni bilo enkrat, je bilo trikrat, in imaš krivdo, kaj je z mano narobe«, »Zmeram sm neki dvomila vase, drugače vem sama pri sebi, da sem ful sposobna, ko pa je treba neki narest, pa začnem ful dvomit vase« in »Zmeri sem bla tko sramežljiva, zaprta vase, pač tko, sploh recimo do novih ljudi.«

4.12.2 Pozitivna samopodoba

Ena oseba se vidi kot samozavestno, kar povezuje s samozavestjo, ki jo je ves čas pridobivala na področju šolanja: »Bila takrat skozi odlična, vsaj tu sem imela drugo samozavest, vsaj to ... Sem samozavestna. Dobro, so kakšne stvari, ki se jih sramuješ, ampak veš, da to ni tvoja stvar.«

Vprašani moški je sam s sabo zadovoljen, želel bi si le več odločnosti: »Sem kr vreden, mogoč bi sam mogel bit bolj odločen, sploh doma, ko vsak neki hoče od mene.«

Najmlajša sogovornica ostaja neodločena glede tega, ali je močna oseba ali ne: »Drgač pa ne vem nikol, pa nism mogla rečt, a sem močna oseba al nism.«

4.13 ODGOVORNOST DO STARŠEV

4.13.1 Občutja krivde za starševo pitje

Ena od sogovornic povezuje odgovornost do staršev z občutki krivde, zaradi njihovega pitja, sedaj se jih je rešila: »Včasih sm res mislila, da sem jst kriva, da se je vse to zgodil ... Sploh mlajši, k si mlajši, se ful bolj krivga počutš, pol k sm bla starejša, sem vedla, da jst nism, a ne, sm velik rabla, da sem to dojela.«

4.13.2 Občutki odgovornosti do staršev ali sorejencev sedaj

Dve sogovornici poročata, da še vedno čutita odgovornost do staršev, kljub 14- in 6-letni abstinenci starša, ki je bil zasvojen, in obenem sporočata, da si tega ne želita: »Večino časa se jaz počutim, da sem starš, saj sta nas težko vzgajala, nista bila sposobna nas vzgajat ... Imam občutek, da moram skrbet zase in da bi mogla še njih usmerjat« in druga »V bistvu mam tak občutek, tko, da ful skrbim preveč za njiju, so vsi brez izpita in jst sem doma in jih skozi vozim okrog. Nekako se ne morem odlept stran od doma.«

Ena oseba poroča, da je odgovornost do staršev, ki jo je doživljala v času očetovega pitja, po odselitvi mame, preusmerila v odgovornost do brata, ki je skupaj z njo ostal pri očetu in se vede tvegano: »Sam zdej pa brat dela isto, kot prej oči, tko da me včasih fejst zanj skrbi.«

4.13.3 Razbremenjenost občutkov odgovornosti do staršev

Moški sogovornik se čuti razbremenjenega odgovornosti do staršev, ker je oče sedaj prevzel stalno skrb za delo na kmetiji: »Takrat sem mislil, da moram jaz zdej njega vozit okrog, itak sem mogel za štaló in vse okrog hiše, pa še šola je bila. Zdaj je boljše, ker vem, da on vse naredi, pa tudi me ne tera več, ker zdaj ve, da imam skoraj cel dan službo.«

4.14 NASILJE

4.14.1 Prisotnost psihičnega in/ali fizičnega nasilja v času pitja starša, ki je bil zasvojen z alkoholom

Štirje sogovorniki poročajo o nasilju staršev v času njihovega uživanja alkohola. Dve osebi poročata, da je bilo poleg psihičnega nasilja tudi fizično nasilje, ki ga je izvajal zasvojeni starš. Ena od sogovornic nasilje opiše, ga delno zanika in ne prepozna kot fizično nasilje: »Jst sm recimo, ko se je tako obnašal, dobila strah, nism se upala nič, kr živel sem, tako energijo je sproščal tako negativno. Pr men je bil to najbolj problem, k sem se kr uno, bala sem se. Ni nas tepel, ampak z besedami je naredil, da smo se ga bali. Agresije drgač ne, mami je včasih za roko trdo prjel, sam ni prestopil meje. Bolj je blo psihično trpinčenje z besedami, pa tisto energija.«

Ena oseba poroča o očetovem fizičnem nasilju, ki ga je, ko je bil jezen, izvajal nad živaljo: »Če je bil jezen, je šel v štal in če je kaka krava sam mal zamukala, jo je tko namlatil.«

Sogovornik jasno prepozna fizično in psihično nasilje: »Prej smo se bolj kregali, bolj z mam, jo je tud mahnil, če ni nehala ... Sigurno pa bi bilo drugače, če se ne bi skoz kregali, pa ne bi sred noči pršel pijan in galamil, pol smo pa mogli zgodi vstat in peš skoraj eno uro do šole.«

4.14.2 Prisotnost psihičnega nasilja sedaj

Ena od sogovornic prepozna zlorabo staršev tudi sedaj, ko govori o tem, da starša svoje konflikte in probleme rešujeta preko otrok: »Da sta probleme reševala preko otrok, to delata še zdej.«

4.15 POZITIVNI UČINKI OKREVANJA

4.15.1 Pozitivno vzdušje doma

Sogovorniki poročajo, da je sedaj vzdušje doma bolj sproščeno: »Zdej pa je veliko bolj drugače videt, ker smo velik bolj srečni in sproščeni«, »Si znata vzet čas zase, da nista živčna« in »Jst sem bolj sproščena«. Spregovorijo tudi o izboljšanem načinu komunikacije in večjim zaupanju v družini: »Zdej se usedemo k normalni ljudje in pač pogovorimo«,

»Da se zdaj ne kregamo toliko, pa da ni skozi ena skrb, kaj bo, ko pride domov«, »Doma je zdaj večja odprtost, da govorimo o teh težavah doma«, »Pač brat lahko odrašča tko, kot si nobena od naju od sestr ni mogla prvoščit, tko da mi je to najboljše od vsega.«

4.15.2 Starši prevzamejo svoje vloge

Sogovornica je sedaj zadovoljna, ker znata sedaj starša poskrbeti zase in biti čustvena opora njej: »Si znata vzeti čas zase, da nista živčna, da zdej onedva kdaj mene mirita«, »Da je lušno, da mi ne rabi za mamino skrbet več in za atija.« Sogovornik navaja zadovoljstvo s tem, da je oče prevzel svoje delo: »Zdaj je boljše, ker vem, da on vse naredi, pa tudi me ne tera več, ker zdaj ve, da imam skoraj cel dan službo.«

Ena od sogovornic je zadovoljna in vidi kot največjo pridobitev, da doma ni več alkohola: »Ker nimamo že 7 let niti kapljice alkohola doma, je men tko najboljša sprememba.«

4.15.3 Osamosvojitev otroka

Sogovornica vidi največjo pridobitev v tem, da se je zmogla odseliti od staršev: »Všeč mi je da sem se umaknila, da ne živim z njimi.«

4.16 STRAHOVI

4.16.1 Strah pred recidivom staršev

Štirje vprašani poročajo, da je še vedno prisoten strah pred ponovnim pitjem staršev: »Tko, 99 % me ni, ampak ta 1 % pa obstaja, a ne, da kaj, če se kdaj spet kaj zgodi«, »Ne, prva leta me je bilo malo strah, zdaj je že 5 let in ni niti kaplje alkohola doma, sam nikoli ne veš, nekje zadaj je en tak strah, sam upaš da ne bo«, »Oče je nežna dušica, se bojim kaj bo, če bi začel piti« in »Strah je še vedno odzadi, kaj pa, če spet začne piti, gre se tud za to, da je finančno od njega le naša družina odvisna.«

4.16.2 Zaupanje v starševo abstinenco

Dve osebi navajata, da ju ne skrbi ponovno pitje starša: »Me niti mal ni strah, da bi oče začel nazaj piti« in »Ni me strah, da bi se nazaj vrnil v alkohol, sem začutila, da se ne bo

vrnil pit.«

Ena od njiju navaja strah pred tem, da bi prestopila v zasvojenost, kakor oče: »Se nekaj trudim, da ne bom šla po kakšnih očijevih poteh.« Druga oseba pa navaja strah pred kreganjem: »Me je pa strah pred kreganjem, zdej pa k kdo začne, da bi se kregal, rečem, v redu je, v redu je, pol se umaknem.«

4.17 POTREBA PO PODPORI IN POMOČI

4.17.1 Izražena potreba po podpori in pomoči

Štiri sogovornice menijo, da bi bile skupine za otroke zasvojenih staršev dobrodošle.

Ena od njih vidi možnost skupine izključno za otroke ali da bi bili v skupini skupaj s starši: »Da bi vsaj tko kot tukaj na društvu imeli tko kot je za starše skupina, da bi tudi otroci lahko bili zraven ali da bi lahko vsaj poslušali. Fajn bi bila tudi kakšna skupina samo za otroke.«

Druga meni, da je smiselno, da takšne skupine so, v primeru, da bi kdaj začutila potrebo po vključitvi, sicer pa se jih trenutno ne bi udeleževala, ker ne želi podoživljati vsega težkega: »Nočem podoživljat vsega tega in pač nadaljevat s tem, ker je pretežko, je pa fino, da te stvari obstajajo, da če slučajno pride kdaj do tega, da bi potrebovala, da je tam.«

Tretja oseba meni, da bi bila skupina dobrodošla v času očetovega pitja, v njenem primeru, ko ji je bilo 12 let: »Mogoče bi rabila pomoč takrat, ko je oče pil, zdaj ne rabim več, takrat bi mi koristilo.« Obenem pa bi si sedaj želela pomoč strokovne osebe, ki bi jo razbremenila odgovornosti do staršev: »Enkrat bom šla na en razgovor, da mi nekdo strokovno pove: »Ej to ni tvoja stvar, to naj onadva rešujeta.«

Ena od sogovornic vidi morebitno skupino kot pomoč pri osamosvajanju, gradnji lastne družine in premagovanju skrbi pred tem, da ne bi ponavljala vzorcev staršev: »Ja, če bi bilo možno, bi bila dobrodošla kakšna vodena skupina v smislu druženja in izmenjave mnenj, izkušenj, morda podpore v primeru kakšne stiske, sploh pri osamosvajanju in gradnji svoje družine, kjer se lahko zatakne zaradi strahu pred tem, da boš tudi ti zamočil, kot tvoji starši.«

4.17.2 Odsotnost potrebe po podpori in pomoči

Najmlajša sogovornica in sogovornik ne čutita nikakršne potrebe po podpori in pomoči. Ena oseba navaja kot razlog to, da ne potrebuje pomoči: »Ne bi potrebovala pomoč takrat niti danes.«

Sogovornik pa kot razlog navede pomanjkanje časa: »Ne, niti ni časa.«

4.18 NEGATIVNE IZKUŠNJE KOT POSLEDICE OKREVANJA

4.18.1 Odsotnost negativnih izkušenj v času okrevanja

Na vprašanje, ali je morda kaj slabše, trije vprašani povedo, da ni ničesar, kar bi bilo slabše: »Ne«, »Ne, nič ni slabše, vse je bolje« in »Ne bi rekla, da je kaj slabše.«

4.18.2 Pomanjkanje zaupanja s strani staršev

Ena od sogovornic meni, da sta sedaj starša preveč stroga: »Ful preveč sta stroga, ful hočta met vse ful pod nadzorom« ter da bi si želela več zaupanja iz njune strani: »Večje zaupanje bi si želela.«

4.18.3 Občutki krivde zaradi uživanja alkohola otrok

Ena oseba spregovori o tem, da je doživljala po zdravljenju staršev močna občutja krivde, če je sama uživala alkohol: »Jst sm se na začetku, ko sta začela abstinirat, krivo počutla, če sm si naročila pivo v lokalu« in »Včasih sm pa imela zaradi tega tak občutek krivde, kr pršla domov, pa sem se kr zjokala, kej tazga, pol sta onedva mene mirila.« Ista oseba spregovori o tem, da se ji je tedaj pričelo pojavljati depresivno razpoloženje: »Prjatlco, k se res poznavam pa je tud ona vidla, da neki ni v redu z mano, da sem malo depresivna, ali nekaj takega je bilo.«

4.18.4 Razveza staršev

Sogovornica pove, da ji je težje, ker sta starša sedaj ločena in živita narazen: »Slabše je, ker živita mama in oče zdaj vsak na svojem koncu in je veliko vožnje skozi.«

5 RAZPRAVA

Raziskava je pokazala, da ima okrevanje staršev največji vpliv na komunikacijo v družini, na odprtost glede pogovora o zasvojenosti z alkoholom, na socialne stike družine ter na prisotnost psihičnega in fizičnega nasilja v družini. Nekoliko manjši vpliv se je izkazal na zaupanje med člani družine, na družinske rituale ter na vloge v družini.

Manjši vpliv, ki ga sogovorniki zaznavajo, ima okrevanje staršev tudi na področja zasebnega življenja sogovornikov, in sicer na področje šolanja, prisotnost hobijev in ukvarjanja s športom, na njihova prijateljstva, na njihovo samopodobo in na občutja odgovornosti do staršev.

Največji vpliv starševnega okrevanja, ki ga navajajo vsi sogovorniki, je sprememba v načinu komunikacije. Raziskava pokaže, da se je način komunikacije pri vseh izboljšal. Več se pogovarjajo in na bolj konstruktiven način rešujejo težave in konflikte v primerjavi s preteklostjo, v povezavi s katero govorijo o verbalnem nasilju, ki so ga izvajali drug nad drugim.

Večina sogovornikov prav tako doživlja spremembo v odprtosti glede pogovora o zasvojenosti z alkoholom, ki je bila v času pitja tabu tema ali tema, ki je sprožala nezadovoljstvo in spore.

Edini sogovornik, kjer do tega premika ni prišlo in je pogovor o zasvojenosti očeta še vedno prepovedana tema, kljub petim letom abstinence, je vprašani moški, katerega oče je edini, ki v procesu okrevanja ne sodeluje skupaj s partnerko, temveč se sam občasno udeležuje srečanj skupine Anonimnih alkoholikov – AA. To dejstvo potrjujeta prav tako Lewis in Allen-Byrd (2007: 117) z ugotovitvijo, da proces okrevanja vodi v večjo stabilnost, povezovanje, večje uvide v tistih družinah, kjer sta bila v proces vključena oba starša skupaj. Sicer govori o možnostih ostajanja čustvenih napetosti in obrambnega vedenja.

Okrevanje staršev ima prav tako velik vpliv na vzpostavljanje in vzdrževanje socialnih stikov družine, saj je druženja s prijatelji in svojci sedaj več, kakor v času pitja. V času pitja, ko družina deluje kot nefunkcionalen sistem, vlada zaprt sistem (Gostečnik 2011: 146–148), kjer se družina zapira pred zunanjim svetom, kot opisujeta čas pitja tudi Brown in Lewis (1999: 156–167). Tak opis je skladen s poročanjem sogovornikov o socialnih

stikih družine v času pitja starša, ki je bil zasvojen.

Do spremembe ni prišlo pri osebi, katere starša sta se pred nastopom abstinence razšla, in pri moškem sogovorniku, kjer socialnih stikov družine ni bilo tedaj in jih ni tudi sedaj. Ponovno gre za osebo, katerega starša nista skupaj vključena v proces okrevanja.

Psihično in/ali fizično nasilje se je prav tako v večini primerov s procesom okrevanja umaknilo konstruktivnemu reševanju konfliktov s pogovorom in delu staršev na sebi. Večinoma je bilo povezano s psihičnim nasiljem ob sporih. V dveh primerih s fizičnim nasiljem očetov do žene ali do živali.

Ena od sogovornic opisuje fizično nasilje očeta do mame, vendar ga ne zazna kot nasilje, ko opisuje, da je oče mamo trdo prijel, hkrati pa govori o tem, da ni prestopil meje in da ni bilo agresije. Zakon o preprečevanju nasilja v družini (2008) v 3. členu definira različne oblike nasilja v družinah. Med drugim opisuje, da je fizično nasilje vsaka uporaba fizične sile, ki pri družinskem članu povzroči bolečino, strah ali ponižanje, ne glede na to, ali so nastale poškodbe. Psihično nasilje pa so ravnanja, s katerimi povzročitelj nasilja pri družinskem članu povzroči strah, ponižanje, občutek manjvrednosti, ogroženosti in druge duševne stiske. Pri eni od sogovornic je psihično nasilje še vedno prisotno, saj starša preko otrok rešujeta svoje konflikte.

Pri polovici vprašanih problem zaupanja še vedno ostaja. Otroci staršem ne govorijo o pomembnih stvareh iz svojega življenja, tudi ne o preboleli depresiji. Pri ostalih sogovornikih je zaupanje sedaj večje in povezano z več komunikacije in večjo sproščenostjo.

Družinskih ritualov je pri polovici sogovornikov v času okrevanja staršev več, kakor v preteklosti. Družina se sedaj povezuje preko skupnih izletov, kosil, obiskovanj svojcev, prijateljev.

Do opuščanja družinskih ritualov je prišlo pri sogovornici, katere starša sta se razšla, kar je lahko razumljivo, saj sta si vsak od staršev ustvarila novo partnersko zvezo.

Moški sogovornik pove, da v družini nikoli ni bilo kakih skupnih preživljanj prostega časa in da so bolj vsak sam s sabo.

Večina sogovornikov spregovori o tem, da so v preteklosti na različne načine prevzemali vloge staršev, da so morali prevzemati skrb zanje, jih tolažiti, miriti, prevzemati njihove

naloge in domača opravila. O takšnem obratu vlog v družini z zasvojenim staršem govori več avtorjev, med njimi Kelley in drugi (2007: 683), ki govori o prevzemanju starševskih vlog ter tako večjih odgovornosti, ter Brown in Lewis (1999: 156–167), ki opisujeta nejasnosti vlog v družini z zasvojenim staršem, kar vzdržuje njeno nefunkcionalnost in Rus Makovec (2003: 69), ki govori o tem, da postajajo na tak način otroci podporni sistem staršev, namesto da bi bili sami podpora otrokom. V času nadaljnjega okrevanja naj bi starši prevzeli svoje naloge in vloge (Brown in Lewis 2009), vendar raziskava pokaže, da se je to zgodilo le pri treh sogovornikih. Tri osebe povedo, da še vedno čutijo skrb za starše, da imajo občutek, da morajo zanje skrbeti, da se ne morejo umakniti od doma. Ena oseba je po odselitvi matere prevzela odgovornost za svojega brata.

Izkazalo se je, da je bila motivacija za šolanje v času pitja staršev pri treh vprašanih zelo visoka. Vse tri sogovornice so bile v osnovni in srednji šoli odlične, bodisi ker so si želele vsaj na tem področju neke potrditve bodisi zato, da ne bi staršem povzročale dodatnih težav. Kljub temu so se kasneje na fakulteti, ko je bil starš že v procesu okrevanja, pokazale težave.

Ena oseba to razloži kot upad motivacije, druga pa je v času fakultete zbolela zaradi depresije in pričela delati ter tako opuščala študijske obveznosti, ki jih sedaj po približno 10 letih od vpisa na fakulteto skuša zaključiti. Le ena od sogovornic tudi v času študija nima težav. Ostali trije sogovorniki so imeli v času pitja staršev težave v šoli, ki jih neposredno povezujejo s stresnimi domačimi razmerami in so do tega kritični. Najmlajša sogovornica meni, da so težave sedaj v času očetovega okrevanja povezane z večjo zahtevnostjo v šoli. Ramovš (1981: 115–137) opisuje, da so otroci zasvojenih staršev lahko odličnjaki ali glavni v skupini prestopnikov. Med omenjene odličnjake lahko uvrstim zgoraj omenjene tri sogovornice.

Le ena od sogovornic je bila ves čas uspešna na področju šolanja, ima daljšo zadovoljujočo partnersko zvezo in se je odselila od staršev ter tako vzpostavila večjo samostojnost. V svojem okolju prepozna babico, ki ji je bila v veliko pomoč, šolanje opisuje kot področje, kjer je pridobivala na samozavesti. Oboje potrjuje tudi teorija, ki jo opisuje Rus Makovec (2003), ki pove, da otroci lahko razvijejo odpornost na stres, če so imeli ob sebi vsaj eno osebo iz svoje socialne mreže, ki jih je podpirala, čeprav te naloge nista opravila starša. Tak odnos doprinaša k večjemu samospoštovanju. V primeru omenjene sogovornice je to nalogo opravila babica, ki je z družino sobivala in svojo vnukinjo spodbujala in ji bila

pomembna opora. Omenjena sogovornica je tudi edina, ki se brez zadržkov opiše kot samozavestno.

Zaposlen je le moški sogovornik, ostale sogovornice, razen sogovornice, ki je srednješolka, pa delajo preko študentskega servisa že dlje časa in ni prišlo do sprememb v povezavi s procesom okrevanja starša.

Raziskava je pokazala na različen odnos do športa in hobijev pri vprašanih osebah. Le pri eni sogovornici je prišlo do spremembe na tem področju v povezavi z okrevanjem staršev. Po očetovem zdravljenju si je kupila psička ter se tako primorala k rednemu gibanju in se pričela vključevati v različne aktivnosti v svojem kraju. Ena od sogovornic se že od otroštva ukvarja s plesom. Ostali sogovorniki pa se ne ukvarjajo s športom in nimajo posebnih hobijev, kar obrazložijo bodisi s pomanjkanjem časa bodisi s pomanjkanjem finančnih sredstev.

Hobiji in šport so sicer pomemben varovalni dejavnik pri razvoju odpornosti na stres pri otrocih, ki so živeli z zasvojenim staršem (Navarro 2014).

V času okrevanja staršev so vsi, razen ene sogovornice, vzdrževali stara prijateljstva. To lahko interpretiram na različne načine. Bodisi da okrevanje staršev ni vplivalo na prijateljevanje njihovih otrok bodisi da je ravno okrevanje in posledično urejanje odnosov pomagalo pri vzdrževanju prijateljstev.

Le ena od sogovornic pove, da je po prenehanju pitja očeta opustila svoja prijateljstva, prav tako je v tem času opustila tudi veliko športnih aktivnosti, ki jih je pred tem zavzeto gojila. Padla ji je tudi motivacija za šolanje, ni opravila prvega letnika, pred tem pa je bila odlična. Mislim, da v omenjeni situaciji ne smemo prezreti okoliščine, da nastop očetovega okrevanja sovпада z odselitvijo matere in posledično razvezo.

Na področju partnerstva je prišlo do spremembe pri treh sogovornikih. Ena oseba je partnerja, s katerim je v krajši zvezi, pridobila šele po prenehanju pitja obeh staršev. Meni, da v času pitja o tem sploh ni razmišljala in da je lahko začela o tem razmišljati šele po zdravljenju obeh. Sicer pa je tudi druga sogovornica, ki govori o daljši in zadovoljujoči partnerski zvezi, vzpostavila odnos šele po prenehanju pitja očeta. Enako je v krajši, vendar resnejši zvezi sogovornik, ki je zvezo prav tako vzpostavil v času okrevanja starša.

Samopodoba se po nastopu okrevanja prav tako ni izrazito spremenila. Tri sogovornice

imajo težave s svojo samopodobo, ena pa je neodločena in ne ve kam bi se uvrstila. Le ena sogovornica se doživlja kot samozavestno in to povezuje z uspehi na šolskem področju.

Pozitivne učinke okrevanja vidijo kot pozitivno in sproščeno vzdušje doma, izboljšano komunikacijo, odsotnost nenehnih skrbi in večjo gotovost ter odsotnost alkohola doma. Pomembno jim je, da sedaj tudi starši lahko čustveno poskrbijo zanje, da starši niso nenehno napeti, da sedaj starši prevzemajo svoje vloge in na tak način razbremenijo otroke. Ena od sogovornic vidi kot največji uspeh svojo odselitev od staršev. Vse omenjeno opisujeta Brown in Lewis (1999) kot pozitivne posledice daljšega procesa okrevanja v družini, kjer sta bila v proces vključena oba starša.

Polovica vprašanih ne opaža negativnih izkušenj kot posledice okrevanja. Ostali sogovorniki pa omenijo pomanjkanje zaupanja s strani staršev, pojavljanje občutkov krivde, ko sami uživajo alkohol, občutenje depresivnega razpoloženja pri sebi ter razvezo staršev. Naj omenim, da je pri eni od sogovornic do razveze staršev prišlo po nastopu okrevanja, čeprav se je mati odselila od očeta v času njegovega pitja.

Pri večini sogovornikov so še prisotni strahovi pred starševim recidivom oz. ponovnim pitjem, kljub temu, da so starši vključeni v proces okrevanja. Na nek način je takšna skrb upravičena, saj se je izkazalo, da 40 % zdravljenih oseb doživi kasneje še nekaj recidivov, preden dosežejo ugodno in stabilno spremembo (Rus Makovec 2010). Le dve osebi sta gotovi v očetovo nadaljnjo abstinenco. Ena sogovornica se boji, da bi stopila na očetovo pot zasvojenosti.

5.1 VIRI PRI ZAGOTAVLJANJU ODGOVOROV NA POTREBE OTROK

Večina vprašanih meni, da bi bile zanje dobrodošle skupine. Ena od sogovornic meni, da bi ji bila skupina dobrodošla v času očetovega pitja in ne sedaj. Kljub temu si želi od strokovnjaka slišati, da ni več odgovorna za starše. Ostale sogovornice menijo, da bi bila takšna skupina lahko koristna. O koristnosti edukacijskih skupin za otroke govorita tudi Brown in Lewis (1999).

Poleg tega je iz raziskave razvidno, da so se s stiskami srečale tri sogovornice. Ena od njih je v času očetovega pitja zbolela zaradi depresije, druga oseba si je zaradi težav poiskala pomoč psihologa, kar ji je bilo v veliko pomoč. Pove, da je dobila potrditev, da ni z njo nič narobe, česar se je bala. To kaže na njeno negativno samopodobo. Tretja sogovornica

pove, da se slabše počuti, da veliko joka in da je njena prijateljica opazila, da je videti depresivna. To je sogovornica, katere oba starša sta bila zasvojena z alkoholom.

Enako tudi Lewis in Allen-Byrd (2007: 121–122), govorita o koristnosti edukacijskih skupin za otroke staršev, zasvojenih z alkoholom. Namen takšnih skupin je:

- ustvarjanje varnega okolja, kjer bodo lahko otroci izrazili svoje strahove, jezo, zbeginost;
- na njim razumljiv način naj se jim pojasni, v čem je bistvo procesa okrevanja;
- v takšnih skupinah naj se dela na razbremenitvi otrok, predelavi občutkov krivde in odgovornosti, ki jih nekateri otroci občutijo zaradi starševe zasvojenosti;
- v času postavljanja nove strukture je za otroke izjemnega pomena, da se vzpostavlja v domačem okolju neka trdna struktura, ki jim bo dajala gotovost. To je lahko npr. skupna večerja, ki je pripravljena in postrežena ob določenem času. Ta stalnost daje otrokom večje občutje gotovosti;
- da je po potrebi potrebno nuditi otroku tudi individualno pomoč, ki naj bo osredotočena na to, da si otrok poišče svojo pot v novo nastajajoči strukturi;
- da ga podpiramo pri definiranju lastne individualnosti.

Med sogovornicami v smislu večje odpornosti na stres izstopa 26-letna študentka, ki je na študijskem področju uspela vzdrževati konstantno uspešnost. Edina je vzpostavila in vzdržuje dolgoletno partnersko zvezo, ki jo opisuje kot zadovoljujočo in v kateri vlada zaupljiv odnos. Doživlja se kot samozavestno brez zadržkov. V svojem okolju prepoznava pozitiven vpliv babice na njeno življenje. Prav tako je zanimivo, da je med sogovorniki edina, ki se je odselila od staršev in vidi to kot največjo pridobitev. Poleg tega ohranja prijateljstva ter prijateljem, ki imajo podobne težave, tudi pomaga s svojo izkušnjo. Podobno opisuje Rus Makovec (2003: 135), da so odporni na stres sposobni kljub velikim stresom delovati konstruktivno in da postanejo stabilni in ne postanejo brezčutni, temveč želijo pomagati drugim. Mislim, da lahko v omenjenem primeru govorim o osebi, ki je odporna na stres. Iz pogovora o njenem življenju je prav tako moč razbrati prisotnost nekaterih varovalnih dejavnikov, kot je podpirajoč odnos babice, pozitiven odnos do šole, dolgoletna prijateljstva in dolgoletna vključitev v pevski zbor.

Programi za otroke in njihove družine naj bi bili usmerjeni v podporo in razvoj odpornosti na stres pri otrocih. Osredotočajo se naj na posameznikove in skupinske vire moči in

vnašanja več upanja mladim. Tak program bi lahko vzgajal mlade in njihove družine k poznavanju rizičnih in tudi varovalnih dejavnikov, ki pripomorejo k večji odpornosti otrok. Tako naj program spodbuja vključevanje v šolanje, v učenje konstruktivnih veščin obvladovanja stresa, v zanimanje za hobije, spodbujanje in krepitev podpirajočih odnosov in prijateljstev in v podporo celotni družini. Vse to se lahko vključuje tako v individualno kot v skupinsko obliko pomoči v že obstoječih podpornih skupinah (Navarro 2014: 65–69).

6 SKLEPI

Zasvojenost z alkoholom je izrazito razširjen problem, ki ne zahteva le abstinence zasvojene osebe, temveč vključitev obeh partnerjev v proces okrevanja.

Sprememba pri enem članu v družini vpliva na druge člane v družini in na celoten družinski sistem.

Proces okrevanja ima največji učinek na način komunikacije med družinskimi člani, na odprtost članov družine glede pogovora o zasvojenosti ter na vzpostavljanje socialnih stikov družine. Nekoliko manjši vpliv ima na zaupanje med člani družine, na družinske rituale, na vloge v družini ter na vzpostavljanje partnerskih zvez.

Sogovorniki okrevanja staršev ne povezujejo z večjimi spremembami na področju zasebnega življenja, in sicer na področju šolanja, športnega udejstvovanja in ukvarjanja s hobiji, samopodobe in na občutje odgovornosti do staršev.

Vključenost v proces okrevanja le tistega starša, ki je bil zasvojen, vodi v manjše spremembe v družini.

Otroci staršev, ki so bili zasvojeni z alkoholom, izražajo potrebo po skupini, ki bi jim nudila podporo in pomoč v zasebnem življenju. Sogovorniki izrazijo potrebo po skupini, v katero bi se lahko vključili že v času starševega pitja ali pa bi se vključili sedaj.

Pri večini so, kljub večletni abstinenci in procesu okrevanja, prisotni strahovi glede morebitnega ponovnega pitja staršev.

Odpornost na stres pri otroku starša, ki je bil zasvojen z alkoholom, se kaže sedaj na različnih področjih: konstantnost osebe pri učnem uspehu, zmožnost vzpostavitve in ohranjanja daljše, zadovoljujoče partnerske zveze, ki temelji na zaupanju, ohranjanje dolgoletnih prijateljstev, prepoznavanje pomembne podpirajoče osebe, ki ima vpliv na njegovo življenje, pozitivna samopodoba, sposobnost nudenja pomoči drugim.

Varovalni dejavniki, ki pripomorejo k razvoju odpornosti na stres, so tesne zveze z osebami iz socialne mreže, četudi to niso starši; gojenje hobijev; pozitiven odnos do šolanja; spodbujanje staršev k vključevanju in zanimanju za šolo otroka, poznavanje zdravih veščin obvladovanja stresa, negovanje prijateljstev in dela na tem, da se okrepi družinski sistem z osredotočanjem na vire moči v družini bolj, kakor na njene šibkosti.

V podporne skupine je smotrno vnašati znanje, ki pripomore k večji odpornosti na stres tako posameznika kot vse družine.

V raziskavi izstopa 26-letna študentka, ki jo po nekaterih kriterijih lahko imenujem kot osebo, ki je odporna na stres in pri kateri je okrevanje staršev prineslo veliko pozitivnih sprememb obenem pa neko večjo konstantnost, tudi zaradi omenjenih prisotnih varovalnih dejavnikov, kot je podpirajoča babica, dolgoletno gojenje hobija, angažiranje in pozitiven odnos do šolanja ter dolgotrajna prijateljstva.

Na drugačen način izstopa moški sogovornik. Je edini sogovornik, pri katerem je ostal pogovor o zasvojenosti na nek način prepovedan, kot je to bilo v preteklosti. Prav tako se družina ne povezuje s prijatelji, svojci, ampak ostaja zaprta. Skupnega preživljanja prostega časa in praznovanj ni. Enako tudi ni zaupanja med družinskimi člani, kar kaže na veliko neizgovorjenega. Sogovornik je tudi edini, katerega starša nista skupaj vključena v proces okrevanja, kar potrjuje teorijo, da je za zdravljenje zasvojenosti potrebno sodelovanje obeh partnerjev.

Večjo kakovost sprememb prinese sodelovanje obeh staršev v procesu okrevanja.

Veliko raziskav in posledično literature iz preteklosti ter tudi še sodobnejše literature je usmerjene v iskanje izključno negativnih posledic pri otrocih staršev, ki so živeli v družini s staršem, ki je bil zasvojen.

Novejše raziskave so že bolj usmerjene v raziskovanje odpornosti na stres (ang. Resilience), nekoliko manj, pa vendarle jih je moč zaslediti, se usmerjajo v raziskovanje odpornosti na stres in varovalnih dejavnikov pri otrocih staršev, ki so zasvojeni z alkoholom. Te prinašajo upanje.

S podporo in pomočjo otrokom pomagamo tudi njihovim otrokom, saj jim bodo namesto različnih primanjkljajev posredovali svoje »zmage« in uspehe.

7 PREDLOGI

Socialne delavke in delavci bi glede na razširjenost problema zasvojenosti z alkoholom lahko pridobivali več sodobnih pomembnih znanj o potrebi po sodelovanju obeh partnerjev v procesu okrevanja in še širše celotne družine.

Več praktičnih izkušenj s področja zasvojenosti z alkoholom in ustrezne podpore ter pomoči bi socialni delavci in delavke lahko pridobivali v času študija ali kasneje v smislu dodatne specializacije.

Smiselno bi bilo tudi v socialnem delu spodbujati izvajanje in objavljane raziskav, s pomočjo katerih bi raziskovali in preučevali varovalne dejavnike in njihovo vlogo pri odpornosti na stres.

Z uporabo nestigmatizirajočega jezika pri pisanju in objavljanju bi pripomogli k večji občutljivosti jezika in torej besed, s katerimi poimenujemo osebe, ki so zasvojene z alkoholom in njihove družine ter otroke. Menim, da eno samo dejstvo, kot je rojstvo v družino, kjer je starš zasvojen z alkoholom, ni dovolj velik razlog za to, da si uvrščen v neko kategorijo, za katero se predpostavlja kopica negativnih posledic. Temu v prid govorijo novejša raziskave, ki kažejo na otroke, ki izkazujejo veliko konstantnost, občutljivost do drugih, zadovoljstvo s šolanjem ali službo, ki obvladujejo stres, gojijo prijateljstva, hobije in šport ter imajo s starši in/ali sorejenci tesne odnose.

Zapisovanje zgodb o posameznikih, ki so kljub preživetim ponavljajočim travmam zmogli ustvariti zadovoljujoče in kakovostno življenje, bi prineslo razkošje znanja. Obenem tovrstne zgodbe nosijo v sebi moč zgleda in upanja za bralce, ki so preživeli podobno izkušnjo.

Ker se pomoč otrokom prične s pomočjo staršem, vidim prav tako pomembnost vpeljevanja večkomponentnega pristopa in povezovanja socialnih služb z drugimi službami pri obravnavanju škode, ki jo povzroča uživanje alkohola.

Predlagam, da bi se stroka socialnega dela in zdravstvena stroka intenzivneje partnersko povezovali, saj je zasvojenost z alkoholom presečni družbeni problem, ki sega na področje obeh. Iz nemalo lastnih izkušenj sodelovanja socialnih delavcev z zdravstveno stroko, sem prepoznala velik doprinos k bolj učinkovitemu urejanju družin s članom, ki je zasvojen (v psihoterapevtske skupine občasno prihajajo socialni delavci iz različnih CSD).

Ugotavljam, da bi bilo na tem področju potrebnega še več odprtega in partnerskega sodelovanja.

Natančneje bi bilo potrebno raziskati potrebo po ustanavljanju podpornih skupin za otroke, ki živijo z zasvojenim staršem. Večina raziskovanih oseb v moji raziskavi je to potrebo izrazila.

V morebitne obstoječe ali novonastale skupine za otroke staršev, ki so zasvojeni z alkoholom, bi lahko vnesli elemente spodbujanja razvoja varovalnih dejavnikov. Učili bi se veščin obvladovanja stresa, pomena tesnih medosebnih odnosov, pomembnosti vključevanja in pozitivnega odnosa do šolanja. Spodbujali bi mlade h športnim aktivnostim in k raznim priložnostnim aktivnostim. Vse omenjeno je zaščita pred negativnimi posledicami dolgotrajnih travm.

Sogovorniki menijo, da bi bile podporne skupine zanje dobrodošle in da bi jim lahko pomagale. Ker večina še vedno izraža strah pred ponovnim pitjem starša, bi jim lahko takšna skupina pomagala pri predelavi tovrstnih skrbi in negotovosti ter postavljanjem zdrave meje med starševsko odgovornostjo za lastno življenje in odgovornostjo za lastno dobrobit. Poleg tega se je večina srečala oziroma se še srečuje z različnimi težavami, tako z nezmožnostjo navezave partnerske zveze, kot z depresivnim razpoloženjem, z več neuspešnimi partnerskimi zvezami, s strahovi pred lastno odvisnostjo, s strahovi pred ustvarjanjem svoje lastne družine in željo po tem, da bi se osvobodili občutka odgovornosti do staršev. Gre za pomembne teme v življenju sogovornikov, ki bi jih lahko v podporni skupini predelovali, si delili medsebojne izkušnje in se pri tem podpirali.

Ko sedaj pregledujem svojo raziskavo, ugotavljam, da bi lahko z nekaj spremembami bolje zaznavala vpliv in pomen starševega urejanja zasvojenosti na njihove otroke. Poleg skupine, ki sem jo raziskovala, bi raziskovala tudi primerjalno skupino otrok, katerih starš, ki je bil zasvojen z alkoholom, abstiniira, vendar s partnerjem ni vključen v proces okrevanja. Na takšen način bi bile bolj razvidne morebitne razlike pri doseganju sprememb na nivoju družine in v zasebnem življenju otroka. Poleg tega bi bili raziskovani skupini bolj homogeni glede dolžine starševe abstinence in okrevanja. Pridobila bi še bolj jasno informacijo o potrebi ali nepotrebi vključitve obeh staršev v proces okrevanja.

8 UPORABLJENA LITERATURA

Auer, V. (2002), *Pretrmast, da bi pil: Alkohol, škodljiva raba in odvisnost*. Ljutomer: Samozaložba Ibidem.

Betsy, T. (2009), Delo s skupnostmi: Oris večkomponentnih programov za obravnavanje škode, ki jo povzroča uživanje alkohola in drog. *Socialno delo*, 48, 5–6: 315–325.

Boben Bardutzky, D., Čebašek Travnik, Z., Erznožnik Lazar A., Gantar Štular H., Rus Makovec M., Židanik M. (2004), *Osnove zdravljenja odvisnosti od alkohola: Učbenik in smernice za delo*. Ljubljana: Psihiatrična klinika.

Božič, D. (1991), E. Goffman: Stigma – zapiski o upravljanju poškodovane identitete (prikaz). *Časopis za kritiko znanosti*, let. 19, št. 138–139, str. 137–154.

Bradshaw, J. (1988), *Bradshaw on: The Family: A Revolutionary Way of Self-Discovery*. Deerfield Beach Florida: Health Communications.

Brown, S., Lewis, V. (1999), *The Alcoholic Family in Recovery: A Developmental Model*. New York: A Division of Guilford Publications, Inc.

Clinard, B. M., Meier, R., F. (2001), *Sociology of deviant behavior*. Philadelphia: Hartcourt College Publishers.

Coyle, P. J., Nochajski, T., Maguin, E., Safyer A., De Wit D., Macdonald S. (2009), An Exploratory Study of the Nature of Family Resilience in Families Affected by Parental Alcohol Abuse. *Journal of Family Issues*, Vol. 30, Num. 12: 1606–1623.

Čačinovič Vogrinčič, G. (2006), *Socialno delo z družino*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo Univerze v Ljubljani.

Erzar, T., Kompan Erzar, K. (2011), *Teorija navezanosti*. Celje: Mohorjeva družba.

Flaker, V. (2000), Delo in stigma: Socialna posledica uživanja heroína. *Odvisnosti*, let. 1, št. 1–2, str. 44–54.

Flaker, V. (2002), *Živeti s heroinom I. Družbena konstrukcija uživalca v Sloveniji*. Ljubljana: cf*, Oranžna zbirka.

Gasior, K. (2014), Diversifying childhood experiences of Adult Children of Alcoholics.

Alcoholism and Drug Addiction, 27 (2014): 289–304.

Goffman, E. (2008), *Stigma – Zapiski o upravljanju poškodovane identitete*. Maribor: Založba Aristej.

Grum, M. (1979), *Leksikoni Cankarjeve založbe: Družboslovje*. Ljubljana: Cankarjeva založba.

Haralambos, M., Holborn, M. (1999), *Sociologija: Teme in pogledi*. Ljubljana: Državna založba Slovenije.

Haverfield, M. C., Theiss J. A. (2014), A Theme analysis of experiences reported by adult children of alcoholics in online support forums. *Journal of Family Studies*, 20 (2): 166–184.

Heath, D. B. (1995), *International Handbook on Alcohol and Culture*. Westport; London: Greenwood Press.

Hudolin, V. (1991), *Alkohološki priručnik*. Zagreb: Medicinska naklada.

Kelley, M. L., French, A., Bountress, K., Keefe, H. A., Schroeder, V., Steer K., Fals-Stewart, W., Gumieny, L. (2007), Parentification and family responsibility in the family of origin of adult children of alcoholics. *Addictive Behaviors* 32, 675–685.

Kumpfer, K. L., Johnson J. L. (2011), Enhancing Positive Outcomes for Children of Substance-Abusing Parents. *Addiction Medicine* 2011, 1307–1327.

Lewis, V., Allen-Byrd L. (2007), Coping strategies for the stages of family recovery. *Alcoholism Treatment Quarterly*, 25: 105–124.

Mesec, B. (1997), *Metodologija raziskovanja v socialnem delu 2*. Ljubljana: Visoka šola za socialno delo.

Mesec, B. (1998), *Uvod v kvalitativno raziskovanje v socialnem delu*. Ljubljana: Visoka šola za socialno delo.

Može, A. (2002), *Odvisnost od alkohola: razvoj in zdravljenje*. Idrija: Založba Bogataj

Može, A. (2015), *Odvisnost od alkohola*. Idrija: Bogataj.

Perko, A. (2013), *Pijan od življenja: Premagati alkohol in spet zaživeti*. Ljubljana:

Mladinska knjiga.

Proselc, N. (2009), *Vloga družine v procesu zdravljenja in pri vzdrževanju abstinence*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo (diplomska naloga).

Ramovš, J. (1981), *Alkoholno omamljen I*. Celje: Mohorjeva družba.

Ramovš, J. (1983), *Boj za življenje družine: Alkoholno omamljen II*. Celje: Mohorjeva družba.

Ramovš, J. (2001), *Slovar socialno alkoholološkega izrazja*. Ljubljana: Inštitut Antona Trstenjaka.

Rangarajan, S., Kelly L. (2006), Family communication patterns, family environment, and the impact of parental alcoholism on offspring self-esteem. *Journal of Social and Personal Relationships*, Vol. 23 (4): 655–671.

Razboršek, V., Krištof, M. (1988), *Kaj vem o alkoholizmu in drugih zasvojenostih*. Ljubljana: Delavska enotnost.

Rugelj, J. (2000), *Pot samouresničevanja*. Ljubljana: Samozaložba.

Rus Makovec, M., (2003), *Zloraba moči in duševne motnje ter poti iz stiske*. Ljubljana: Cankarjeva založba.

Rus Makovec, M., (2014), *Zgodbe upanja: Primeri celostnega zdravljenja odvisnosti*. Ljubljana: e Besede.

Simonič, B., Poljanec, A. in Katona, M. (2009), Alkoholizem kot mehanizem čustvene regulacije v družinskem sistemu in pristop relacijske družinske terapije v procesu okrevanja družine. *Anthropos*, 3–4, str. 269–283.

Slovar slovenskega knjižnega jezika. (2005), Ljubljana: Državna založba Slovenije.

Studen, A. (2009), *Pijane zverine: O moralni in patološki zgodovini alkoholizma na Slovenskem v dobi meščanstva*. Celje: Zgodovinsko društvo.

Trtnik, N. (2010), *Odrasli otroci alkoholikov*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo (diplomska naloga).

Ule, M. (2004), *Socialna psihologija*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Verbič, M. (1997), Procesi identifikacije v družini. *Socialna pedagogika*, let. 1, št. 4, str. 85–103.

Wormer, K. (2008), Counseling Family Members of Addicts/Alcoholics: The stages of Change Model. *Journal of Family Social Work*, Vol. 11 (2): 202–221.

Zakon o preprečevanju nasilja v družini (ZPND) (2008), Uradni list RS, št. 16/2008.

Zorko, M., Hočevar, T., Tančič Grum, A., Kerstin Petrič, V., Radoš Krnel, S., Lovrečič, M., Lovrečič, B., Dernovšek, M. Z., Hovnik, Keršmanc M., Ivanuša, M. (2013), *Alkohol v Sloveniji: Trendi v načinu pitja, zdravstvene posledice škodljivega pitja, mnenja akterjev in predlogi ukrepov za učinkovitejšo alkoholno politiko*. Ljubljana: Inštitut za varovanje zdravja Republike Slovenije.

Židanik, M. (2001), *Sindrom odvisnosti od alkohola: Priročnik za ljudi, ki so od alkohola odvisni, za ljudi, ki so na poti v odvisnost, ter njihove svojce in prijatelje*. Maribor: Zdravstveni dom dr. Adolfa Drolca.

Židanik, M., Čebašek Travnik, Z. (2003), *Sindrom odvisnosti od alkohola: Priročnik za strokovnjake, ki se ukvarjajo z osebami z odvisnostjo, in vse druge bralce, ki jih zanimajo posledice škodljivega uživanja alkohola*. Maribor: Zdravstveni dom dr. Adolfa Drolca.

Židanik M., Pastirk S. in Mrzlekar Svetel D. (2007), Socialne predstave o alkoholikih. *Zdrav Vestn* 76: 11–17.

8.1 INTERNETNI VIRI

Milivojevič, Z. (2016), *Duševna odpornost*. Dostopno na:

<http://www.casnik.si/index.php/2016/05/14/dusevna-odpornost/> (pridobljeno 17. 7. 2016)

Navarro, J. (2014), *Resilience in Children of Alcoholic Parents*. Chicago: The Chicago School of Professional Psychology. (doktorska dizertacija) Dostopno na:

<http://search.proquest.com/pqdtglobal/docview/1622145848> (pridobljeno 20. 7. 2016).

Rus Makovec, M. (2010), *Izvižite se iz primeža alkohola*. Dostopno na:

<http://vizita.si/clanek/dusevnost/izvijte-se-iz-primeza-alkohola.html> (pridobljeno 23. 7. 2016)

9 PRILOGE

9.1 VPRAŠALNIK ODPRTEGA TIPA

Splošna vprašanja:

- starost;
- spol;
- izobrazba;
- stan;
- št. otrok, če jih imate.

Vprašanja glede zasvojenega starša:

- spol zasvojenega starša;
- leta uspešne abstinence.

1. Ali menite, da je zaradi procesa okrevanja staršev prišlo do sprememb v vaši družini? Če je prišlo, kakšne so te spremembe?

Podvprašanja:

Spremembe na področju:

- pogovora o alkoholizmu;
- načina komunikacije;
- zaupanja med člani družine;
- družinskih ritualov;
- socialnih stikov z okolico;
- vlog v družini idr.

2. Ali je prišlo do sprememb v vašem zasebnem življenju in če je prišlo – kakšne so te spremembe?

Podvprašanja:

Spremembe na področju:

- šolanja;
- službenih obveznosti;
- športa in hobijev;
- prijateljstva;

- partnerstva;
- odnosa do samega sebe;
- občutja odgovornosti do staršev idr.

3. Kaj je sedaj bolje?

4. Ali je sedaj morda kaj tudi težje, slabše?

5. Ali vas je v prihodnosti česa strah, da bi se zgodilo? Če vas je strah, kako menite, da bi lahko to preprečili?

6. Ali bi tudi danes potrebovali pomoč, da bi vzdrževali, kar je pozitivno? (Vloga socialnega dela v skupnosti, druge podporne skupine.)

9.2 INTERVJUJI Z ODPRTIM KODIRANJEM

Intervju 1 (ženska stara 17 let, 7 let očetove abstinence)

1. Ali menite, da je zaradi procesa okrevanja staršev prišlo do sprememb v vaši družini? Če je prišlo, kakšne so te spremembe?

Mi smo že od nekdaj dobro funkcionirali kot ena družina in tud takrat, k je mel oči probleme s tem alkoholizmom, se mi zdi, da se pač sploh ni tok pokazal na družini. Bil je bolj tak zaprt vase. On ni nikol pred nama s sestro pil al pa pred mami. Tud o alkoholu nismo tkrat kej govoril, zdej pa se tud pohecamo na to temo. Se je bolj zapiral v delavnico tam, k je delu, in je pač sam pil, je bil pa čist vedno pod vplivom. Tazga sem ga poznala in se mi nikol ni zdel neki bolj drugačen. Zdej pa tko se mi zdi, sej tud takrat, če bi bile midve starejše, če bi po moje dost normalno funkcioniral, sam zdej se mi zdi, da smo močna pa povezana družina. Dost stvari skupi delamo. Velik hodmo na te izlete tko čez vikende. Pa kosila imamo še vedno skupi čez vikende. Pa tko znamo se skupi zabavat. Ni tko, da bi bli razdrti, pa da bi ble midve s sestro bolj posebi. Takrat se spomnim, da mu je blo tko dost vseeno, vse je mogla bolj mami odločat in je blo v bistvu vse na njej. Zdej pa skupi odločata vse stvari. Jst tuki vidm razliko samo v tem, da včasih je oči tud z nami vse te družinske scene, kosila še hodu, samo je blo večkrat, da ni šel, ampak je bil raj z drugimi svojimi drugimi kolegi, k so ga isto pač pil. Zdej pa je tko, da se mi zdi, da se z unimi ne druž več, da sploh nima več stikov, ampak je več z nami in smo več vsi skupi med družinskimi prijatelji. Jst bi rekla, da je bil prej veliko bolj popustljiv, da mu je blo dost vseen za nas, zdej je pa tak, sej še vedno je mami tista glavna, na koncu pač pove, a midve kej smeja al ne, sam še vseen ma pa tud oči velik besede pri temu. Pač ni več zdej tko, da je cela odločitev samo na njej, ampak vedno se najprej skupi pomenta, če je pametno. Zdej k gremo na morje, ni sam na mami odločitev, al lahko greva midve same, ampak sta se z očijem skupi zmenila. Zdej ima ata večji vpliv, včasih pa ne. Bolj niso ble. Če je blo že kej narobe, je blo vedno na mami preloženo. Pač na naju sta onedva obadva ne glede na kaj, sta vse poskrbela pač, da imava še vedno normalno otroštvo in da ful ne bo nič tega vplivalo na naju. Sam pa še to, da je oči vseeno kr poskrbu pač da neke minimalne meje morajo bit. Jst bi rekla, da je pač ista. Včasih je blo bolj tko, temačno, pusto, ni blo tisto, da smo deloval kukr, vidl se je, da je neka tista taka čudna energija v hiši. Ni blo vse to. Zdej pa je veliko bolj drugače videt, ker smo velik bolj srečni in sproščeni, pa več se med sabo take navadne stvari pogovarjamo.

2. Ali je prišlo do sprememb v vašem zasebnem življenju in če je prišlo, kakšne so te

spremembe?

Glede na to, da sem bila prej tako nižji razred, je logično, da mi je zdej mal teži se zbrat pa da sem bolj pod stresom, sam zaradi šole, Ni tle čist nič vpliva zaradi očeta.

Že od nekdej se ukvarjam s plesom, pa me nič ni oviral. Edin, kar sem bila užaljena, če na kakšno tekmo on ni prišel. Drgač je pa zdej še vedno isto. Še vedno me mami pride gledat na tekmo. Sprememb ni. Isto kukr sem imela prej prijatelje, jih imam zdej. Sicer jih imam zdej več, ampak ne zarad tega, ampak ker pač šola in to vse, več spoznaš. Glede zaupanja vase, ne nism neki ful taka, da bi ful probavala, sem bolj zaprta vase, ampak še vseen pol k pač, k pa enkrat se bolj spoznam, zbližam z ljudmi, potem pa jst čist druga oseba pridem. V bistvu sem samo na začetku bolj taka zaprta. Drgač pa ne vem, nikol pa nism mogla rečt, a sem močna oseba al nism. Zato ful se nekaj trudim, da ne bom šla po kakšnih očijevih poteh, pol nekaj zarad tega probam bit močna pri svojem karakterju. Fanta pa nimam.

3. Kaj je sedaj bolje?

Ena ful velka sprememba mi je to, da npr. zdej jst se itak ne spomnem vse, kako je blo to včasih med nami, k je bil še alkohol pri hiši, ampak zdej k gledam, ker nimamo že 7 let niti kapljice alkohola doma, je men tko najboljša sprememba to, da mi je res čudn, če kjerkol drugje, doma pa tko, da ti pridš na obisk, pa ti ponudjo to. Zaradi tega, ker že cel življenje, kar se jst spomnim, je samo tko, samo sok. To mi je v bistvu ena dobrih večjih sprememb.

4. Ali je sedaj morda kaj tudi težje, slabše?

Npr. ful preveč sta stroga, ful hočta met vse ful pod nadzorom, men to pač ful mi ni to všeč. Hočem, da mi zaupata, zaradi tega, ker sama zase bom že poskrbela, da ne bom delala neumnosti, ampak onedva pač še vedno morta met do nule, to mi gre mal na živce. Večje zaupanje bi si želela.

5. Ali vas je v prihodnosti česa strah, da bi se zgodilo? Če vas je strah, kako menite, da bi lahko to preprečili?

Pr men je tko, da me niti mal ni strah, da bi oče začel nazaj pit, zarad tega, ker ga vidm, da je res močna osebnost in da takrat, ko se je on zdravu, da je pa res pač, že blo tko, da je sam pri sebi k pameti prišel pa da te napake ne bo več naredil. Jaz mu čisto zaupam, da ne bo več in upam da bo zdržal, ne vem pa, kako se on počut glede vsega tega.

6. Ali bi tudi danes potrebovali pomoč, da bi vzdrževali, kar je pozitivno? (Vloga socialnega dela v skupnosti, druge podporne skupine)

Ne bi potrebovala pomoč takrat niti danes.

Tabela 3: Kodiranje, intervju 1

	IZJAVE – ENOTE KODIRANJA	POJMI	KATEGORIJE
1.	Smo že od nekdaj dobr funkcioniral.	Doživljanje preteklosti kot pozitivne	Funkcioniranje družine (prej)
2.	Bil je bolj tak zaprt vase. On ni nikol pred nama s sestro pil al pa pred mami. Tud o alkoholu nismo tkrat kej govoril, zdej pa se tud pohecamo na to temo.	Odprtost pogovora (sedaj)	Pogovor o alkoholizmu
3.	Se je bolj zapiral v delavnico.	Skrivanje pitja v preteklosti	Znaki zasvojenosti
4.	Je bil pa čist vedno pod vplivom.	Nenehna potreba po alkoholu	Znaki zasvojenosti
5.	Zdej se mi zdi, da smo močna pa povezana družina.	Pozitivno doživljanje družine v sedanjosti	Zaupanje v družini
6.	Dost stvari skupi delamo (sedaj).	Povezanost med člani	Družinski rituali
7.	Hodmo na te izlete (sedaj).	Skupni rituali	Družinski rituali
8.	Kosila imamo še vedno skupi čez vikende.	Skupni rituali	Družinski rituali
9.	Znamo se skupi zabavat.	Povezanost družine	Družinski rituali
10.	Takrat se spomnim, da mu je blo tko dost vseeno.	Nezainteresiranost očeta v času pitja	Posledice zasvojenosti
11.	Ampak je več z nami in smo več vsi skupi med družinskimi prijatelji.	Povezanost očeta z družino in družinskimi prijatelji (sedaj)	Socialni stiki družine
12.	Prej veliko bolj popustljiv, da mu je blo dost vseen za nas.	Vzgojni stil, popustljiv (prej)	Vzgojni stil (prej)
13.	Ni več zdej tko, da je cela odločitev samo na njej.	Prevzemanje aktivne vloge v družini (sedaj)	Vloge v družini (sedaj)
14.	Vedno se najprej skupi pomenta.	Prevzemanje aktivne vloge v družini (sedaj)	Vloge v družini (sedaj), komunikacija
15.	Zdej ima ata večji vpliv.	Pridobivanje moči	pozitivna spremembe pri zasvojenem staršu
16.	Da je oči vseen kr poskrbu, pač da neke minimalne meje morajo bit (prej).	Postavljanje meja	Starševstvo v času pitja
17.	Včasih je blo bolj tko, temačno, pusto.	Negativno vzdušje v času pitja	Vzdušje (prej)

18.	Vidl se je, da je neka tista taka čudna energija v hiši.	Negativno vzdušje v času pitja	Vzdušje (prej)
19.	Zdej pa je veliko bolj drugače videt, ker smo velik bolj srečni in sproščeni.	Doživljanje vzdušja sedaj	Vzdušje (sedaj) Pozitivni učinki abstinence
20.	Pa več se med sabo take navadne stvari pogovarjamo.	Povezanost med člani družine	Komunikacija
21.	Glede na to, da sem bila prej tako nižji razred, je logično, da mi je zdej mal teži se zbrat pa da sem bolj pod stresom, sam zaradi šole, Ni tle čist nič vpliva zaradi očeta.	Nepovezanost zasvojenosti s šolanjem	Šolanje
22.	Že od nekdanj se ukvarjam s plesom, pa me nič ni oviral. Edin kar sem bila užaljena, če na kakšno tekmo on ni prišel. Drgač je pa zdej še vedno isto. Še vedno me mami pride gledat na tekmo.	Vztrajnost v športu, vir moči	Šport
23.	Isto kukr sem imela prej prijatelje, jih imam zdej.	Ohranjanje prijateljstev	Prijateljstvo
24.	Sem bolj zaprta vase.	Nezaupljivost	Odnos do drugih
25.	K pa enkrat se bolj spoznam, zbližam z ljudmi, potem pa jst čist druga oseba pridem.	Previdnost pri stikih z ljudmi	Odnos do drugih
26.	Sem samo na začetku bolj taka zaprta.	Nezaupljivost	Odnos do drugih
27.	Drgač pa ne vem, nikol pa nism mogla rečt, a sem močna oseba al nism.	Opredeljevanje sebe	Odnos do sebe
28.	Se nekak trudim, da ne bom šla po kakšnih očijevih poteh.	Strah pred lastno zasvojenostjo	Strah
29.	Fanta pa nimam.	Odsotnost partnerske zveze	Partnerstvo
30.	Ker nimamo že 7 let niti kapljice alkohola doma, je men tko najboljša sprememba.	Pomoč družine zasvojenemu staršu	Pozitivni učinki abstinence – okrevanja
31.	Ful preveč sta stroga.	Vzgojni stil	Starševstvo
32.	Hočta met vse ful pod nadzorom	Vzgojni stil, pomanjkanje zaupanja	Zaupanje

33.	Večje zaupanje bi si želela.	Potreba otrok po zaupanju s strani staršev	Zaupanje
34.	Me niti mal ni strah, da bi oče začel nazaj pit.	Zaupanje v očetovo abstinenco	Strahovi
35.	Jaz mu čisto zaupam, da ne bo več.	Popolno zaupanje očetu	Strahovi
36.	Ne bi potrebovala pomoč takrat niti danes.	Odsotnost potrebe po pomoči	Potreba po podpori in pomoči

Intervju 2 (20 let stara ženska, 1 leto abstinence očeta in mame)

1. Ali menite, da je zaradi procesa okrevanja staršev prišlo do sprememb v vaši družini? Če je prišlo, kakšne so te spremembe?

Oči pač na primer nikoli ni bil pač tak tipičen moški, alkoholik a ne, ki hodi po lokalih in se ga pač napije in to nikoli ni delal. On, če se ga je napil, se ga je sam.

Se pravi, te socialni stiki mama, se pravi ima še vedno ful tko kot je imela prej. So ble tud neke kolegice od mami. Prov ena dotična kolegica, ki jo poznam, pa je že zgubljen primer alkoholika, njo tudi če bi dali, bi jo moral dat v varovalni 24 ur, ker če bi ji odtegnili alkohol, bi bil delirij v momentu, tok hudo je. Ona je bila tud velik povod za pitje pri mami.

Mi doma, pač niso drugi k nam tko hodil, smo pa mi hodil ven, bolj tako je bilo. Doma nismo bili veliko krat zato, ker imamo tudi mamo od spodi v hiši, k se ne razumemo najbolj, pol pa ne gre to skupi. Ampak ja, ni pa nikoli bilo tko, da bi neki k drugim hodili, ker sta vedno imela druge stvari, preveč sta bila zaposlena.

Zdej pa gresta, se pravi zdej je tega druženja več, pa na zdravljenju sta ene prijatelje dobila, se še zdej družijo. Na primer oči je, ne vem, če veste, bil pol v tretji skupini, pa je bil eden, k sta ostala v kontaktu. Taka zdrava družba je pol ratala.

Rituali, skupni izleti: Kar pa se skupnih izletov pa tega tiče, je bilo pa zmeraj, mi smo pa zmeraj hodil. Oči ima ful rad Soško fronto, tko da tam po Soči smo bli ful velikrat, pa zdej pa ful. Mal sem tud jst odrasla, mene je tud puberteta dajala pa to. Zdej pa treba je tud vedet, da mi zdejle res nismo velik skupi, ker nimamo velik čas, ker vsi delamo. Lih se menmo, da bomo šli na Veliko planino. Mi si še zmeraj vzamemo čas zase. Mamo te rituale, da kao skupi skoz pijemo pa se pogovarjamo, pa se pogovarjamo, pa kaj se nam je kaj novega zgodil pa diskutiramo, tko da tega je ful. Pa prej nismo tok, smo bili vsak bolj posebi, a ne, ampak že takrat smo si vse pač povedal, kot odrasli se pogovarjamo.

Vzdušje, komunikacija: Jst pridem domov ob polnoči, k tok delam, ali pa ob enih ali pa dveh, ampak me oči skor zmeri počaka, tko da še enga skupi prižgeva al pa tko kej, da se pogovoriva pa kako si, pa gor pa dol, al pa jutraj. Danes jutri sem ga zbudila, me je nekam poslal k ga je glava bolela. Ja, ampak zmer sm tko pač. Pa mami tudi a ne, da jo vedno ujamem, da se kej pogovorimo.

Joj, prej pa je blo drugače. Ja, joj to mi je bilo grozno, to je bila pa men ena velika štala. K sm vedla k, če

bom vrata odprla, bom pač, a bo na kavču al kje bo, al kaj bo. K jst sm pri njej takoj vedla, da je blo pač, da je pila. Ona če sam ene posode v kuhinji ni pospravila, sem takoj vedla, da pač to ni to. Taki triggerji so bili, zato ker je bila čisto drugačna. Jst sm enkrat tud rekla, moja mami tega ne more pozabt, da se bojim imet svoje otroke, ker me je strah, da ne bom niti pol dobr jih vzgojila kukr sta onedva mene. Ona sta mene, pa kakšno podporo sta mi vse dajala, je bil pol cajt da tud jst, sej sem ima tko vedno podzavestno. Pol je pa lansko leto nastopl, je kr v redu. Sej se skregamo. To so bli zmer družabni, se mi zdi še bolj, k so bli te pivski prijatli k skupi pijejo.

Reševanje konfliktov: Sej kukr sm že prej omenila, mi smo se prej tko horonsko drl pa se pošiljal nekam, pa res z mami sva ble pol vedno v redu. Pač tle smo se pa zdej začeli ful pogovarjat. Včasih sem bila jaz mogoče bolj z mami tko, oba mam isto rada pa vse, ampak mami mi je dajala neko tako mal potuho al neki tko, a ne. Zdej sva pa pač tud z očijem bolj povezana, smo ful tko, sej sva bla že prej, ampak zdej še bolj, in se usedemo in se pogovorimo in si pač rečemo: glej to narobe delaš, to bi lahko spremenila, al pa dej spremen to a ne, ni mi všeč, kako si se tega lotila. Tud o odvisnosti se pogovarjamo, k smo na te skupine hodl. Pa si pomagamo, če ima kdor koli druge probleme, si vse pač svetujemo a ne. Pač oči je pr men zmer tko reku: glej, pač jst ti ne bom govoru kaj nared, ampak če bi bil ti, bi pač tko naredu, ampak nism jst ti. Ni vsiljiv.

2. Ali je prišlo do sprememb v vašem zasebnem življenju in če je prišlo, kakšne so te spremembe?

Oče je vedu, da je mal zafrknu, k me je takrat mal sforsiru na neko gimnazijo in še zdej reče: sej gimnazija je bila dobra izkušnja.

Sem vesela, da sem šla tja, ampak mi je dala 4 leta res tko ful enga dela za brezveze. Ampak na srečo sem imela dobro razredničarko, k je na koncu vse to razumela pa je vedla, kaj se pr nas dogaja. To je bilo v redu, ampak preveč matranja. Zato, ker zdej, če pogledaš, kok je enih šol, pa da pač sem šla na eno najtežjih gimnazij, za isto izobrazbo, kakor jo ima nekdo, ki je hodil na Prešernova al pa kej tazga. In to ga mal za rep, ker se mi zdi, da vidi, kok sem se matrala. Samo se mi zdi, da to sploh ni bil največji povod za to, da pač, največji povod za te težave s šolo je bil to, kar se je doma dogajalo. Me je velikrat tok iztirl, da se nism mogla učit al karkol, pa tud zbrana nisem bila, nism imela te koncentracije pa tega a ne. Nism se mogla skoncentrirat. Nism nikol tega uporabljala kot izgovor, ampak pač enostavno ne moreš, če maš tok drugih misli, se ti to ne zdi pomembno. Angleščina mi je bila manj pomembna kot to, da to rešmo, a ne.

Zdej sem letos na faksu pavzirala, bom jeseni nadaljevala. Zdaj precej je delovno, ampak je res boljš. Tud zbrana sem bolj, mislim, da bom boljš, pa mir bom mela, ne bom rabla razpredat o stvareh, k pač so takrat bile za brez veze.

Hobiji, šport: Ne ker ful nimam hobijev. Sam sem ves čas že delala, jst sm ful delala, za vikende, v srednji šoli ne tok, ampak pol, ko se je začelo poletje, sem jst res delala. Ja mal zarad sebe, pol sm pa ugotovila, da mi paše, če nism tok doma pa da jih mal pustim tud samedva. En je bil tam pa en doma, pa čist v redu se je poklapal, takrat sta bila slučajno glih oba brez službe, pa mi je tud mal pomagal vse skupi.

To pa daleč od tega, to sem pa sama svoj karakter pač pa to pa ne mormo nič rečt k žal. Če je to hobi, da sem veliko delala, pol ja.

Prijateljstvo, partnerstvo: Tko isto je. Nism nobenga zgubila zaradi tega, kar se je zgodil, kvečjemu so mi bili vsi v oporo, res so se pokazal pravi prijatelji. Noben me ni čudn gledu, noben. Tko da se mi zdi, da se je kr pokazal, da se družm z inteligentnimi ljudmi, al pa pač, da razumejo to. Partnerstvo: Takrat, ko sta pila, sem bila samska, tisto mi je takrat čisto pasalo, se mi zdi, da če bi imela fanta, da ne vem, kako bi blo. To ne morem reč, ampak takrat niti nisem imela nobene želje po vezi al čemur koli. Sej nimaš časa takrat pač, tud premlada sem, jst si zmer rečem.

Ja mogoče tud zato, ker prej sploh nism razmišljala o tem, ja tko, potem pa se ti sprostijo take stvari. Pol pa po zdravljenju obeh sem dobila fanta. Zanimivo je. Njegov oči od fanta je bil tudi tam, na zdravljenju, ampak

že dolg časa nazaj, dr. F. je bila tud njegova. Tko da mi je kr dost zanimivo to. On tudi ve, da sta moja dva tudi te težave imela, drugače jih zelo malo ve, da je to bilo tko. Fajn je, da o tem diskutiraš, ker to drugače ni nič takega, kakor je npr. depresija ali pa bipolarna motnja, k se govori, kot da je to nekaka tabu tema. Bi se morali o tem bolj na splošno pogovarjat, pa se ne, na žalost.

Odgovornost do staršev: Jst sm se to naučila. Včasih sm se res mal krivo počutila, včasih sm res mislila, da sem jst kriva, da se je vse to zgodil. Zdej sem se pa to naučila, da je vsak še vseen svoja oseba, čeprav smo tok povezani, pač odgovarja sam zase. Jst sm se na začetku. Sploh mlajši, k si mlajši, se ful bolj krivga počutš, pol k sm bla starejša, sem vedla, da jst nism, a ne, sm velik rabla, da sem to dojela. Ampak pol pa sploh, sam pa pol, k si pa mlajši, tko 9, 10 let, pa tega še ne veš.

3. Kaj je sedaj bolje?

Da si znata vzet čas zase, da nista živčna, da zdaj onedva kdaj mene mirita. Pravita onadva meni: nič ne skrbi, vse se bo uredilo, ker je bilo včasih obratno, sem mogla jaz njih mirit. Sicer smo se, sta bla tud večkrat doma, pa to, in smo se velik bolj pa močno kregal. Zdej se usedemo k normalni ljudje in pač pogovorimo. To je blo pa že prej pri nas, da smo se zmer pogovarjal, to se pa ni spremenil. To je blo pa že od nekdaj, da smo se pogovarjal. Smo si zaupal. Mi smo bli zmeri odprti, vse sta vedla o men, jst sm vse vedla o njiju. Pač slabe al pa dobre stvari, pač kar je blo. Tm k sta bla, so vsi vedl, da smo mi vsi tok povezani, mislim, da jima tud zarad tega tud tko uspeva.

4. Ali je sedaj morda kaj tudi težje, slabše?

Jst sm se na začetku, ko sta začela abstinitat, krivo počutla, če sm si naročila pivo v lokalu, al pa kej tazga, to je blo. Pol sm pa ugotovila, da samo sebe, tko uno, da sem samo sebe napsihirala. Pa sej to je blo po eni strani dobr, ampak, k onedva nimata čist nič glede tega, a ne. K sta res sama se odločila za to, da ne pijeta. Jst tud povem, da pač ne pijeta, jst to vsem lahko povem. Ne povem sicer okoliščin, k se nobenga ne tiče to. Ampak včasih sm pa imela zaradi tega tak občutek krivde, kr pršla domov, pa sem se kr zjokala, kej tazga, pol sta onedva mene mirila, kar je blo ful čudn. Ampak ja, to, pa bolj te moje stvari, tko sem dojemala, ni pa nič slabš, sam pač mal sm s temi terapijami pa vsem tem sem dobila vpogled sama vase k nism bla čist zadovoljna s tem kar sem. Sem začela pač delat na tem, še zmeraj nisem zadovoljna, še zmeraj imam kakšne probleme, ampak jih pač rešujem sproti. Tko da je, Ni v bistvu slabš, ampak je pa bla ena taka temna cona vsega tega. Da vpogled sam vase, k sta ga tud ondeva preživela, k sta se mogla tudi onadva pač s tem ukvarjat. Tko da ja.

Glih kakšne pol leta nazaj sem bila s kolegicam na pijači, to z mojo najboljšo prjatlco, k se res poznavava, pa je tud ona vidla, da neki ni v redu z mano, da sem malo depresivna ali nekaj takega je bilo. Pa sva se pol začele o depresiji pogovarjat. Prvo, kar je blo, sva rekle, da se o tem ne govori dovolj, Da se ne upaš. Sicer midve sva se pogovarjale, a ne.

5. Ali vas je v prihodnosti česa strah, da bi se zgodilo?

Tko 99 % me ni, ampak ta 1 % pa obstaja, a ne, da kaj, če se kdaj spet kej zgodi. Ampak skušam čim manj razmišljat o tem in pač samo za en dan. Naučil smo se to, da ne kompliciramo za dva meseca naprej, da ne kompliciramo, ampak si vzamemo vsak dan posebi. Kar bo, pač bo. To sta onedva se ful naučila delat, prej sta že paničarla v naprej ne vem kaj, zdej pa pač se je pa to zgodil. Je tko kot je.

Če vas je strah, kako menite, da bi lahko to preprečili? Ne. Jst mislm, da delam vse, kar je v moji moči, da pač, kar ne pokažem. Ne vzpodbujam k pitju in če se bo bosta zapila, se bosta čist sama. Zato bosta ona kriva kakor koli je. Ampak jst mislm, da se to ne bo zgodilo.

6. Ali bi tudi danes potrebovali pomoč, da bi vzdrževali, kar je pozitivno? (Vloga socialnega dela v skupnosti, druge podporne skupine)

Ne, jaz mislim, da mi je v bistvu še boljše, da nisem v kakšni skupini, ker se mi zdi, ker nočem podoživljat

vsega tega in pač nadaljevat s tem, ker je pretežno. Je pa fino, da te stvari obstajajo, da če slučajno pride kdaj do tega, da bi potrebovala, da je tam.

Tabela 4: Kodiranje, intervju 2

	ENOTE KODIRANJA	POJMI	KATEGORIJE
37.	Socialni stiki mama, se pravi ima še vedno ful tko, kot je imela prej.	Ohranjanje stikov	Socialni stiki zasvojenega člana
38.	Niso drugi k nam tko hodil.	Izoliranost družine (prej)	Socialni stiki družine (prej)
39.	Imamo tudi mamo od spodi v hiši, k se ne razumemo najbolj.	Nerazumevanje s svojci	Razumevanje s svojci
40.	Nikoli bilo tko, da bi neki k drugim hodili.	Izoliranost družine (prej)	Socialni stiki družine (prej)
41.	Zdej pa gresta, se pravi zdej je tega druženja več.	Večja družabnost (sedaj)	Socialni stiki družine (sedaj)
42.	Zdrava družba je pol ratala.	Vir moči	Socialni stiki (sedaj)
43.	Kar pa se skupnih izletov pa tega tiče, je bilo pa zmeraj.	Skupno preživljanje prostega časa	Družinski rituali (prej in sedaj)
44.	Skupi skoz pijemo pa se pogovarjamo, pa se pogovarjamo, pa kaj se nam je kaj novega zgodil pa diskutiramo.	Komunikacija med člani, zaupanje	Komunikacija (sedaj) Zaupanje
45.	Prej nismo tok, smo bili vsak bolj posebi.	Nepovezanost med člani (prej)	Nepovezanost (prej)
46.	Oči skor zmeri počaka, tko da še enga skupi prižgeva al pa tko, kej da se pogovoriva.	Povezanost med člani (sedaj)	Zaupanje med člani v družini, komunikacija
47.	Pa mami tudi a ne, da jo vedno ujamem, da se kej pogovorimo.	Povezanost med člani	Zaupanje med člani v družini, komunikacija
48.	K jst sm pri njej takoj vedla, da je blo pač, da je pila.	Otrokovo prepoznavanje znakov opitosti	Znaki pitja
49.	Če sam ene posode v kuhinji ni pospravila, sem takoj vedla.	Otrokovo prepoznavanje znakov opitosti	Znaki pitja
50.	Smo se prej tko horonsko drl pa se pošiljal nekam.	Destruktivna komunikacija	Komunikacija Reševanje konfliktov
51.	Smo se pa zdej začeli ful	Več komunikacije	Komunikacija

	pogovarjat.		
52.	Zdej sva pa pač tud z očijem bolj povezana.	Večja povezanost z očetom	Zaupanje (sedaj)
53.	Se usedemo in se pogovorimo, in si pač rečemo: glej to narobe delaš, to bi lahko spremenila al pa dej spremen to, a ne, ni mi všeč, kako si se tega lotila.	Zaupanje, spodbudna komunikacija	Zaupanje(sedaj)
54.	Tud o odvisnosti se pogovarjamo, k smo na te skupine hodl.	Odprtost pogovora	Pogovor o alkoholizmu
55.	Če ima kdor koli druge probleme, si vse pač svetujemo, a ne.	Medsebojna pomoč v družini	Zaupanje (sedaj)
56.	Največji povod za te težave v šoli je bil to, kar se je doma dogajalo. Me je velikokrat tok iztirl, da se nism mogla učiti al karkol, pa tud zbrana nisem bila.	Preobremenjenost otrok zaradi pitja staršev	Šolanje (prej)
57.	Nism imela te koncentracije pa tega a ne. Nism se mogla skoncentrirat.	Učne težave (prej)	Šolanje (prej)
58.	Tud zbrana sem bolj, mislim, da bom boljš, pa mir bom mela.	Razbremenjenost otrok (sedaj)	Šolanje Zbranost
59.	Ne ker ful nimam hobijev. Sam sem ves čas že delala.	Odsotnost hobijev	Hobiji
60.	Tko isto je. Nism nobenga zgubila zaradi tega, kar se je zgodil, kvečjemu so mi bili vsi v oporo, res so se pokazal pravi prijatelji.	Ohranjanje prijateljstev, vir moči	Prijateljstvo
61.	Ko sta pila, sem bila samska, tisto mi je takrat čisto pasalo.	Samskost (prej)	Partnerstvo (prej)
62.	Ampak takrat niti nisem imela nobene želje po vezi al čemur koli.	Preobremenjenost otrok	Partnerstvo (prej)
63.	Prej sploh nism razmišljala o tem, ja tko, potem pa se ti sprostijo take stvari. Pol pa po zdravljenju obeh sem dobila fanta.	Razbremenitev otrok po prenehanju pitja staršev, urejanje lastnega življenja otrok	Partnerstvo (sedaj)
64.	Včasih sm res mislila, da sem jst kriva, da se je vse to zgodil.	Občutki krivde za starševsko pitje	Krivda, odgovornost (prej)
65.	Sploh mlajši, k si mlajši, se ful bolj krivga počutš, pol k sm bla starejša, sem vedla, da jst nism, a ne, sm	Občutki krivde za starševsko pitje	Krivda, odgovornost (sedaj)

	velik rabla, da sem to dojela.		
66.	Si znata vzet čas zase, da nista živčna.	Delo staršev na sebi, krepitev moči,	Okrevanje staršev Pozitivni učinki abstinence
67.	Da zdej onedva kdaj mene mirita.	Prevzemanje lastnih vlog staršev (sedaj)	Vloge v družini (sedaj)
68.	Ker je bilo včasih obratno, sem mogla jaz njih mirit.	Otrokovo prevzemanje vloge staršev, prevzemanje odgovornosti staršev (prej)	Vloge v družini (prej)
69.	Smo se velik bolj pa močno kregal.	Nekonstruktivna komunikacija	Komunikacija, reševanje konfliktov (prej)
70.	Zdej se usedemo k normalni ljudje in pač pogovorimo.	Konstruktivna komunikacija (sedaj)	Komunikacija (sedaj) Reševanje konfliktov (sedaj)
71.	Pa že prej pri nas, da smo se zmer pogovarjal, to se pa ni spremenil.	Pogovor vedno	Komunikacija
72.	Jst sm se na začetku, ko sta začela abstinirat krivo počutla, če sm si naročila pivo v lokalu.	Občutki krivde zaradi pitja otroka	Krivda (sedaj) Odnos do sebe
73.	Včasih sm pa imela zaradi tega tak občutek krivde, kr pršla domov, pa sem se kr zjokala, kej tazga, pol sta onedva mene mirila, kar je blo ful čudn.	Občutki krivde zaradi pitja otroka	Krivda (sedaj) Odnos do sebe
74.	Še zmeraj nisem zadovoljna, še zmeraj imam kakšne probleme, ampak jih pač rešujem sprot.	Nezadovoljstvo s seboj	Odnos do sebe (sedaj)
75.	Ni v bistvu slabš, ampak je pa bla ena taka temna cona vsega tega.	Posledice življenja v družini z obema zasvojenima staršema	Težave otrok v času okrevanja staršev
76.	Prjatlco, k se res poznavajo, pa je tud ona vidla, da neki ni v redu z mano.	Vir moči	Prijateljstvo
77.	Da sem malo depresivna, ali nekaj takega je bilo.	Depresivno razploženje	Težave otrok v času okrevanja staršev
78.	Tko 99 % me ni, ampak ta 1 % pa obstaja, a ne, da kaj, če se kdaj spet kej zgodi.	Skrb za starše	Strahovi
79.	Skušam čim manj razmišljat o tem.	Skrb za starše	Strahovi

80.	Nočem podoživljat vsega tega in pač nadaljevat s tem, ker je pretežno.	Strah pred bolečimi spomini	Podpora in pomoč skupine
81.	Je pa fino, da te stvari obstajajo, da če slučajno pride kdaj do tega, da bi potrebovala, da je tam.	Podpora in pomoč skupine	Podpora in pomoč skupine

Intervju 3 (21 let ženska, 3 leta očetove abstinence)

1. Ali menite, da je zaradi procesa okrevanja staršev prišlo do sprememb v vaši družini? Če je prišlo, kakšne so te spremembe?

Pogovor o alkoholu: Glede teh pogovorov, v bistvu mi smo se že prej dost pogovarjal, ampak mogoče ne o alkoholu, smo se bolj o drugih stvareh, smo bli isto dost povezani, ampak glede alkohola smo pa zdej bolj odprti, bolj se pogovarjamo, bolj na ta način, da se pohecamo, mal zajebancija. Glede na to k mal obujamo kakšno stvar. Dost odprto se pogovarjamo. Se mi zdi, da smo vsi mal razčistili zadeve sami pr seb. Pač, da je to blo, da je to zdej zaključen. Ni več tabu in se lahko komot pogovarjamo o tem

Komunikacija: Živim z atijem in bratom. Mama in sestra sta se odselile, še preden je šel oče na zdravljenje. Mami je hotla, da gre, ampak on ni hotel, pol je šel, k mu je nova partnerka postavlja pogoj. Mi smo tle ostal k smo bli. Pol smo pa še polsestrco dubl. Razumemo se vsi, čist normalno. Gremo mal k mami in sestri na obisk tja, mal tle. Se manj vidmo, ampak se vidmo, pa zastopmo se čist normalno. Tudi oče in mama spregovorita normalno. Z atijem se recimo laži pogovarjam, čeprav včasih se mi zdi, kar sem mu hotla povedat, nism bla glih slišana oz. da me ni tko poslušal, kukr bi me mogu. Aktivno poslušanje. Zdej recimo pa se moram že mal pomatrat, da me sploh začne poslušat, k on je tok starejši in misl, da ima vse prov, to je še zmeram tak temperament ima, to se pač ne da spremenit. Ampak drugač dojema stvari, drugač razmišlja.

Zaupanje: Ne bi glih rekla. Glede tega, jst sm pač tak človek, da ful zadržujem zase stvari. Tud tle, k smo mel te probleme recimo, sm mogoče tko ja, da smo bolj v družini kot, da bi to vn to širla. Se pravi nisem nič med prijatelji govorila o tem pa to, ampak smo se bolj to v družini pogovarjal. Mal več v bistvu z mami. Z atijem se pač o tem sploh nism neki upala dost pogovarjat, itak je sam pr seb vedu. Mogoče kdaj tko v kakšnem stavku, da sem mu pač rekla, da je to pač problem. Kadar so bli problemi, kadar se je napil oz. ko je res šlo do tiste meje, pač sem mu povedala, ja. Zmer sem imela tak občutek, k sem pač hotla neki povedat, da me noben ne sliši, a ne. Mogoče od tega alkoholizma me je najbolj mami, ker je tud ona vedla, kam stvari grejo, da je to že tok deleč, da bo treba neki narest.

Skupinski izleti, rituali: Prej glede tega je blo več kot zdej. To pa zarad tega, ker je pač mami pa sestra sta še tle živele, k smo bli v isti hiši, potem, on je šel še na zdravljenje, sta se pa pol odselile. Zdej je tega manj, ko nismo skupi. Prej smo pa vseen hodil skoz v hribe, na morje skupej, skoz smo bli skupi. V tisti fazi, ko je bil alkohol prisoten. Zdej takšnga druženja ni več, smo bl vsak zase. Tudi recimo k starim staršem smo hodil na obisk vsak vikend. Tko da to smo bil skoz skupi. Pri takih stvareh se je pa ponavad začel pol alkohol.

Socialni stiki družine: Tudi družinske prijatelje smo imeli in se z njimi velik družil, tega ni več.

Reševanje konfliktov: Več stvari oči sprejema, kukr jih je včasih tko na ta način, tko da tudi konflikte lažje rešujemo. Ker se res lahko pogovorimo. Prej nas tudi poslušal ni. Kar preglasit nas je hotel. Vedno vztrajal

pri ta svojem. Trmast je še vedno, ampak na drugačen način. Tisti njegov temperament je še vedno prisoten, ampak drugačno razmišljanje ima. Drugače sprejema vse. Se da mal bolj zmenit z njim zdaj, kot se je bilo včasih.

Postavljanje meja: Ja je drugač, men se zdi, da je blo prej vsegljih več mej. Tud uno šola mora bit, tud če sm s trojko prišla domov, je bil že problem, 4, 5, to je mogl bit. Šola, pol k smo bli tok mlajši za vn hodit, je bil tud problem. Kdaj se mu je kr zazdel: ne, ne boš šla vn. Zdej itak bolj pusti, bolj ima tisto zaupanje. Kdaj se še kej poheca: ne, ne boš šla, te mal tko v hecu mal pljučkamo. Ampak zdej se mi zdi, da je manj tistih mej. Za kakšno stvar še zmeram, ne smem z motorjem, to mi ne bo dovolu, ampak ostale stvari, to pa ja. Smo kr tko samostojni. Ja, čeprav mi smo bli od nekdej ful samostojni, tud v šolanju. Prej vseen, ko smo bili mlajši, je tud on tist nas abecedo učil, pa preden smo šli v šolo, to je blo res uno špartansko. To si mogu znat, kt mal z agresijo nas je, da morš, teral te je naprej, da bomo čimprej vse. Brat je pri 3 letih že bil na smučkah, se je že sam peljal, tud, da smo vsi ful hitr vse.

Stil vzgoje: Nas je kar teral. Zdej ne vem, da nas bi prov tepu, to ne, je imel tisto špartansko vzgojo. Bolj je blo na besedah, nek občutek tak si dobu, da si bil vznemirjen. Jst sm recimo, ko se je tako obnašal, dobila strah, nism se upala nič, kr živela sem, tako energijo je sproščal, tako negativno. Pr men je bil to najbolj problem, k sem se kr uno bala sem se.

Ni nas tepel, ampak z besedami je naredil, da smo se ga bali. Jaz si nisem upala nič, tko se je obnašal, tist strah sem jaz dobila, tako energijo je sproščal, vsakič k smo šli k starim staršem, se je pilo vino in vsak teden ista zgodba, tkoj k smo prišli domov, sem šla tkoj v sobo za knjigo, da ne razmišljaš o tem, da se mal v neki družga daš in pol je vedno prišel not in vpil: »Kaj, zdej nalogo delat!«. Pa je bla nedelja zvečer, smo že vse nardili, se vsedeš avtomatsko in delaš. Agresije drgač ne, mami je včasih za roko trdo prjel, sam ni prestopil meje. Bolj je blo psihično trpinčenje z besedami, pa tisto energija.

Vloge v družini: Vsak se je s svojim krožkom ukvarjal, mami doma vse naredila po hiši, kuhala, pospravljala, on tak balkanc je vedno rekel: ne bom jaz kuhal, pospravljaj, je bil cele dneve v delavnici. Za vikende ... Zdaj, k mama je šla, sem jaz ostala z njim in se je spremenil, mi ful pomaga, ima pa brat zdej tak miselnost kot prej on: zakaj bi se jaz trudil, ni mu jasno, da more vsak neki doprineset, če skup živimo. Glih včeri smo se pogovarjali, zdej se da z njim pogovarjat.

2. Ali je prišlo do sprememb v vašem zasebnem življenju in če je prišlo, kakšne so te spremembe?

Skrb za šolanje, prej, ko je bil alkohol, sm rekla šolo moram, šole ne bom pustila, ker jaz moram neki bit, hočem neki postat, prej, ko je bil alkohol, sm rekla šolo moram, si želim neki doseč.

In itak bom šla od doma, ker sem punca in bom imela eno dobro službo, poskrbela za svojo prihodnost in sem bla res motivirana, celo osnovno in srednjo bla odlična. Pol, k se je šel zdravit, pa sm mal zgubila motivacijo in nism naredila prvega letnika, imam še dva izpita ... Al pa je to zato, ker razmišljaš, a je ta faks sploh pomemben, ali bi se drgač človek znajdu. Marskdo ma firmo, pa ma sam srednjo šolo, ne vem, mi je motivacije zmanjkalo.

Hobiji, šport: Pol, k se je šel oče zdravit, pol mi je vse dol padlo, nism se več s športom ukvarjala. Prej sn bla ful zagrizena, 11 let sn bla mažoreta, pol sem šla triatlon trenirat za dve leti, pol sem igrala dvoranski nogomet. Glih, ko je nehal pit, pa mi ni nič več sedel, tudi tisto druženje me ni več zanimalo. Zdej imam tek in kolo, sam to mi je ostalo. Povsod sem bila zagrizena, pol pa nič več. Mogoče je bilo to tiso, da tisto tesnobo, ki veš, da neki ni prav, pa si zagrizen, da jo daš vse to ven, pol pa ne več, pol pozabiš. Pol sm šla k psihologu. Mogoče bi mogli tudi v šolah več o psihologu, da ni to nič kaj takega, sej nam bi lhk v šoli kaj več povedali, da ni s tabo nič narobe.

Prijateljstva: Družba, prej je bilo več tega, leta svoje naredijo. Pa od športa, pa iz osnovne šole se zihr

družiš, pol pa kakšna prijateljica dobi fanta, pa je z njim in z njegovo družbo. V mojem primeru je tega veliko, da so fante dobile, fante so dobile prijatelje, pa pol nismo več tok skupi. Pa dobiš službo in ni več tako. Prej sem imela več prijateljstev, eno sem imela res tisto ta pravo prijateljico, pa zdej nisva več skupaj, ker je tega fanta dobila. Pa tudi to je, da sem mišljenje malo spremenila. Prej sm bolj zaupala, zdaj pa vidm, da lahko sam sebi zaupaš, pa sem mela še kakšno negativno izkušnjo. Ne vem, kaj je boljše, saj enega prijatelja moraš imet, nimam več tko stalnih prijateljev, ampak tko se tu in tam s kom srečam. Nism tok zaupljiva.

Partnerstvo: Partnerja, resnega nism imela, sem imela negativno izkušnjo, glih to sem se s psihologom pogovarjala. To je tudi neko ozadje, sploh, ker sem jaz ženska, pa ati, ki je pil, je moški. Sem slišala, da je lahko po navadi, da če je oče pil, da me pol lih take fante dobimo. Saj vse, ki sem jih imela, saj je bil vsak čisto vrede človek, samo sem imela fante, ki so mi take stvari počeli in to skozi in se vprašaš, kaj je z mano narobe, ker to ni bilo enkrat, je bilo trikrat, in imaš krivdo, kaj je z mano narobe. Pol mi je glih psiholog rekel, da ni z mano nič narobe, da sem čist vrede, prav olajšanje mi je blo. Jaz dosti verjamem, da če ti nekaj ni usojeno, se ne bo zgodilo.

Odnos do samega sebe: Rada pojem, ampak nimam samozavesti, drugi me hvalijo, jaz pa si ne upam, ko so ljudje zraven. Sam ko sem sama doma, pojem karaoke, sem že imela par nastopov, sam sem pred vsakim nastopom imela tak strah, tok treme, ni tiste samozavesti, samo pa bolj mi drugi govorijo: pa tako dobro poješ. Sam jaz sama sebi pač pa ne vem, pa saj delam te terapijice, da grem pred špegu in si rečeš: dober si, ampak čim so ljudje zraven, nisem zmožna tega, pač tok samozavesti mi manjka. Sam se teram naprej, ker sama pri sebi vem, da sem močna oseba in tud oči nas je vedno naprej teral. Če imam strah, se moram soočit, ni druge. Ker če se ne bom soočila, jaz tako razmišljam: eno življenje imaš, zdej fajn ga je živet, če nimaš nobenih strahov, čeprav zmeram je en strah, sam nič se morš z njim soočit. Tudi prvič, ko sem šla delat prek študenta, me je blo tko strah, joj, kako bo to, a bom zmožna, zmeram sm neki dvomila vase. Drugače vem sama pri sebi, da sem ful sposobna, ampak po drugi strani, ko pa je treba neki narest, pa začnem ful dvomit vase, ampak sem rekla: glej soočit se boš mogla, saj enkrat boš službo imel, tko da sem se sama.

3. Kaj je sedaj bolje?

Prej je bila skozi ena skrb, skrbelo me je za mami, skrbelo me je za očija, ker je pijan vozil. Sem prav čakala, da bo prišel en dan, ki se bo neki zgodilo, da si bo kej naredu, sebi ali komu drugmu. Dokler smo samo doma doživljali vse to, je bilo še v redu, ko pa začneš razmišljat, kaj bi lahko bilo še slabše, tko sem čutla eno odgovornost za očeta. Tako da je lušno, da mi ne rabi za mamo skrbet več in za atija, sam zdej pa brat dela isto kot prej oči, tko da me včasih fejest zanj skrbi.

Boljše je tudi, ker sem bolj samostojna, ker sama kuham, zdravo kuham. Z očetom ne rabiva vsak dan južne in tud meni tko paše, odkar je začel s tekom, ful manj je. Boljše je, ker imam neko odgovornost, pa da moja beseda nekaj velja. Se bolj sama odločam glede vsega, sama si razporejam, kaj bom, zdej ko ni mami. Ona je tko dober pa nezdravo kuhala, da sem se jaz redila..

4. Ali je sedaj morda kaj tudi težje, slabše?

Slabše je, ker živita mama in oče zdaj vsak na svojem koncu in je veliko vožnje skozi, ker sem tudi malo pri mami.

5. Ali vas je v prihodnosti česa strah, da bi se zgodilo? Če vas je strah, kako menite, da bi lahko to

preprečili?

Pa tisto prvo leto sploh še nism dojemala, pač mi smo ful verska družina in jst sm ful molila vse, da to enkrat, in to je to blo ene šest let, da se je to vse dogajal. Sm mislna, da do tega ne bo nikol prišlo. Tko da tist let sem bla še mal skeptična, mogoče, da bo še kej na stara pota še, ampak ja, zdej pa, pol po tistem letu so pa vidl, k človk se je zelo spremenil, a ne, pač na boljš. Zdej pač vrjamem, me ni strah. Živim z atijem in bratom. Onedve sta se odselile. Mi smo tle ostal, k smo bli.

Ni me strah, da bi se nazaj vrnil v alkohol, sem začutila, da se ne bo vrnil pit, ker se mu je življenje toliko spremenilo. Se je potem začel s športom ukvarjat, zdaj je maratonec, to je njemu zdaj bistvo življenja. Skozi o tem govori, čisto se je spremenil, ne verjamem, da bo šel kdaj na stara pota. Za to živi, na maratone hodi in je dosegel tako neverjetne uspehe.

Me je pa strah pred kreganjem. Prej smo se ful kregal, sem povedala vedno svoje mnenje, sm hotla, da bomo prišli temu do dna, sem bla eksplozivna. Zdej pa k kdo začne, da bi se kregal rečem: »v redu je, v redu je«, pol se umaknem, čeprav to ni v redu. Zdaj se sploh nočem kregat, to je delala isto moja mama. Najprej se je kregala z očetom, pol, k je vidla, da ne bo nič dosegla, se je nehala kregat in zdaj sem jaz ista, ni mi fajn.

6. Ali bi tudi danes potrebovali pomoč, da bi vzdrževali, kar je pozitivno? (Vloga socialnega dela v skupnosti, druge podporne skupine)

Podpora in pomoč, da bi vsaj tko kot tukaj na društvu imeli, tko kot je za starše skupina, da bi tudi otroci lhk bli zraven ali da bi lahko vsaj poslušali. Fajn bi bila tudi kakšna skupina samo za otroke, pa tud za psihologa, tko kot sem rekla, da bi nas že v šoli učili, da psiholog ni nek bavbav in da ni nič narobe s tabo, če greš k psihologu.

Tabela 5: Kodiranje, intervju 3

	ENOTE KODIRANJA	POJMI	KATEGORIJE
82.	Smo se že prej dost pogovarjal, ampak mogoče ne o alkoholu.	Tabuiziranje teme	Pogovor o alkoholizmu
83.	Glede alkohola smo pa zdej bolj odprti, bolj se pogovarjamo.	Detabuiziranje teme	Pogovor o alkoholizmu
84.	Ni več tabu in se lahko komot pogovarjamo o tem.	Detabuiziranje teme	Pogovor o alkoholizmu
85.	Nism bla glih slišana oz. da me ni tko poslušu, kukr bi me mogu. Aktivno poslušanje.	Občutki neslišnosti	Komunikacija
86.	Drugač dojema stvari, drugač razmišlja.	Spremembe pri zasvojenem staršu	Okrevanje zasvojenega člana
87.	Da ful zadržujem zase stvari.	Nezaupljivost	Zaupanje (sedaj)
88.	Tud tle, k smo mel te probleme recimo, sm mogoče tko, ja, da smo	Ohranjanje družinske	Družinske skrivnosti

	bolj v družini kot, da bi to vn to širla. Se pravi nisem nič med prijatelji govorila o tem pa to, ampak smo se bolj to v družini pogovarjal.	skrivnosti	
89.	Zmer sem imela tak občutek, k sem pač hotla neki povedat, da me noben ne sliši.	Občutek neslišnosti, nepomembnosti	Komunikacija (prej)
90.	Prej smo pa vseen hodil skozi v hribe, na morje skupaj, skozi smo bli skupi. V tisti fazi, ko je bil alkohol prisoten.	Skupno preživljanje prostega časa (prej)	Družinski rituali (prej) Socialni stiki družine
91.	Zdej takšna družjenja ni več, smo bl vsak zase.	Skupno preživljanje (sedaj)	Družinski rituali (sedaj)
92.	Tudi družinske prijatelje smo imeli in se z njimi velik družil, tega ni več.	Prijateljevanje družine	Socialni stiki družine
93.	Več stvari oči sprejema, kukr jih je včasih.	Spremembe pri očetu	Okrevanje zasvojenega člana
94.	Konflikte lažje rešujemo. Ker se res lahko pogovorimo. Prej nas tudi poslušal ni. Kar preglasit nas je hotel. Vedno vztrajal pri ta svojem.	Spremembe v komunikaciji	Komunikacija, reševanje konfliktov (prej)
95.	Je blo prej vseglah več mej.	Vzgojni stil	Postavljanje meja (prej)
96.	Zdej itak bolj pusti, bolj ima tisto zaupanje.	Zaupljivost očeta pri vzgoji (sedaj)	Postavljanje meja (sedaj)
97.	Zdej se mi zdi, da je manj tistih mej.	Vzgojni stil	Postavljanje meja (sedaj)
98.	V šolo, to je blo res uno špartansko, to si mogu znati, kt mal z agresijo nas je, da morš, teral te je naprej.	Vzgojni stil	
99.	Jst sm recimo, ko se je tako obnašal, dobila strah, nism se upala nič, kr živela sem, tako energijo je sproščal, tako negativno. Pr men je bil to najbolj problem, k sem se kr uno, bala sem se. Ni nas tepel, ampak z besedami je naredil, da smo se ga bali.	Zastraševanje otrok	Psihično nasilje
100.	Sem šla tkoj v sobo za knjigo, da ne razmišljaš o tem, da se mal v neki družga daš in pol je vedno prišel not	Samopomoč	Psihično nasilje

	in vpil.		
101.	Agresije drugač ne, mami je včasih za roko trdo prjel, sam ni prestopil meje. Bolj je blo psihično trpinčenje z besedami, pa tisto energija.	Nasilje do partnerke	Psihično in fizično nasilje
102.	Mami doma vse naredila po hiši, kuhala, pospravljala, on tak balkanc je vedno rekel, ne bom jaz kuhal, pospravljaj.	Razdelitev vlog	Vloge v družini
103.	Zdaj k mama je šla, sem jaz ostala z njim in se je spremenil, mi ful pomaga.	Prevzemanje vloge matere	Vloge v družini
104.	Prej, ko je bil alkohol, sm rekla v šolo moram, šole ne bom pustila, ker jaz moram neki bit, hočem neki postat.	Motivacija za šolanje (prej)	Šolanje (prej)
105.	Prej, ko je bil alkohol, sm rekla v šolo moram, si želim neki doseč.	Motivacija za šolanje (prej)	Šolanje (prej)
106.	Pol k se je šel zdravit, pa sm mal zgubila motivacijo in nism naredila prvega letnika.	Padec motivacije v začetku okrevanja starša (sedaj)	Šolanje (sedaj)
107.	Pol, k se je šel oče zdravit, pol mi je vse dol padlo, nism se več s športom ukvarjala.	Opustitev športa v začetku okrevanja starša	Šport (sedaj)
108.	Prej sn bla ful zagrizena, 11 let sn bla mažoreta, pol sem šla triatlon trenirat za dve leti, pol sem igrala dvoranski nogomet.	Intenzivno ukvarjanje s športom (prej)	Šport (prej)
109.	Glih, ko je nehal pit, pa mi ni nič več sedel, tudi tisto druženje me ni več zanimalo.	Opustitev druženja s prijatelji	Prijateljstvo
110.	Zdej imam tek in kolo, sam to mi je ostalo.	Zmanjšanje športne aktivnosti (sedaj)	Šport (sedaj)
111.	Mogoče je bilo to tisto, da tisto tesnobo, ki veš, da neki ni prav, pa si zagrizen, da jo daš vse to ven.	Poskus razumevanja lastnega vedenja	Delo na sebi
112.	Pol sm šla k psihologu.	Iskanje pomoči	Podpora in pomoč
113.	Družba, prej je bilo več tega.	Manj druženja	Prijateljstvo
114.	V mojem primeru je tega veliko, da so fante dobile prjatce, pa pol	Manj prijateljevanja	Prijateljstvo (sedaj)

	nismo več tok skupi.		
115.	Prej sm bolj zaupala, zdaj pa vidm, da lahko sam sebi zaupaš, pa sem mela še kakšno negativno izkušnjo.	Nezaupljivost	Zaupanje do drugih
116.	Nism tok zaupljiva.	Nezaupljivost	Zaupanje do drugih
117.	Partnerja, resnega nism imela, sem imela negativno izkušnjo, glih to sem se s psihologom pogovarjala.	Iskanje pomoči	Partnerstvo
118.	Sem imela fante, ki so mi take stvari počeli in to skozi.	Negativne izkušnje v partnerstvu	Partnerstvo
119.	In se vprašaš, kaj je z mano narobe, ker to ni bilo enkrat, je bilo trikrat, in imaš krivdo, kaj je z mano narobe	Občutki krivde, nizko samospoštovanje	Odnos do sebe
120.	Glih psiholog rekel, da ni z mano nič narobe, da sem čist vredeu, prav olajšanje mi je blo.	Delo na sebi	Podpora in pomoč Odnos do sebe
121.	Rada pojem, ampak nimam samozavesti, drugi me hvalijo, jaz pa si ne upam.	Nizko samospoštovanje	Odnos do sebe
122.	Pa saj delam te terapijice, da grem pred špegu in si rečeš dober si.	Delo na sebi, krepitev moči,	Odnos do sebe
123.	Zmeram sm neki dvomila vase, drugače vem sama pri sebi, da sem ful sposobna.	Delo na sebi	Odnos do sebe
124.	Ko pa je treba neki narest, pa začnem ful dvomit vase.	Nezaupanje vase	Odnos do sebe
125.	Če imam strah se moram soočit, ni druge.	Opogumljanje sebe	Samopomoč
126.	Prej je bila skozi ena skrb, skrbelo me je za mami, skrbelo me je za očija, ker je pijan vozil, sem prav čakala, da bo prišel en dan, ki se bo neki zgodilo, da si bo kej naredu, sebi ali komu drugmu.	Prevzemanje vloge staršev (prej)	Odgovornost do staršev (prej) Vloge v družini
127.	Da je luštno, da mi ne rabi z mamo skrbet več in za atija.	Razbremenitev v času okrevanja	Pozitivni učinki okrevanja
128.	Sam zdej pa brat dela isto, kot prej oči, tko da me včasih fejst zanj skrbi.	Prevzemanje vloge staršev	Odgovornost, vloge Strahovi

129.	Tko sem čutla eno odgovornost za očeta.	Prevzemanje odgovornosti do staršev	Odgovornost (prej)
130.	Boljše je, ker imam neko odgovornost, pa da moja beseda nekaj velja, se bolj sama odločam glede vsega.	Pridobivanje na moči	Večja samostojnost Pozitivni učinki okrevanja
131.	Slabše je, ker živita mama in oče zdaj vsak na svojem koncu in je veliko vožnje skozi.	Ločitev družine	Posledice življenja v družini z zasvojenim članom
132.	Ni me strah, da bi se nazaj vrnil v alkohol, sem začutila, da se ne bo vrnil pit.	Zaupanje v abstinenco	Strahovi
133.	Me je pa strah pred kreganjem.	Nezmožnost konstruktivnega reševanja problemov	Strahovi
134.	Zdej pa, k kdo začne, da bi se kregal, rečem: »v redu je, v redu je«, pol se umaknem.	Nezmožnost konstruktivnega reševanja problemov	Strah, posledice življenja v družini z zasvojenim članom
135.	To je delala isto moja mama, najprej se je kregala z očetom, pol k je vidla, da ne bo nič dosegla, se je nehala kregat in zdaj sem jaz ista, ni mi fajn.	Prenos vzorcev vedenja, nezmožnost soočenja s konfliktom	Uvid v lastno vedenje
136.	Da bi vsaj tko kot tukaj na društvu imeli tko, kot je za starše skupina, da bi tudi otroci lhk bli zraven ali da bi lahko vsaj poslušali, fajn bi bila tudi kakšna skupina samo za otroke.	Potreba po podpori in pomoči	Podpora in pomoč
137.	Pa tud za psihologa tko, kot sem rekla, da bi nas že v šoli učili, da psiholog ni nek bavbav in da ni nič narobe s tabo, če greš k psihologu.	Želja po detabuiziranju potrebe po psihološki pomoči	Podpora in pomoč

Intervju 4 (24 let star moški, 5 let očetove abstinence)

1. Ali menite, da je zaradi procesa okrevanja staršev prišlo do sprememb v vaši družini? Če je prišlo, kakšne so te spremembe?

Komunikacija: Oče je bil vedno bolj zaprt človek, samo, če se je napil, je bil tak, je več govoril, vse obljubljal, meni in bratu. O alkoholu nismo govorili, ko mu je mama kaj očitala, sta se skregala in konec. Pol smo se navadili, da o tem ne snemo govorit. Tudi drugače nismo bili neki odprti, kar je nujno za sproti. Potem, ko je povzročil prometno nesrečo, je moral obvezno se zdraviti, pol sem šel tudi jaz parkrat z njim na skupine, drugače je redno hodila mama v Ljubljano z njim. Pol pa smo se malo bolj začeli pogovarjat.

Reševanje konfliktov: Prej smo se bolj kregali, bolj z mamo, jo je tud mahnil, če ni nehala. Oče je bil itak skozi od doma, brat pa itak ga ni bilo nikoli doma. Zdej se tudi skregamo, sam ej, ni tega vpitja, teženja, take manjše stvari, pa zdej mene tudi ni zraven.

Zaupanje med člani: Nič posebnega, tko kot prej, ni da bi si ne vem kakšne stvari govorili, to ni bilo takrat, niti zdaj.

Skupni rituali. Oče je imel vedno čas za prijatelje, saj niso bili pravi, samo skupaj so ga pili, tko da nismo na kakšne izlete hodili, niti zdaj, pa kmetijo smo imeli, sami bili za vse, tako da to odpade. Niti zdaj, jaz itak delam pri enem privatniku in nimam časa, pa tudi smo odrasli že, vsak ima svoje stvari. Tudi rojstne dneve in to nismo nikoli neki skupi bli.

Socialni stiki: Oče je skozi bil med prijatli, ko so skupaj po gostilnah hodili. Z bratom sva nogomet oba igrala, tam so bili kakšni prijatli, smo hodili skupaj na veselice ali na pir po tekmi. Domov, da bi kdo k nam hodil, ja mogoče teta, če kej nujnga, ki živi blizu, drugače pa ne, tud mi nismo, da bi se s kom obiskovali. Kakšna kosila, da bi mi šli, ne. Tudi zdaj ni tega. Smo vsak bolj zase.

Vloge v družini: Oče je itak pil, odkar se jaz spomnim. Samo zadnja leta, tam še, ko sem bil proti koncu osnovne, srednje šole, je bilo tako, da ni bilo dosti od njega. Imamo še 40 glav živine in ko se je napil, ni naredil tako kot se gre in je mogla mama, če pa je ni bilo, ker je delala turnuse, sem mogel jaz in vem, da ga ni brigalo, če sem bil s kom zmenjen, ali tekma ali šola al kaj. On ni hodil v službo in ni razumel, ko sem jaz rekel, da ne bom sam imel kmetijo, da hočem delat, je bil ogenj v strehi. Je mislil, da bom vse tako, kot si je on si zamislil.

Postavljanje meja: Oče, itak ga ni brigalo kaj dosti za šolo in to, bolj je mama hodila na govorilne, samo tudi ona ni imela preveč časa za nas, se mi zdi, da nas nista nekaj posebej vzgajala. Oče sploh ni vedel na katero srednjo sem šel. Smo pa mogli delat, ko je bilo v hlevu ali za kosit, si mogel vstat zjutraj, ni bilo druge.

Vzdušje: Kaj pa vem, ja, itak je bilo pol, ko je prišel z zdravljenja, bolj tako mirno, nismo se več toliko kregali, sploh on in mama. Pa več denarja smo imeli, ker je oče prej dosti zapravil v gostilnah. Čeprav je bila mama brez službe en čas, ga sploh ni brigalo, pol pa ni bilo za položnice ali kaj pomembnega pri hiši. Jaz sem glih srednjo šolo končal, ko je nehal pit.

2. Ali je prišlo do sprememb v vašem zasebnem življenju in če je prišlo, kakšne so te spremembe?

V šoli nisem bil glih neka brihta, sam da sem naredil, sem imel inštrukcije za ene predmete v srednji, brat je imel bolj težave. Ne vem, če so njegove, očetove težave, vplivale name. Ne vem, če bi mi šlo bolj v šoli, sigurno pa bi bilo drugače, če se ne bi skoz kregali, pa ne bi sred noči pršel pijan in galamil, pol smo pa mogli zgodi vstat in peš skoraj eno uro do šole. Mogoče sam to, da sem si rekel, da hočem čimprej se zaposlit in imet svoj denar, da si bom privoščil, kar bom jaz hotel.

Odnos do sebe: Sem kr v redu, mogoč bi sam mogel bit bolj odločen, sploh doma, ko vsak neki hoče od mene.

Šport, hobiji: Ta nogomet smo imeli tam še v srednji, drugače pa ne, pa tudi denarja ni bilo za kakšen posebej šport, ki se plačuje in tudi če imaš žival, moraš skozi nekaj delat. Zdaj pa itak, da ni časa za kaj takega.

Prijatelji: Ja tako, imam neke prijatelje, to se poznamo z vasi od malega. Samo mogoče, ker imam svoj denar, zdaj grem večkrat z njimi na pijačo ali kakšno veselico gremo skup.

Odgovornost do staršev: Ja, skoz me je skrbelo, ko je šel na cesto, da se bo kaj zgodilo in pol se je res, je sebe poškodoval. Takrat sem mislil, da moram jaz zdej njega vozit okrog. Itak sem mogel za štal in vse okrog hiše, pa še šola je bila. Zdaj je boljše, ker vem, da on vse naredi, pa tudi me ne tera več, ker zdaj ve, da imam skoraj cel dan službo. Živim pri njih in pol mu kdaj posodim denar, če se kak traktor, glih balirka se je pokvarla, pa sem mu posodil.

Partnerstvo: Imam eno punco, ene pol leta sva skupaj. Prej pa ne vem, saj ni bilo časa, sem par tako bolj neresnih imel.

3. Kaj je sedaj bolje?

Ja, da se zdaj ne kregamo toliko, pa da ni skozi ena skrb, kaj bo, ko pride domov. Saj ni da bi bil takrat vedno nasilen, sam smo vedeli, da je prbit. Smo ga včasih čakali, pa ga je kak prijatelj pripeljal, ker ni bil zmožen sam prit. Samo to je bilo redko. Ko sem bil mlajši, sem ga mogel iti iskat v gostilno. Se še spomnem. Tega zdaj ni več. Ja nimaš več teh skrbi, pa tudi če vozi avto, ni več panika.

4. Ali je sedaj morda kaj tudi težje, slabše?

Ne.

5. Ali vas je v prihodnosti česa strah, da bi se zgodilo? Če vas je strah, kako menite, da bi lahko to preprečili?

Ne, prva leta me je bilo malo strah, zdaj je že 5 let in ni niti kaplje alkohola doma, sam nikoli ne veš. Nekje zadaj je en tak strah, sam upaš da ne bo. Vinograd sta dala teti v najem in tudi, če kdo pride na obisk, mu ponujajo sok, kavo. Pa še v AA hodi, ne redno, ampak gre.

6. Ali bi tudi danes potrebovali pomoč, da bi vzdrževali, kar je pozitivno? (Vloga socialnega dela v skupnosti, druge podporne skupine)

Ne, niti ni časa.

Tabela 6: Kodiranje, intervju 4

	ENOTE KODIRANJA	POJMI	
138.	Oče je bil vedno bolj zaprt človek, samo, če se je napil, je bil tak, je več govoril, vse obljubljal.	Vpliv alkohola na vedenje zasvojenega člana	Posledice zasvojenosti
139.	O alkoholu nismo govorili, ko mu je mama kaj očitala sta se skregala in konec, pol smo se navadili, da o tem ne smemo govorit.	Pomanjkanje pogovora	Pogovor o alkoholizmu – zasvojenosti v družini
140.	Ko je povzročil prometno nesrečo, je moral obvezno se zdraviti.	Povzročitev prometne nesreče pod vplivom alkohola	Posledice zasvojenosti
141.	Pol pa smo se malo bolj začeli pogovarjat.	Več pogovora (sedaj)	Komunikacija (sedaj)
142.	Prej smo se bolj kregali, bolj z mamo, jo je tud mahnil, če ni nehala.	Nekonstruktivno reševanje konfliktov	Psihično in fizično nasilje (prej)
143.	Zdej se tudi skregamo, sam ej ni tega vpitja, teženja, take manjše stvari.	Izboljšana komunikacija	Komunikacija (sedaj)
144.	Tko kot prej, ni, da bi si ne vem kakšne stvari govorili, to ni bilo takrat, niti zdaj.	Nezaupanje med člani družine	Zaupanje
145.	Nismo na kakšne izlete hodili, niti zdaj.	Odsotnost družinskih ritualov	Družinski rituali
146.	Tudi rojstne dneve in to nismo nikoli neki skupi bli.	Odsotnost družinskih ritualov	Družinski rituali
147.	Domov, da bi kdo k nam hodil, ja mogoče teta, če kej nujnga, ki živi blizu, drugače pa ne. Tud mi nismo, da bi se s kom obiskovali, kakšna kosila da bi mi šli, ne. Tudi zdaj ni tega.	Omejeni socialni stiki družine	Socialni stiki družine
148.	Smo vsak bolj zase.	Nepovezanost med člani	Nepovezanost med člani

		družine	
149.	Ko se je napil, ni naredil tako, kot se gre in je mogla mama, če pa je ni bilo, ker je delala turnuse, sem mogel jaz in vem, da ga ni brigalo, če sem bil s kom zmenjen, ali tekma ali šola al kaj.	Prelaganje odgovornosti na otroke, prevzemanje vloge staršev (prej)	Vloge v družini, odgovornost do staršev
150.	Oče itak ga ni brigalo kaj dosti za šolo in to, bolj je mama hodila na govorilne.	Nepovezanost med člani, nezanimanje za otroka	Posledice zasvojenosti
151.	Tudi ona ni imela preveč časa za nas, se mi zdi, da nas nista nekaj posebej vzgajala.	Nezmožnost učinkovitega ukvarjanja z otroci, starševska vloga	Starševstvo
152.	Je bilo pol, ko je prišel z zdravljenja, bolj tako mirno, nismo se več toliko kregali, sploh on in mama.	Učinkovitejša komunikacija, manj sporov (sedaj)	Komunikacija
153.	Pa več denarja smo imeli (sedaj).	Urejanje financ	Posledica okrevanja
154.	V šoli nisem bil glih neka brihta, sam, da sem naredil, sem imel inštrukcije za ene predmete v srednji.	Težave v šoli	Šolanje
155.	Ne vem, če so njegove, očetove težave vplivale name. Ne vem, če bi mi šlo bolj v šoli, sigurno pa bi bilo drugače, če se ne bi skoz kregali pa ne bi sred noči pršel pijan in galamil, pol smo pa mogli zgodi vstat in peš skoraj eno uro do šole.	Vpliv na razvoj otroka (prej) Psihično nasilje (prej)	Šolanje Nasilje
156.	Sem si rekel, da hočem čim prej se zaposlit in imet svoj denar, da si bom privoščil, kar bom jaz hotel.	Želja po osamosvojitvi	Odnos do sebe Služba
157.	Sem kr vredeu, mogoč bi sam mogel bit bolj odločen, sploh doma, ko vsak neki hoče od mene.	Želja po večji odločnosti	Odnos do sebe
158.	Ta nogomet smo imeli tam še v srednji, drugače pa ne.	Vir moči	Šport
159.	Zdaj pa itak, da ni časa za kaj takega	Odsotnost hobijev, športa	Šport, hobiji
160.	Ja tako imam neke prijatelje, to se poznamo z vasi od malega, samo mogoče, ker imam svoj denar, zdaj grem večkrat z njimi na pijačo ali	Ohranjanje prijateljstev	Prijateljstvo

	kakšno veselico gremo skup.		
161.	Ja, skozi me je skrbelo, ko je šel na cesto, da se bo kaj zgodilo in pol se je res, je sebe poškodoval.	Skrb za starše	Odgovornost do staršev (prej)
162.	Takrat sem mislil, da moram jaz zdej njega voziti okrog, itak sem mogel za štaljo in vse okrog hiše, pa še šola je bila.	Prevzemanje vloge staršev (prej)	Vloge v družini (prej) Odgovornost do staršev
163.	Zdaj je boljše, ker vem, da on vse naredi, pa tudi me ne tera več, ker zdaj ve, da imam skoraj cel dan službo.	Razbremenitev otrok	Vloge v družini (sedaj) Pozitivni učinki okrevanja
164.	Imam eno punco, ene pol leta sva skupaj. Prej pa ne vem, saj ni bilo časa, sem par tako bolj neresnih imel.	Krajša partnerska zveza	Partnerstvo
165.	Da se zdaj ne kregamo toliko, pa da ni skozi ena skrb, kaj bo, ko pride domov.	Skrb, odgovornost za starše	Pozitivni učinki okrevanja
166.	Ne, prva leta me je bilo malo strah, zdaj je že 5 let in ni niti kapljice alkohola doma. Sam nikoli ne veš, nekje zadaj je en tak strah, sam upaš da ne bo.	Negotovost v prihodnost očetove abstinence	Strahovi
167.	Ne, niti ni časa.	Ni potrebe po podpori in pomoči	Podpora in pomoč

Intervju 5 (26 let stara ženska, 14 let očetove abstinence)

1. Ali menite, da je zaradi procesa okrevanja staršev prišlo do sprememb v vaši družini? Če je prišlo, kakšne so te spremembe?

Ker smo bolj impulzivni, se hitro skregamo, razlika je, da se, ko so ene težave, prej zorganiziramo, gremo k zdravniku al pa če imaš ene težave, prej govoriš in ne skrivaš. Zdaj se ob težavah ne skrivaš, poiščeš zdravnika in se ne sekiraš več, kaj bojo rekli sosedi, ker je itak že bilo svašta. Zdaj ne skrivamo, smo bolj svobodni, tudi o odvisnosti zdaj lažje govorimo.

Oče ni bil fizično nasilen. Razlika: prej sem vedela, da je narobe, zdaj se zderemo in je čez 15 minut vse v redu, pa greš naprej, je ena večja stabilnost čutit. Takrat je bil glavni razlog alkohol ali očitki ali ljubosumje, kdo koga vara, sta si očitala, danes je razlog spora, ker je nekdo pozabil položnico plačati in take banalne

stvari.

Rituali: Ritual je bil, da smo vsako popoldan šli mi otroci po očeta iskat v gostilno, žalostno, redko smo šli na počitnice ali izlete, praznovanja bolj v ožjem krogu, zdaj je tega več. Tudi odnos s svojci je boljši. Mi živimo z očetovimi starši in se nismo pogovarjali. Prej se mama in babica nista pogovarjali, zdaj govorita, celo k njej na rojstni dan gremo.

Strahovi: Ni imel izpita, so mu ga vzeli. Ko smo bili otroci in ga je še imel, pa ni bilo prijetno, ko sediš zadaj v avtu in veš da je on pijan. Mama se je kregala, njuna komunikacija še vedno ni na nivoju, kot bi si jaz predstavljala, da bi morala biti. Babica je največ nam pomagala, ker tudi mama je bila v svojem svetu, vendar je boljše, kot je bilo.

Socialni stiki: Ko si v šoli, moraš nekaj naredit. Si šel drugam, ker nikoli niso sošolke k meni prišle, ker so vedeli, kaj je pri nas, je majhna vas. Oče je v društvu oldtimerjev, prej ni bil. Nikoli niso hodili kakšni prijatelji k nam al mi k njim, razen zdaj, da jaz organiziram, da pride družina mojga fanta k nam na kosilo ali mi tja. Prej jaz ne bi šla. Takrat pa jaz ne bi šla kam h komu, ker vem, kaj bi bilo, pa itak ni bilo stabilnosti znotraj družine, kaj šele navzven.

Vloge v družini, odgovornost: Veš, da nekje so, zame zmešani v narekovajih, ampak oni funkcionirajo, to je njihov sistem, ki se meni ne zdi dober, ampak očitno njim ustreza. Večino časa se jaz počutim, da sem starš, saj sta nas težko vzgajala, nista bila sposobna nas vzgajat. Imam občutek, da moram skrbet zase in da bi mogla še njih usmerjat, to je moj občutek. Pol pa tudi imata oba službo, sam vseeno so ene finančne težave, ki bi jih bolj konstruktivno lahko rešili. Jaz jima lahko govorim, sam ne morem namesto njiju. Tudi zato sem jaz zdej v Ljubljani, sem se mogla umaknt. Glih zjutraj me je foter klical, da to pa to, pa to, pa sem rekla: »upam, da se boste kej zmenil«. Sam kaj naj vam jaz naredim, lahko pojamraš, sam jaz jim ne morem trenutno pomagat finančno al kar koli, niti nima smisla, da se jaz živciram, ker ne bo nič drugače.

2. Ali je prišlo do sprememb v vašem zasebnem življenju in če je prišlo, kakšne so te spremembe?

Šola: Zdaj se ne obremenjujem več. Prej v osnovni šoli in srednji je bilo to z očetom skozi v mislih, večino časa o tem razmišljam. Bila takrat skozi odlična, vsaj tu sem imela drugo samozavest, vsaj to. Moja babica, ki je doma, mi je pomagala, ker je bila učiteljica, me je tud ona vzpodbujala ves čas.

Šport, hobiji: Nikoli ni bilo velik denarja za kak šport ali hobije in nisem šla nikamor. Imela sem pevski zbor v osnovni, že v srednji šoli sem začela delat preko študenta in ni bilo časa za hobije. Tudi še zdaj delam prek študentskega servisa, ves čas.

Prijatelji: Enako, imam stare prijateljice. Enkrat sem šla v osnovni k sošolki nekaj delat, pol me je foter prišel iskat, je potrožil in mama od sošolke je pol očetu, da jo je strah, ampak to dobiš bolj negativen odziv od staršev prijateljic.

Po rojstvu brata, ko se je šla mama zdraviti zaradi poporodne depresije, je prišel Center za socialno delo. Pol je mama zbolela za shizofrenijo, ji je šlo dobro, dokler je jemala terapijo. Pol so bile težave, ko je nehala jemati terapijo, sam smo se usedli in takoj k zdravniku in smo uredil. Zdaj je v redu.

Takrat sem mislila, da bi bilo bolje, če bi se ločila, zdaj mi je boljše, da sta skupaj. Vsaj veš, iz kje izhajaš, takrat bi mogoče rabili, ko je pil.

Partnerstvo: Imam fanta, ki mu lahko vse zaupam, je res fajn. Z njim se lahko o vsem pogovarjam, on me razume.

Odnos do sebe: Sem samozavestna, dobro, so kakšne stvari, ki se jih sramuješ, ampak veš, da to ni tvoja stvar. Samozavest mi je dala šola, tam sem bila skozi odlična. Nikoli ni bilo iz strani vrstnikov, da bi me tm neki zafrkavali in tudi neke prijateljice smo bile najboljše in vedno skupaj, tko da je blo fajn.

Pri sociologiji sem delala seminarsko o alkoholizmu, zase se ne bojim, da bi kdaj mela težave.

Najtežje mi je bilo, da sem mogla hodit po gostilnah, da me nista bila sposobna vzgajat, da sta probleme reševala preko otrok, to delasta še zdej, sem se sama vzgajala.

3. Kaj je sedaj bolje?

Doma je zdaj večja odprtost, da govorimo o teh težavah doma. Tudi prijatelji se name obračajo, ko imajo takšne težave, ker še vedno je taka mentaliteta, da ne smejo drugi vedet, če pije kdo od tvojih, meni pa zaupajo, ker vejo, da smo imeli doma to. Všeč mi je, da sem se umaknila, da ne živim z njimi in tudi Ljubljana mi je všeč, večja kvaliteta življenja se mi zdi tukaj.

4. Ali je sedaj morda kaj tudi težje, slabše?

Ne nič ni slabše, vse je bolje.

5. Ali vas je v prihodnosti česa strah, da bi se zgodilo? Če vas je strah, kako menite, da bi lahko to preprečili?

Oče je nežna dušica, se bojim kaj bo, če bi začel piti, po drugi strani ne vem, kaj bo z mamó, pa to. Malo možnosti, ma nekje zadaj mi ostaja ta strah, tud, ker ima mama težave s shizofrenijo, ne bi jaz mogla to preprečit, če se zgodi, ker je oče pil še preden sta se poročila. Oče še vedno hodi v gostilno in pije radensko, tak način je življenja v vasi.

6. Ali bi tudi danes potrebovali pomoč, da bi vzdrževali, kar je pozitivno? (Vloga socialnega dela v skupnosti, druge podporne skupine)

Enkrat bom šla na en razgovor, da mi nekdo strokovno pove: »ej, to ni tvoja stvar, to naj onadva rešujeta.« S Centrom za socialno delo je oče bil povezan po prvem porodu, ko je mama zbolela.

Mogoče bi rabila pomoč takrat, ko je oče pil, zdaj ne rabim več, takrat bi mi koristilo. Zdaj bom šla raje v Polje na neko izobraževanje, da se učim o mamini shizofreniji.

Tabela 7: Kodiranje, intervju 5

	ENOTE KODIRANJA	POJMI	KATEGORIJE
168.	Ker smo bolj impulzivni, se hitro skregamo, razlika je, da se, ko so ene težave, prej zorganiziramo.	Konstruktivno reševanje težav	Komunikacija
169.	Gremo k zdravniku al pa če imaš ene težave, prej govoriš in ne skrivaš.	Odprtost za reševanje težav	Zaupanje
170.	Zdaj ne skrivamo, smo bolj svobodni.	Zaupanje med člani družine	Zaupanje
171.	Tudi o odvisnosti zdaj lažje govorimo.	Zaupanje	Pogovor o alkoholizmu
172.	Oče ni bil fizično nasilen.	Zanikanje fizičnega nasilja	Nasilje
173.	Zdaj se zderemo in je čez 15 minut vse v redu, pa greš naprej, je ena večja stabilnost čutit.	Napredek v komunikaciji	Komunikacija
174.	Ritual je bil, da smo vsako popoldan šli mi otroci po očeta iskat v gostilno, žalostno.	Prelaganje odgovornosti na otroke, obrnjene vloge – prevzemanje vloge staršev	Vloge v družini
175.	Redko smo šli na počitnice ali izlete, praznovanja bolj v ožjem krogu.	Malo skupnega preživljanja prostega časa (prej)	Družinski rituali (prej)
176.	Zdaj je tega več.	Več skupnega preživljanja prostega časa (sedaj)	Družinski rituali (sedaj)
177.	Odnos s svojci je boljši. Mi živimo z očetovimi starši in se nismo pogovarjali, prej se mama in babica nista pogovarjali, zdaj govorita, celo k njej na rojstni dan gremo.	Ureditev odnosov s svojci	Socialni stiki družine
178.	Ko smo bili otroci in ga je še imel, pa ni bilo prijetno, ko sediš zadaj v avtu in veš da je on pijan.	Ogrožanje življenja otrok	Posledica zasvojenosti
179.	Njuna komunikacija še vedno ni na nivoju, kot bi si jaz predstavljala, da bi morala biti.	Pogled na odnos med staršema	Komunikacija med staršema
180.	Ko si v šoli, moraš nekaj naredit, si šel drugam, ker nikoli niso sošolke k meni prišle, ker so vedeli, kaj je pri nas.	Izogibanje sošolcev	Odnos drugih (prej)
181.	Ni nikoli niso hodili kakšni prijatelji	Izoliranost družine (prej)	Socialni stiki družine

	k nam al mi k njim.		(prej)
182.	Zdaj, da jaz organiziram, da pride družina mojga fanta k nam na kosilo ali mi tja.	Povezovanje družine z zunanjim svetom	Socialni stiki družine (sedaj)
183.	Večino časa se jaz počutim, da sem starš, saj sta nas težko vzgajala, nista bila sposobna nas vzgajat.	Prevelika odgovornost do staršev, prevzemanje vloge staršev	Odgovornost do staršev vloge v družini
184.	Imam občutek, da moram skrbet zase in da bi mogla še njih usmerjat.	Prevelika odgovornost do staršev, prevzemanje vloge staršev	Odgovornost do staršev vloge v družini
185.	Tudi zato sem jaz zdej v Ljubljani, sem se mogla umaknt.	Vir moči, osamosvajanje	Samopomoč
186.	Sam, kaj naj vam jaz naredim, lahko pojamraš, sam jaz jim ne morem trenutno pomagat finančno al kar koli, niti nima smisla, da se jaz živciram, ker ne bo nič drugače.	Poskus samopomoči, postavljanje meja staršem	Vloge v družini
187.	Zdaj se ne obremenjujem več, prej v osnovni šoli in srednji je bilo to z očetom skozi v mislih, večino časa o tem razmišljam.	Preokupiranost s težavami staršev	Posledice življenja v družini z zasvojenim staršem Šolanje
188.	Bila takrat skozi odlična, vsaj tu sem imela drugo samozavest, vsaj to.	Uspešnost v šoli	Šolanje Odnos do sebe
189.	Moja babica ki je doma, mi je pomagala, ker je bila učiteljica.	Vir moči	Pomembni bližnji Šolanje
190.	Nikoli ni bilo velik denarja za kak šport ali hobije in nisem šla nikamor.	Ni hobijev in športa	Šport in hobiji (prej)
191.	Imela sem pevski zbor v osnovni.	Vir moči	Hobi (prej)
192.	Že v srednji šoli sem začela delat preko študenta in ni bilo časa za hobije, tudi še zdaj delam prek študentskega servisa, ves čas.	Odgovornost za svoje življenje	Odgovornost do sebe hobiji
193.	Enako, imam stare prijateljice.	Ohranjanje prijateljstev	Prijateljstvo
194.	Imam fanta, ki mu lahko vse zaupam. Je res fajn, z njim se lahko o vsem pogovarjam, on me razume.	Vir moči	Partnerstvo
195.	Sem samozavestna.	Samopodoba	Odnos do sebe

196.	Dobro, so kakšne stvari, ki se jih sramuješ, ampak veš, da to ni tvoja stvar.	Samopomoč	Odnos do sebe
197.	Samozavest mi je dala šola, tam sem bila skozi odlična.	Uspešnost v šoli	Šolanje
198.	Najtežje mi je bilo, da sem mogla hodit po gostilnah, da me nista bila sposobna vzgajat.	Zavedanje	Posledice življenja v družini z zasvojenim staršem
199.	Da sta probleme reševala preko otrok, to delata še zdej.	Zloraba otrok	Psihično nasilje
200.	Doma je zdaj večja odprtost, da govorimo o teh težavah doma.	Zaupanje med člani	Komunikacija, zaupanje Pozitivni učinki okrevanja
201.	Tudi prijatelji se name obračajo, ko imajo takšne težave.	Pomoč drugim	Pozitivni učinki okrevanja
202.	Všeč mi je, da sem se umaknila, da ne živim z njimi.	Osamosvajanje	Krepitev moči, Pozitivni učinki okrevanja
203.	Oče je nežna dušica, se bojim, kaj bo, če bi začel piti.	Strah pred recidivom	Strahovi
204.	Ma nekje zadaj mi ostaja ta strah, tud, ker ima mama težave s shizofrenijo.	Skrb zaradi mamine bolezni	Strahovi
205.	Ne bi jaz mogla to preprečit, če se zgodi, ker je oče pil, še preden sta se poročila.	Predaja odgovornosti očetu	Odgovornost zasvojenega
206.	Enkrat bom šla na en razgovor, da mi nekdo strokovno pove: »ej to ni tvoja stvar, to naj onadva rešujeta.«	Delo na sebi	Podpora in pomoč
207.	Mogoče bi rabila pomoč takrat, ko je oče pil, zdaj ne rabim več, takrat bi mi koristilo.	Potreba po pomoči (prej)	Podpora in pomoč

Intervju 6 (29 let stara ženska, 6 let očetove abstinence)

1. Ali menite, da je zaradi procesa okrevanja staršev prišlo do sprememb v vaši družini? Če je prišlo, kakšne so te spremembe?

Men je blo pa tud tko, kar koli se pogovarjat, sram me je blo povedat kateri koli prijateljici kar koli. Pa zakaj si tko tiho, pa zakaj se nočeš pogovarjat. Sej sem se hotla pogovarjat, sm pač gledala čez oken na avtobusu, k smo se peljal in razmišljala, kako bo doma in nism bla tko živahna, kukr bi mogla bit al pa tko s prijateljicami. Dušilo me je, komu naj sploh povem to pač. V šoli sem včasih jokala, učitelce so pač, kera sploh ni porajtala, da kej jokam, nobena me ni vprašala, kaj jokam. Ker če bi, takrat mogoče bi komu tam povedala. Pol bi se pa vrjetn spet žrla, če bi prišla socjala, bi mi blo pa spet tisto, kaj sem jst nardila. Tko da v bistvu na koncu osnovne šole sem imela enga prjatlja soseda, k je tud njegov oči pil in sva se pol enkrat, ko me je spraševal, kaj je narobe, pa sem mu povedala, pa je reku: »ah, sej moj oče tud pije«. Potem je bil pogovor o tem rešen. Se nisem pol z nobenim več pogovarjala, ker on je tko jemal, sej moj tud pije.

Pogovor o alkoholu, zaupanje med člani: Zdej pa v bistvu moram priznat, da je ati ful bolj odprt, kar se pogovora tiče od alkohola. Tud, če kdo pride na obisk, kar koli je, al pa če kamor koli gremo, pa vsi pač smo na Dolenjskem, pa vsi dej pij dej pij kamor koli pridemo, pa ati prav: pač ne pijem.. Zdej pa reče: glej, ne pijem, ponavad reče, sem svoje že spil in je to to. Zdej on je glede tega precej odprt in tud jst sm. Zdej glih diplomsko delam na tem področju, kar se alkoholizma tiče. Kar se tega tiče, je ful odprt, nikol pa se ne spravmo v to, da bi se pač midva kar koli pogovarjala o tem, kaj je bilo prej pa ali mu jaz kej zamerim, a on kej zameri. Tega pa še zdej nisva rešila v vsem tem času. V bistvu v bistvu mam še kr strah pred temi stvarmi tko. Sem še zmeri, tle jaz nism napredovala od tistega, kar je bil pri prvem zdravljenju. OK, samo, da se je pozdravil, vse ostalo pa pač, če imava malo tak odnos, mogoče ne taprav, samo, da je on v redu. V bistvu pa vem, da bi blo dobro enkrat to rešit, se pogovorit. Če mi zdele rečete, da bi se šla pogovarjat, bi rekla ne, zdaj še ne. To, kar je bilo sem, večinoma prej mami povedala, ampak še tist fejest malo, ker nisem hotela delat problemov, zato sem pač v srednji šoli bila ful ful pridna, res uno sem bla pač top, kar se tiče vsega tega, da jima ni blo treba niti na govorilne ure hodt niti nič, pa sem imela vse poštmano. S sestro sva bli pač tipi topi. Pol je bil pa problem, k sem šla na faks, takrat sem tudi jst mela depresijo, samo nism še vedla. Sm šele proti koncu faksa ugotovila, da neki ne bo v redu. Tolažla sem se s hrano in sem se takrt zredila skoraj za 20 kg in je blo tko. V tem se pač nismo nič pogovarjal, ja seveda, on se je šel zdravt, v bistvu, ko sem bila že konc faksa. Tko da, takrat pa pač.

Drugače pa smo zdej velik več časa skupaj, več teh ritualov imamo skupnih in gremo skupaj okrog, prej pa je pogosto ostajal doma, sam, da je lahko na samem pil.

Odgovornost do staršev: Že tko je blo ne vem kaj, smo se enkrat tko čist ena banalna stvar, neki od fantov pa nečesa smo se neki hecal, pa je bla še ena druga družba, pa je pol ati reku: »a zdej bom pa še zdej jst kriv za to?«. Rajši nism raj nikol nič do tega prišla, da ne bi še men naredu uni občutek krivde pač, da bo mislu, da je kriv za vse, kar se dogaja. Sej ni vse on kriv, itak da ni, ampak tko pač, da ne bo mislu, da je on za določene stvari kriv. Je boljš, da spele to abstinenco do konca tko kot se gre, brez razne krivde. Mami je pa tko v bistvu, mam tak občutek, tko, da ful skrbim preveč za njiju. Ati je takrat, ko je še pil, je mel prometno nesrečo, pač nič kaj hujšega ni blo narobe, avto se je pač razbil, ampak so poklical policijo, ker je blo z enim tovrnjakom. V bistvu je bil, tud če ne bi bil pijan, pač bi se naredlo, ker je bil led. V glavnem nesreča se je zgodila in je preveč napihal in so mu vzeli izpit. Mami tud nima izpita, nikol ga ni šla delat, ati je brez izpita, brat je bil v osnovni šoli še in pač sem bla v bistvu jst pa sestra tiste dve, k so mele izpit pri bajti in ati še zdej ni šel delat izpita, mami ga še zdej ni šla delat in so vsi brez izpita in jst sem doma in jih skozi vozim okrog. Pol imam pa spet un občutek. Zdej sem trenutno brez službe, eno leto, in pač mi onedva pomagata in zdej mam un občutek, da itak vračam nazaj, to da mi onadva pomagata. Nekako se ne morem odlept stran od

doma. Kar se pa teh pogovorov, pa moram rečt, kar se tega pač, kar koli mam, njima nikol ne razlagam. Jst moram rečt, da mam ful probleme, ko sem razmišljala, mam prijatelje, imam prijateljice, rojstne dneve, ni problema stisnt, objet, atija pa mami pa ful težko. Pač tud prej, zdej se mi to ni spremenlo. Ful mi je tko grenak občutek. Pr njej pa razmišljam, kaj to pomen: a jih nimam rada al kej. Ampak jih mam rada, samo ne vem zakaj. Kr razstresena sem in nikol si tko pač, tud onedva nista bla nikol tko, da bi, k gledam druge starše pa otroke, da jih objamejo pa rečejo, da jih imajo radi pa tko, pr nas tega pač ni blo. Vem, da me mata rada na drugačen način kukr tisto direkt. Ko je pil, je blo tko od začetka pred prvim zdravljenjem, okolica je ful kasnej ugotovila, da ati pije, dobr je skrival. Pač on ni nikol v gostilni visu, pa se nalival. On je zmeri doma al pa oz. v službi je mel neko družčino, k so pač kr v službi to uredil. In sorodniki kamor koli smo šli na obisk niso vedl, da se kar koli narobe dogaja in itak so normalno vsi pil. Med prvim zdravljenjem pa je, kukr da ne bi pil, je kukr smo km šli, je reku, da ne bo pil. Pol vem, da je doma itak pil. Oče ni bil do nas nikoli tko uno nasilen, sam tko, če je bil jezen, je šel v štaló in če je kaka krava sam mal zamukala, jo je tko namlatil, boge, meni so se smilile. V glavnem, pol sem bla jst ful tko, štela sem kozarce, kok jih je spil, vse sem imela pod kontrolo, gledala sem če bodo tam policaji, tle policaji, skoz sem mela to skrb, da nas ne bodo dubl, da ne bo ati napihal, da ne bo kej narobe in pol zdej, k je blo res že hudo na konc, je pa pač sam bil rajši doma. Ker ne vem, če smo šli za več ur, je kukr on pa ni pil, k mami je reku, da ne pije in pač tam ni smel pit in pol ni mogu dobit za pit in je bil rajši doma. Takrat sam in smo potem sami hodil brez njega zadnje čase. No zdej je pa drugač in tud drugačen je v družbi, drugač se pogovarja, bolj je vesel, bolj je sproščen, ker takrat je bil tak, pa tud jst nism tko porajtala, jst sm tazga poznala.

2. Ali je prišlo do sprememb v vašem zasebnem življenju in če je prišlo, kakšne so te spremembe?

Hobiji pa te stvari, v bistvu je to takrat, ko sem bila depresivna, sem itak spala pa jedla. Tle je razlika, tisoč več stvari počnem, kot sem jih takrat.

Srednja šola je bla tipi topi. Pr faksu je pač mal padla, sem naredila vse izpite, vse je blo v redu, vse v ta pravem roku, sej pravm, takrat sem pol depresijo imela. Ampak sva tisto hitr pol z zdravnico rešile. Sreči sem še ta prav čas prišla, smo to stvar še ta prav čas začel obravnavat, potem, ko je pa šel na zdravljenje, se je pa tist odvali se ti vse od srca in sem v bistvu pri 23 puberteto začela, če tko rečem. In se mi v tem kajtu dogajajo stvari, k se bi mi mogle pred 20 pač dogajat. V službo sem šla še med faksom v vrtec, sem bla kot spremljevalka gibalno oviranega otroka. Sem bla zdej 4 leta tam in tale diploma sem jo odlašala, tko, da nism še končala. Men se je zdel, da moram tok stvari nadoknadt, tko da zdej sem šele začela živet. In pol tud, kar se partnerjev tiče in tega, v bistvu sem ful tko, kr nekako se ne morem navezat. Pač tko, da bi eno resno zvezo, se mi zdi, da moram še neki doživet pač, na ta način.

Hobiji, šport: Pred zdravljenjem sem hodila v šolo, spala in jedla, potem sem zbolela še za depresijo. Po zdravljenju očeta pa sem več zunaj, hodim na sprehode, tudi psa sem si kupila. Tudi v razne aktivnosti v svojem kraju se zdaj vključujem.

Zaupanje vase: Samozavest pa je bila zmeri slaba od začetka, tud pač sploh pol, k sem se tko fejest zredila in tko naprej. Sej pol sem shujšala in tko, ampak še vseem zmeri sem bla tko sramežljiva, zaprta vase, pač tko sploh recimo, do novih ljudi. Glih zdej sem gledala stara sporočilca, k sem jih imela spravljene iz srednje šole, da smo mogl na teh razrednikovih urah enmu drugem kej napisat, je tko. Na mojem listu je pisalo boječa, prestrašena in tko naprej, takrat se nistem jst tko dojemala. Drugi pa so me takrat tko dojemal. Vsi so pač ... Takrat mi je blo tud tko težko, v Ljubljano sem šla v šolo, sem bla v internatu in tko, jokala sem od začetka kar naprej in pač in v bistvu so vsi mislili, ja, kako je na familio navezana in kako, ampak nism mela tud domotožja, so ble tok druge stvari zraven, pri vsaki stvari, k se mi je zgodila, sem ful hitro začela jokat. Kar koli je blo narobe, so mislil, kakšna cmerna je, to mi ne gre, pa še ati pije. Takrat se mi je. Ta samozavest pa to gre pa na boljš. Moram rečt. Ne bi šla nazaj v tisto, kar je bilo prej.

Prijateljstvo: Prijatelje imam iste kot prej, nimam jih veliko, so pa tisti res pravi. Sem naredila nekakšno selekcijo, tako da ne želim več ugajati vsem.

3. Kaj je sedaj bolje?

In v bistvu je glavno, da se mami ful bolj počut, se je tud ona za depresijo zdravila. Jst sem bolj sproščena, pač brat lahko odrašča tko, kot si nobena od naju od sestr ni mogla prvoščit, tko da mi je to najbolj od vsega.

4. Ali je sedaj morda kaj tudi težje, slabše?

Ne bi rekla, da je kaj slabše.

5. Ali vas je v prihodnosti česa strah, da bi se zgodilo? Če vas je strah, kako menite, da bi lahko to preprečili?

Občutek varnosti je čist drugač kot je blo. Ampak moram pa rečt, da dvomi so še zmer. Zato, ker je blo tokrat k je obljubu, da ne bo več, pa je spet in spet. In se je prov težko navadt, če res ne bo spet, zdej sm se pa res bala, k se je odloču, da bo kadit nehal in takrat je bil pa res tečen in takrat se je res poznal in sem se bala, k to je blo pa na ven vidt, da kadi. On pa mu je nerodno in zoprno, da ne bo pol moral pred drugimi pokazat, da ne bo, kadil ne bo, kaj bo pa zdej najdu, da se bo nekako se potolažu. Ampak je spelu to zdej čez, je pa precej več kot je prej, sladkarije pa te stvari, tud se je zredil.

Strah je še vedno odzadi, kaj pa če spet začne pit, gre se tud za to, da je finančno od njega le naša družina odvisna. Mami je takrat, ko je bratca mela, pustila službo, zato da je ostala doma, status se ji je v zdravju precej poslabšal in je bla v bistvu zaradi tega doma in je bilo vse od atija odvisno. Izpit za avto je imel samo ati in službo je imel samo ati, tko da je blo in še zmeri, pa tud ati ima tak odnos: ja, pa kaj bom pa brez službe al pa neki tazga. Pa si mislm, a kdo tle kej razmišlja. Kaj pa zdej. Mislim, da bo zdej do penzije nekako.

6. Ali bi tudi danes potrebovali pomoč, da bi vzdrževali kar je pozitivno? (Vloga socialnega dela v skupnosti, druge podporne skupine)

Ja če bi bilo možno, bi bila dobrodošla kakšna vodena skupina v smislu druženja in izmenjave mnenj, izkušenj, morda podpore v primeru kakšne stiske, sploh pri osamosvajanju in gradnji svoje družine, kjer se lahko zatakne zaradi strahu pred tem, da boš tudi ti zamočil, kot tvoji starši.

Tabela 8: Kodiranje, intervju 6

	ENOTE KODIRANJA	POJMI	
208.	Sram me je blo povedat kateri koli prijateljici kar koli, pa zakaj si tko tiho, pa zakaj se nočeš pogovarjat, sej sem se hotla pogovarjat.	Družinske skrivnosti Nezaupanje do drugih	Zaupanje
209.	Sm pač gledala čez oken na avtobusu, k smo se peljal in razmišljala, kako bo doma in nism bla tko živahna, kukr bi mogla bit.	Preobremenjenost otroka (prej), skrb	Strahovi (prej)
210.	Dušilo me je, komu naj sploh povem to.	Stiska otroka (prej)	Skrb (prej)
211.	V šoli sem včasih jokala, učitelce so pač, kera sploh ni porajtala, da kej jokam, nobena me ni vprašala, kaj jokam, ker če bi, takrat mogoče bi komu tam povedala. Pol bi se pa vrjetn spet žrla, če bi prišla socjala bi mi blo pa spet tisto, kaj sem jst nardila.	Stiska otrok	Posledica življenja v družini z zasvojenim svojcem
212.	Zdej pa v bistvu moram priznat, da je ati ful bolj odprt, kar se pogovora tiče od alkohola.	Večja odprtost za pogovor	Pogovor o alkoholizmu
213.	Je ful odprt, nikol pa se ne spravmo v to, da bi se pač midva kar koli pogovarjala o tem, kaj je bilo prej pa ali mu jaz kej zamerim, a on kej zameri. Tega pa še zdej nisva rešila v vsem tem času. V bistvu mam še kr strah pred temi stvarmi tko. Sem še zmeri, tle jaz nism napredovala od tistega, kar je bil pri prvem zdravljenju.	Izogibanje pomembnim temam, Nezaupljivost	Zaupanje v družini, komunikacija
214.	OK, samo da se je pozdravil, vse ostalo pa pač, če imava malo tak odnos, mogoče ne taprav, samo, da je on v redu.	Pretirana odgovornost do očeta	Odgovornost do staršev
215.	To, kar je bilo, sem večinoma prej mami povedala, ampak še tist fejest malo, ker nisem hotela delat problemov.	Nezaupanje med člani	Zaupanje v družini
216.	Zato sem pač v srednji šoli bila ful ful pridna, res uno sem bla pač top, kar se tiče vsega tega, da jima ni blo	Uspešnost v šoli	Šolanje

	treba niti na govorilne ure hodt.		
217.	K sem šla na faks, takrat sem tudi jst mela depresijo, samo nism še vedla.	Depresija otroka	Posledice življenja v družini z zasvojenim članom
218.	Tolažla sem se s hrano in sem se takrt zredila skoraj za 20 kg in je blo tko. V tem se pač nismo nič pogovarjal.	Nezaupanje med člani	Zaupanje v družini
219.	Drugače pa smo zdej velik več časa skupaj, več teh ritualov imamo skupnih in gremo skupaj okrog, prej pa je pogosto ostajal doma, sam da je lahko na samem pil.	Več skupnega preživljanja prostega časa (sedaj)	Družinski rituali
220.	Rajši nism raj nikol nič do tega prišla, da ne bi še men naredu uni občutek krivde pač, da bo mislu, da je kriv za vse, kar se dogaja. Sej ni vse on kriv.	Pretirana odgovornost do očeta	Odgovornost do staršev
221.	Da ne bo mislu, da je on za določene stvari kriv, je boljše, da spele to abstinenco do konca, tko kot se gre, brez razne krivde.	Pretirana odgovornost do očeta	Odgovornost do staršev
222.	V bistvu mam tak občutek, tko, da ful skrbim preveč za njiju.	Zavedanje o pretirani skrbi za starša, obrnjene vloge	Odgovornost, vloge v družini
223.	So vsi brez izpita in jst sem doma in jih skozi vozim okrog.	Obrnjene vloge, pretirana odgovornost za starše	Odgovornost, vloge v družini
224.	Nekako se ne morem odlept stran od doma.	Nemoč	Odnos do sebe
225.	Kar koli mam, njima nikol ne razlagam.	Nezaupanje med člani	Zaupanje v družini
226.	Prijatelje, imam prijateljice, rojstne dneve, ni problema stisnt, objet, atija pa mami pa ful težko. Pač tud prej, zdej se mi to ni spremenlo.	Izkazovanje čustev	Zaupanje v družini
227.	Tud onedva nista bla nikol tko, da bi k gledam druge starše pa otroke, da jih objamejo pa rečejo, da jih imajo radi pa tko, pr nas tega pač ni blo. Vem, da me mata rada na drugačen način, kukr tisto direkt.	Izkazovanje čustev (prej)	Nepovezanost med člani
228.	In sorodniki, kamor koli smo šli na obisk, niso vedl, da se kar koli narobe dogaja in itak so normalno	Druženje s sorodniki (prej)	Socialni stiki (prej)

	vsi pil.		
229.	Če je bil jezen, je šel v štalo in če je kaka krava sam mal zamukala, jo je tko namlatil.	Nasilje nad živalmi	Fizično nasilje
230.	Pol sem bla jst ful tko, štela sem kozarce, kok jih je spil, vse sem imela pod kontrolo, gledala sem, če bodo tam policaji, tle policaji, skoz sem mela to skrb, da nas ne bodo dubl, da ne bo ati napihal, da ne bo kej narobe.	Preetirana skrb, odgovornost za/do staršev, obrnjene vloge	Odgovornost, vloge (prej)
231.	No, zdej je pa drugač in tud drugačen je v družbi, drugač se pogovarja, bolj je vesel, bolj je sproščen.	Druženje družine (sedaj)	Socialni stiki (sedaj)
232.	Ko sem bila depresivna, sem itak spala pa jedla.	Nemoč	Posledica življenja v družini z zasvojenim članom
233.	Tisoč več stvari počnem, kot sem jih takrat.	Delo na sebi	Hobiji in šport (sedaj)
234.	Srednja šola je bla tipi topi. Pr faksu je pač mal padla, sem naredila vse izpite, vse je blo v redu, vse v ta pravem roku, sej pravm, takrat sem pol depresijo imela. Ampak sva tisto hitr pol z zdravnico rešile.	Uspeh v šoli (prej)	Šolanje
235.	V službo sem šla še med faksom v vrtec, sem bla kot spremljevalka gibalno oviranega otroka, sem bla zdej 4 leta tam in tale diploma sem jo odlašala, tko da nisl še končala.	Težave na fakulteti (sedaj)	Šolanje
236.	Potem, ko je pa šel na zdravljenje, se je pa tist, odvali se ti vse od srca in sem v bistvu pri 23 puberteto začela.	Razbremenitev otroka	Pozitivni učinki okrevanja
237.	V službo sem šla še med faksom v vrtec, sem bla kot spremljevalka gibalno oviranega otroka, sem bla zdej 4 leta tam in tale diploma sem jo odlašala, tko, da nisl še končala.	Odložitev šolanja	Šolanje

238.	Men se je zdel, da moram tok stvari nadoknadt, tko da zdej sem šele začela živet. In pol tud, kar se partnerjev tiče in tega v bistvu sem ful tko, kr nekako se ne morem navezat.	Nezmožnost trdne navezave	Partnerstvo
239.	Pred zdravljenjem sem hodila v šolo, spala in jedla, potem sem zbolela še za depresijo. Po zdravljenju očeta pa sem več zunaj, hodim na sprehode, tudi psa sem si kupila. Tudi v razne aktivnosti v svojem kraju se zdaj vključujem.	Okrepitev hobijev Vključevanje v družbene aktivnosti	Hobiji, šport
240.	Samozavest pa je bila zmeri slaba od začetka, tud pač sploh pol, k sem se tko fejest zredila in tko naprej.	Nizka samozavest	Odnos do sebe
241.	Zmeri sem bla tko sramežljiva, zaprta vase, pač tko sploh recimo, do novih ljudi.	Nizka samozavest	Odnos do sebe (prej)
242.	Kar koli je blo narobe, so mislil, kakšna cmera je, to mi ne gre, pa še ati pije.	Skrb zaradi starševega pitja (prej)	Posledice življenja v družini z zasvojenim članom
243.	Samozavest pa to gre pa na boljš.	Izboljšanje samozavesti	Odnos do sebe (sedaj)
244.	Glavno, da se mami ful boljš počut.	Skrb za starše	Odgovornost do staršev Pozitivni učinki okrevanja
245.	Prijatelje imam iste kot prej, nimam jih veliko, so pa tisti res pravi. Sem naredila nekakšno selekcijo, tako da ne želim več ugajati vsem.	Ohranjanje prijateljstev	Prijateljstva
246.	Jst sem bolj sproščena.	Večja sproščenost	Pozitivni učinki okrevanja
247.	Pač brat lahko odrašča tko, kot si nobena od naju od sestr ni mogla prvoščit, tko da mi je to najboljš od vsega.	Skrb za druge, odgovornost do drugih	Pozitivni učinki okrevanja
248.	Ampak moram pa rečt, da dvomi so še zmer.	Nezaupanje v abstinenco	Strahovi
249.	Zdej sm se pa res bala, k se je odloču, da bo kadit nehal in takrat je bil pa res tečen in takrat se je res poznal in sem se bala.	Skrb za druge, pretirana odgovornost do drugih	Strahovi

250.	Strah je še vedno odzadi, kaj pa če spet začne pit. Gre se tud za to, da je finančno od njega le naša družina odvisna.	Skrb za druge	Strahovi
251.	Ja, če bi bilo možno, bi bila dobrodošla kakšna vodena skupina v smislu druženja in izmenjave mnenj, izkušenj, morda podpore v primeru kakšne stiske, sploh pri osamosvajanju in gradnji svoje družine, kjer se lahko zatakne zaradi strahu pred tem, da boš tudi ti zamočil, kot tvoji starši.	Potreba po podpori	Podpora in pomoč

9.3 SKLEPNO KODIRANJE

Tabela 9: Sklepno kodiranje

ŠTEV. IZJAVE	ENOTE KODIRANJA	POJMI
POGOVOR O ALKOHOLIZMU		
2	Bil je bolj tak zaprt vase. On ni nikol pred nama s sestro pil al pa pred mami. Tud o alkoholu nismo tkrat kej govoril, zdej pa se tud pohecamo na to temo.	Odprtost pogovora (sedaj)
54	Tud o odvisnosti se pogovarjamo, k smo na te skupine hodl.	Odprtost pogovora (sedaj)
82	Smo se že prej dost pogovarjal, ampak mogoče ne o alkoholu.	Tabuiziranje teme (prej)
83	Glede alkohola smo pa zdej bolj odprti, bolj se pogovarjamo.	Detabuiziranje teme (sedaj)
84	Ni več tabu in se lahko komot pogovarjamo o tem.	Detabuiziranje teme (sedaj)
139	O alkoholu nismo govorili. Ko mu je mama, kaj očitala sta se skregala in konec, pol smo se navadili, da o tem ne smemo govorit.	Pomanjkanje pogovora (sedaj)
171	Tudi o odvisnosti zdaj lažje govorimo.	Zaupanje (sedaj)
212	Zdej pa v bistvu moram priznat, da je ati ful bolj odprt, kar se pogovora tiče od alkohola.	Večja odprtost za pogovor (sedaj)

KOMUNIKACIJA		
14	Vedno se najprej skupi pomena.	Prevzemanje aktivne vloge v družini, več pogovora (sedaj)
20	Pa več se med sabo take navadne stvari pogovarjamo.	Povezanost med člani družine (sedaj)
44	Skupi skoz pijemo pa se pogovarjamo, pa se pogovarjamo, pa kaj se nam je kaj novega zgodil pa diskutiramo.	Komunikacija med člani, zaupanje (sedaj)
46	Oči skor zmeri počaka, tko da še enga skupi prižgeva al pa tko kej, da se pogovoriva.	Povezanost med člani (sedaj)
47	Pa mami tudi a ne, da jo vedno ujamem, da se kej pogovorimo.	Povezanost med člani (sedaj)
50	Smo se prej tko horonsko drl pa se pošiljal nekam.	Destruktivna komunikacija (prej)
51	Smo se pa zdej začeli ful pogovarjat.	Več komunikacije (sedaj)
70	Zdej se usedemo k normalni ljudje in pač pogovorimo.	Konstruktivna komunikacija (sedaj)
71	Pa že prej pri nas, da smo se zmer pogovarjal, to se pa ni spremenil.	Pogovor vedno
85	Nism bla glih slišana oz. da me ni tko poslušu, kukr bi me mogu. Aktivno poslušanje.	Občutki neslišnosti (prej)
89	Zmer sem imela tak občutek, k sem pač hotla neki povedat, da me noben ne sliši.	Občutek neslišnosti, nepomembnosti (prej)
141	Pol pa smo se malo bolj začeli pogovarjat.	Več pogovora (sedaj)
143	Zdej se tudi skregamo, sam ej, ni tega vpitja, teženja, take manjše stvari.	Izboljšana komunikacija (sedaj)
168	Ker smo bolj impulzivni, se hitro skregamo, razlika je, da se, ko so ene težave, se prej zorganiziramo.	Konstruktivno reševanje težav (sedaj)
173	Zdaj se zderemo in je čez 15 minut vse v redu, pa greš naprej, je ena večja stabilnost čutit.	Napredek v komunikaciji (sedaj)
179	Njuna komunikacija še vedno ni na nivoju, kot bi si jaz predstavljala, da bi morala biti.	Pogled na odnos med staršema (sedaj)
200	Doma je zdaj večja odprtost, da govorimo o teh težavah doma.	Zaupanje med člani (sedaj)
213	Je ful odprt, nikol pa se ne spravmo v to, da bi se pač midva kar koli pogovarjala o tem, kaj je bilo prej pa ali mu jaz kej zamerim, a on kej zameri. Tega pa še zdej nisva rešila v vsem tem času. V bistvu mam še kr strah pred temi stvarmi tko. Sem še zmeri, tle jaz nism	Izogibanje pomembnim temam (sedaj)

	napredovala od tistega, kar je bil pri prvem zdravljenju.	
ZAUPANJE		
5	Zdej se mi zdi, da smo močna pa povezana družina.	Pozitivno doživljanje družine v sedanjosti, zaupanje med člani družine
32	Hočta met vse ful pod nadzorom.	Vzgojni stil, pomanjkanje zaupanja
33	Večje zaupanje bi si želela.	Potreba otrok po zaupanju s strani staršev
44	Skupi skoz pijemo pa se pogovarjamo, pa kaj se nam je kaj novega zgodil, pa diskutiramo.	Komunikacija med člani, zaupanje
46	Oči skor zmeri počaka, tko da še enga skupi prižgeva al pa tko kej, da se pogovoriva.	Povezanost med člani (sedaj)
47	Pa mami tudi a ne, da jo vedno ujamem, da se kej pogovorimo.	Povezanost med člani
52	Zdej sva pa pač tud z očijem bolj povezana.	Večja povezanost z očetom
53	Se usedemo in se pogovorimo in si pač rečemo: glej to narobe delaš, to bi lahko spremenila, al pa dej spremen to a ne, ni mi všeč, kako si se tega lotila.	Zaupanje, spodbudna komunikacija
55	Če ima kdor koli druge probleme, si vsi pač svetujemo, a ne.	Medsebojna pomoč v družini
87	Da ful zadržujem zase stvari.	Nezaupljivost
144	Tko kot prej, ni da bi si ne vem kakšne stvari govorili, to ni bilo takrat, niti zdaj.	Nezaupanje med člani družine
169	Gremo k zdravniku al pa če imaš ene težave, prej govoriš in ne skrivaš.	Odprtost za reševanje težav
170	Zdaj ne skrivamo, smo bolj svobodni.	Zaupanje med člani družine
208	Sram me je blo povedat kateri koli prijateljici kar koli, pa zakaj si tko tiho, pa zakaj se nočeš pogovarjat, sej sem se hotla pogovarjat.	Družinske skrivnosti Nezaupljivost
213	Ne ful odprt, nikol pa se ne spravmo v to, da bi se pač midva kar koli pogovarjala o tem, kaj je bilo prej pa ali mu jaz kej zamerim, al on kej zameri. Tega pa še zdej nisva rešila v vsem tem času. V bistvu mam še kr strah pred temi stvarmi tko. Sem že zmeri, tle jaz nism napredovala od tistega, kar je bil pri prvem zdravljenju.	Izogibanje pomembnim temam, nezaupljivost
215	To, kar je bilo ,sem večinoma prej mami povedala ampak še tist fejt malo, ker nisem hotela delat problemov.	Nezaupanje med člani

218	Tolažla sem se s hrano in sem se takrat zredila skoraj za 20 kg in je blo tko. V tem se pač nismo nič pogovarjal.	Nezaupanje med člani
225	Kar koli mam, njima nikol ne razlagam.	Nezaupanje med člani
DRUŽINSKI RITUALI		
6	Dost stvari skupi delamo.	Povezanost med člani
7	Hodmo na te izlete.	Skupni rituali
8	Kosila imamo še vedno skupi čez vikende.	Skupni rituali
9	Znamo se skupi zabavat.	Povezanost družine
43	Kar pa se skupnih izletov pa tega tiče, je bilo pa zmeraj. Lih se menmo, da bomo šli na Veliko planino. Mi si še zmeraj vzamemo čas zase.	Skupno preživljanje prostega časa
90	Prej smo pa vseen hodil skoz v hribe, na morje skupej, skoz smo bli skupi. V tisti fazi, ko je bil alkohol prisoten.	Skupno preživljanje prostega časa (prej)
91	Zdej takšnga druženja ni več, smo bl vsak zase.	Skupno preživljanje (sedaj)
145	Nismo na kakšne izlete hodili, niti zdaj.	Odsotnost družinskih ritualov
146	Tudi rojstne dneve in to nismo nikoli neki skupi bli.	Odsotnost družinskih ritualov
175	Redko smo šli na počitnice ali izlete, praznovanja bolj v ožjem krogu.	Malo skupnega preživljanja prostega časa (prej)
176	Zdaj je tega več.	Več skupnega preživljanja prostega časa (sedaj)
219	Drugače pa smo zdej velik več časa skupaj, več teh ritualov imamo skupnih in gremo skupaj okrog, prej pa je pogosto ostajal doma, sam, da je lahko na samem pil.	Več skupnega preživljanja prostega časa (sedaj)
SOCIALNI STIKI DRUŽINE		
11	Ampak je več z nami in smo več vsi skupi med družinskimi prijatelji.	Povezanost očeta z družino in družinskimi prijatelji (sedaj)
37	Socialni stiki mama, se pravi ima še vedno ful tko, kot je imela prej.	Ohranjanje stikov matere
38	Niso drugi k nam tko hodil.	Izoliranost družine (prej)
39	Imamo tudi mam od spodi v hiši, k se ne razumemo najbolj.	Nerazumevanje s svojci
40	Nikoli bilo tko, da bi neki k drugim hodili.	Izoliranost družine (prej)
41	Zdej pa gresta, se pravi zdej je tega druženja več.	Večja družabnost (sedaj)

42	Zdrava družba je pol ratala.	Vir moči
92	Tudi družinske prijatelje smo imeli in se z njimi velik družil, tega ni več.	Prijateljevanje družine
147	Domov, da bi kdo k nam hodil, ja mogoče teta, če kej nujnga, ki živi blizu, drugače pa ne. Tud mi nismo, da bi se s kom obiskovali kakšna kosila, da bi mi šli, ne. Tudi zdaj ni tega.	Omejeni socialni stiki družine
177	Odnos s svojci je boljši. Mi živimo z očetovimi starši in se nismo pogovarjali, prej se mama in babica nista pogovarjali, zdaj govorita, celo k njej na rojstni dan gremo.	Ureditve odnosov s svojci
181	Ni, nikoli niso hodili, kakšni prijatelji k nam al mi k njim.	Izoliranost družine (prej)
182	Zdaj, da jaz organiziram, da pride družina mojga fanta k nam na kosilo ali mi tja.	Povezovanje družine z zunanjim svetom
219	Drugače pa smo zdej velik več časa skupaj, več teh ritualov imamo skupnih in gremo skupaj okrog, prej pa je pogosto ostajal doma, sam da je lahko na samem pil.	Druženje (sedaj)
228	In sorodniki, kamor koli smo šli na obisk, niso vedl, da se kar koli narobe dogaja in itak so normalno vsi pil.	Druženje s sorodniki (prej)
231	No zdej je pa drugač in tud drugačen je v družbi, drugač se pogovarja, bolj je vesel, bolj je sproščen.	Druženje družine (sedaj)

VLOGE V DRUŽINI

13	Ni več zdej tko, da je cela odločitev samo na njej.	Prevzemanje aktivne vloge v družini (sedaj)
14	Vedno se najprej skupi pomenta.	Prevzemanje aktivne vloge v družini (sedaj)
67	Da zdej onedva kdaj mene mirita.	Prevzemanje lastnih vlog staršev (sedaj)
68	Ker je bilo včasih obratno, sem mogla jaz njih mirit.	Otrokovo prevzemanje vloge staršev, prevzemanje odgovornosti staršev (prej)
102	Mami doma vse naredila po hiši, kuhala, pospravljala, on tak balkanc je vedno rekel, ne bom jaz kuhal, pospravljaj.	Razdelitev vlog (prej)
103	Zdaj, k mama je šla, sem jaz ostala z njim in se je spremenil, mi ful pomaga.	Prevzemanje vloge matere (sedaj)
126	Prej je bila skozi ena skrb, skrbelo me je za mami, skrbelo me je za očija, ker je pijan vozil. Sem prav	Prevzemanje vloge staršev (prej)

	čakala, da bo prišel en dan, ki se bo neki zgodilo, da si bo kej naredu, sebi ali komu drugmu.	
128	Sam zdej pa brat dela isto, kot prej oči, tko da me včasih fejest zanj skrbi.	Prevzemanje vloge staršev odgovornost (sedaj)
129	Tko sem čutla eno odgovornost za očeta.	Prevzemanje odgovornosti do staršev (prej)
149	Ko se je napil, ni naredil tako, kot se gre in je mogla mama, če pa je ni bilo, ker je delala turnuse, sem mogel jaz in vem, da ga ni brigalo, če sem bil s kom zmenjen, ali tekma ali šola al kaj.	Prelaganje odgovornosti na otroke, prevzemanje vloge staršev (prej)
162	Takrat sem mislil, da moram jaz zdej njega vozit okrog, itak sem mogel za štalo in vse okrog hiše, pa še šola je bila	Prevzemanje vloge staršev (prej)
163	Zdaj je boljše, ker vem, da on vse naredi, pa tudi me ne tera več, ker zdaj ve, da imam skoraj cel dan službo.	Razbremenitev otrok (sedaj)
174	Ritual je bil, da smo vsako popoldan šli mi otroci po očeta iskat v gostilno, žalostno.	Prelaganje odgovornosti na otroke, obrnjene vloge – prevzemanje vloge staršev (prej)
183	Večino časa se jaz počutim, da sem starš, saj sta nas težko vzgajala, nista bila sposobna nas vzgajat.	Prevelika odgovornost do staršev, prevzemanje vloge staršev (sedaj)
184	Imam občutek, da moram skrbet zase in da bi mogla še njih usmerjat.	Prevelika odgovornost do staršev, prevzemanje vloge staršev (sedaj)
186	Sam kaj naj vam jaz naredim, lahko pojamraš, sam jaz jim ne morem trenutno pomagat finančno al kar koli, niti nima smisla, da se jaz živciram, ker ne bo nič drugače.	Poskus samopomoči, postavljanje meja staršem (sedaj)
222	V bistvu mam tak občutek, tko, da ful skrbim preveč za njiju.	Zavedanje o pretirani skrbi za starša, obrnjene vloge (sedaj)
223	So vsi brez izpita in jst sem doma in jih skozi vozim okrog.	Obrnjene vloge, pretirana odgovornost za starše (sedaj)
230	Pol sem bla jst ful tko, štela sem kozarce, kok jih je spil, vse sem imela pod kontrolo. Gledala sem, če bodo tam policaji, tle policaji, skoz sem mela to skrb, da nas ne bodo dubl, da ne bo ati napihal, da ne bo kej narobe.	Pretirana skrb, odgovornost za/do staršev, obrnjene vloge (prej)
ŠOLANJE		
21	Glede na to, da sem bila prej tako nižji razred, je logično, da mi je zdej mal teži se zbrat pa da sem bolj pod stresom, sam zaradi šole, ni tle čist nič vpliva zaradi očeta.	Nepovezanost zasvojenosti s šolanjem
56	Največji povod za te težave v šoli je bil to, kar se je	Preobremenjenost otrok zaradi pitja

	doma dogajalo. Me je velikokrat tok iztirl, da se nism mogla učiti al karkol, pa tud zbrana nisem bila.	staršev (prej)
57	Nism imela te koncentracije pa tega, a ne. Nism se mogla skoncentrirat.	Učne težave (prej)
58	Tud zbrana sem bolj, mislim, da bom boljše, pa mir bom mela.	Razbremenjenost otrok (sedaj)
104	Prej, ko je bil alkohol, sm rekla v šolo moram, šole ne bom pustila, ker jaz moram neki bit, hočem neki postat.	Motivacija za šolanje (prej)
105	Prej, ko je bil alkohol, sm rekla v šolo moram, si želim neki doseči.	Motivacija za šolanje (prej)
106	Pol, k se je šel zdraviti, pa sm mal zgubila motivacijo in nism naredila prvega letnika.	Padec motivacije v začetku okrevanja starša (sedaj)
154	V šoli nisem bil glih neka brihta, sam da sem naredil, sem imel inštrukcije za ene predmete v srednji.	Težave v šoli (prej)
155	Ne vem, če so njegove, očetove težave vplivale name. Ne vem, če bi mi šlo boljše v šoli, sigurno pa bi bilo drugače, če se ne bi skoz kregali, pa ne bi sred noči pršel pijan in galamil, pol smo pa mogli zgodi vstat in peš skoraj eno uro do šole.	Oteževanje šolanja (prej) Psihično nasilje (prej)
187	Zdaj se ne obremenjujem več, prej v osnovni šoli in srednji je bilo to z očetom skozi v mislih, večino časa o tem razmišljal.	Preokupiranost s težavami staršev (prej)
188	Bila takrat skozi odlična.	Uspešnost v šoli (prej)
189	Moja babica, ki je doma, mi je pomagala, ker je bila učiteljica.	Vir moči
197	Samozavest mi je dala šola, tam sem bila skozi odlična.	Uspešnost v šoli (prej)
216	Zato sem pač v srednji šoli bila ful ful pridna, res uno sem bla pač top, kar se tiče vsega tega, da jima ni blo treba niti na govorilne ure hodt.	Uspešnost v šoli (prej)
234	Srednja šola je bla tipi topi. Pr faksu je pač mal padla, sem naredila vse izpite, vse je blo v redu, vse v ta pravem roku, sej pravm, takrat sem pol depresijo imela. Ampak sva tisto hitr pol z zdravnico rešile.	Uspeh v šoli (prej)
235	V službo sem šla še med faksom v vrtec, sem bla kot spremljevalka gibalno oviranega otroka, sem bla zdej 4 leta tam in tale diploma sem jo odlašala, tko da nism še končala.	Težave na fakulteti (sedaj)
SLUŽBENE OBVEZNOSTI		
156	Sem si rekel, da hočem čim prej se zaposlit in imet svoj	Želja po osamosvojitvi

	denar, da si bom privoščil, kar bom jaz hotel.	
ŠPORT, HOBIJI		
22	Že od nekdaj se ukvarjam s plesom, pa me nič ni oviral. Edin kar sem bila užaljena, če na kakšno tekmo on ni prišel. Drgač je pa zdej še vedno isto. Še vedno me mami pride gledat na tekmo.	Vztrajnost v športu Vir moči
59	Ne, ker ful nimam hobijev. Sam sem ves čas že delala.	Odsotnost hobijev
107	Pol, k se je šel oče zdraviti, pol mi je vse dol padlo, nism se več s športom ukvarjala.	Opustitev športa v začetku okrevanja starša
108	Prej sn bla ful zagrizena, 11 let sn bla mažoreta, pol sem šla triatlon trenirat za dve leti, pol sem igrala dvoranski nogomet.	Intenzivno ukvarjanje s športom (prej)
110	Zdej imam tek in kolo, sam to mi je ostalo.	Zmanjšanje športne aktivnosti (sedaj)
158	Ta nogomet smo imeli tam še v srednji, drugače pa ne.	Vir moči (prej)
159	Zdaj pa itak, da ni časa za kaj takega.	Odsotnost hobijev, športa (sedaj)
190	Nikoli ni bilo velik denarja za kak šport ali hobije in nisem šla nikamor.	Odsotnost hobijev in športa (prej)
191	Imela sem pevski zbor v osnovni.	Vir moči (prej)
192	Že v srednji šoli sem začela delat preko študenta in ni bilo časa za hobije, tudi še zdaj delam prek študentskega servisa, ves čas.	Odgovornost za svoje življenje
233	Tisoč več stvari počnem, kot sem jih takrat.	Delo na sebi (sedaj)
239	Pred zdravljenjem sem hodila v šolo, spala in jedla, potem sem zbolela še za depresijo. Po zdravljenju očeta pa sem več zunaj, hodim na sprehode, tudi psa sem si kupila. Tudi v razne aktivnosti v svojem kraju se zdaj vključujem.	Okrepitev hobijev Vključevanje v družbene aktivnosti
PRIJATELJSTVO		
23	Isto kukr sem imela prej prijatelje, jih imam zdej.	Ohranjanje prijateljstev
60	Tko isto je. Nism nobenga zgubila zaradi tega, kar se je zgodil, kvečjemu so mi bili vsi v oporo, res so se pokazal pravi prijatelji.	Ohranjanje prijateljstev, vir moči
76	Prjatlco, k se res pozna pa je tud ona vidla, da neki ni v redu z mano.	Vir moči

109	Glih, ko je nehal pit, pa mi ni nič več sedel, tudi tisto druženje me ni več zanimalo.	Opustitev druženja s prijatelji (sedaj)
113	Družba, prej je bilo več tega.	Manj druženja (sedaj)
114	V mojem primeru je tega veliko, da so fante dobile prjatlce, pa pol nismo več tok skupi.	Manj prijateljevanja
160	Ja, tako imam neke prijatelje, to se poznamo z vasi od malega, samo mogoče, ker imam svoj denar, zdaj grem večkrat z njimi na pijačo ali kakšno veselico gremo skup.	Ohranjanje prijateljstev
193	Enako, imam stare prijateljice.	Ohranjanje prijateljstev
201	Tudi prijatelji se name obračajo, ko imajo takšne težave.	Pomoč drugim
245	Prijatelje imam iste kot prej, nimam jih veliko, so pa tisti res pravi. Sem naredila nekakšno selekcijo, tako da ne želim več ugajati vsem.	Ohranjanje prijateljstev
PARTNERSTVO		
29	Fanta pa nimam.	Odsotnost partnerske zveze
61	Ko sta pila, sem bila samska, tisto mi je takrat čisto pasalo.	Samskost (prej)
62	Ampak takrat niti nisem imela nobene želje po vezi al čemur koli.	Preobremenjenost otrok (prej)
63	Prej sploh nism razmišljala o tem, ja tko, potem pa se ti sprostijo take stvari. Pol pa po zdravljenju obeh sem dobila fanta.	Razbremenitev otrok po prenehanju pitja staršev, urejanje lastnega življenja otrok
117	Partnerja, resnega nism imela, sem imela negativno izkušnjo, glih to sem se s psihologom pogovarjala.	Iskanje pomoči
118	Sem imela fante, ki so mi take stvari počeli in to skozi.	Negativne izkušnje v partnerstvu
164	Imam eno punco, ene pol leta sva skupaj. Prej pa ne vem, saj ni bilo časa, sem par tako bolj neresnih imel.	Krajša partnerska zveza
194	Imam fanta, ki mu lahko vse zaupam, je res fajn, z njim se lahko o vsem pogovarjam, on me razume.	Vir moči
238	Men se je zdel, da moram tok stvari nadoknadt, tko da zdej sem šele začela živeti. In pol tud, kar se partnerjev tiče in tega, v bistvu sem ful tko, kr nekako se ne morem navezat.	Nezmožnost trdne navezave
ODNOS DO SAMEGA SEBE		

27	Drgač pa ne vem. Nikol pa nism mogla rečt, a sem močna oseba al nism.	Opredeljevanje sebe
72	Jst sm se na začetku, ko sta začela abstinit, krivo počutla, če sm si naročila pivo v lokalu.	Občutki krivde zaradi pitja otroka
73	Včasih sm pa imela zaradi tega tak občutek krivde, kr pršla domov, pa sem se kr zjokala, kej tazga. Pol sta onedva mene mirila, kar je blo ful čudn.	Občutki krivde zaradi pitja otroka
74	Še zmeraj nisem zadovoljna, še zmeraj imam kakšne probleme, ampak jih pač rešujem sprot.	Nezadovoljstvo s seboj
119	In se vprašaš, kaj je z mano narobe, ker to ni bilo enkrat, je bilo trikrat, in imaš krivdo, kaj je z mano narobe.	Občutki krivde, nizko samospoštovanje
120	Glih psiholog rekel, da ni z mano nič narobe, da sem čist v redu, prav olajšanje mi je blo.	Delo na sebi
121	Rada pojem, ampak nimam samozavesti, drugi me hvalijo, jaz pa si ne upam.	Nizko samospoštovanje
122	Pa saj delam te terapijice, da grem pred špegu in si rečeš: dober si.	Delo na sebi, krepitev moči,
123	Zmeram sm neki dvomila vase, drugače vem sama pri sebi, da sem ful sposobna.	Delo na sebi
124	Ko pa je treba neki narest, pa začnem ful dvomit vase.	Nezaupanje vase
156	Sem si rekel, da hočem čimprej se zaposlit in imet svoj denar, da si bom privoščil, kar bom jaz hotel.	Želja po osamosvojitvi
157	Sem kr v redu, mogoč bi sam mogel bit bolj odločen, sploh doma, ko vsak neki hoče od mene.	Želja po večji odločnosti
188	Bila takrat skozi odlična, vsaj tu sem imela drugo samozavest, vsaj to.	Uspešnost v šoli
195	Sem samozavestna.	Samopodoba
196	Dobro, so kakšne stvari, ki se jih sramuješ, ampak veš, da to ni tvoja stvar.	Samopomoč
224	Nekako se ne morem odlept stran od doma.	Nemoč
240	Samozavest pa je bila zmeri slaba od začetka, tud pač sploh pol, k sem se tko fejest zredila in tko naprej.	Nizka samozavest
241	Zmeri sem bla tko sramežljiva, zaprta vase, pač tko, sploh recimo do novih ljudi.	Nizka samozavest
243	Samozavest pa to gre pa na boljš.	Izboljšanje samozavesti
ODGOVORNOST DO STARŠEV		

64	Včasih sm res mislila, da sem jst kriva, da se je vse to zgodil.	Občutki krivde za starševsko pitje (prej)
65	Sploh mlajši, k si mlajši, se ful bolj krivga počutš, pol k sm bla starejša, sem vedla, da jst nism, a ne, sm velik rabla, da sem to dojela.	Občutki krivde za starševsko pitje (prej)
126	Prej je bila skozi ena skrb, skrbelo me je za mami, skrbelo me je za očija, ker je pijan vozil, sem prav čakala, da bo prišel en dan, ki se bo neki zgodilo, da si bo kej naredu, sebi ali komu drugmu.	Prevzemanje vloge staršev (prej)
128	Sam zdej pa brat dela isto, kot prej oči, tko da me včasih fejst zanj skrbi.	Prevzemanje vloge staršev
129	Tko sem čutla eno odgovornost za očeta.	Prevzemanje odgovornosti do staršev
149	Ko se je napil, ni naredil tako kot se gre in je mogla mama, če pa je ni bilo, ker je delala turnuse, sem mogel jaz in vem, da ga ni brigalo, če sem bil s kom zmenjen, ali tekma ali šola al kaj.	Prelaganje odgovornosti na otroke, Prevzemanje vloge staršev (prej)
161	Ja skoz me je skrbelo, ko je šel na cesto, da se bo kaj zgodilo in pol se je res, je sebe poškodoval.	Skrb za starše (prej)
162	Takrat sem mislil, da moram jaz zdej njega vozit okrog, itak sem mogel za štal in vse okrog hiše, pa še šola je bila.	Prevzemanje vloge staršev (prej)
163	Zdaj je boljše, ker vem, da on vse naredi, pa tudi me ne tera več, ker zdaj ve, da imam skoraj cel dan službo.	Razbremenitev otrok
183	Večino časa se jaz počutim, da sem starš, saj sta nas težko vzgajala, nista bila sposobna nas vzgajat.	Prevelika odgovornost do staršev, Prevzemanje vloge staršev (sedaj)
184	Imam občutek, da moram skrbet zase in da bi mogla še njih usmerjat.	Prevelika odgovornost do staršev, Prevzemanje vloge staršev (sedaj)
214	OK, samo da se je pozdravil, vse ostalo pa pač, če imava malo tak odnos, mogoče ne taprav, samo, da je on v redu.	Pretirana odgovornost do očeta (sedaj)
220	Rajši nism raj nikol nič do tega prišla, da ne bi še men naredu uni občutek krivde, pač, da bo mislu, da je kriv za vse, kar se dogaja. Sej ni vse on kriv.	Pretirana odgovornost do očeta (sedaj)
221	Da ne bo mislu, da je on za določene stvari kriv. Je boljš, da spele to abstinenco do konca, tko kot se gre, brez razne krivde.	Pretirana odgovornost do očeta (sedaj)
222	V bistvu mam tak občutek, tko, da ful skrbim preveč za njiju.	Zavedanje o pretirani skrbi za starša, obrnjene vloge (sedaj)

223	So vsi brez izpita in jst sem doma in jih skozi vozim okrog.	Obrnjene vloge, pretirana odgovornost za starše (sedaj)
224	Nekako se ne morem odlept stran od doma.	Nemoč
244	Glavno, da se mami ful bolj počut.	Skrb za starše (sedaj)
NASILJE		
99	Jst sm recimo, ko se je tako obnašal, dobila strah, nism se upala nič, kr živela sem, tako energijo je sproščal, tako negativno. Pr men je bil to najbolj problem, k sem se kr uno, bala sem se. Ni nas tepel, ampak z besedami je naredil, da smo se ga bali.	Zastraševanje otrok Psihično nasilje
100	Sem šla tkoj v sobo za knjigo, da ne razmišljam o tem, da se mal v neki družga daš in pol je vedno prišel not in vpil.	Samopomoč Psihično nasilje
101	Agresije drgač ne, mami je včasih za roko trdo prjel, sam ni prestopil meje. Bolj je blo psihično trpinčenje z besedami, pa tisto energija.	Nasilje do partnerke Psihično in fizično nasilje
142	Prej smo se bolj kregali, bolj z mamo, jo je tud mahnili, če ni nehala.	Nekonstruktivno reševanje konfliktov Psihično in fizično nasilje
155	Ne vem, če so njegove, očetove težave, vplivale name. Ne vem, če bi mi šlo bolj v šoli, sigurno pa bi bilo drugače, če se ne bi skoz kregali, pa ne bi sred noči pršel pijan in galamil, pol smo pa mogli zgodi vstat in peš skoraj eno uro do šole.	Vpliv na razvoj otroka (prej) Psihično nasilje (prej)
199	Da sta probleme reševala preko otrok, to delasta še zdej.	Zloraba otrok
229	Če je bil jezen, je šel v štalo in če je kaka krava sam mal zamukala, jo je tko namlatil.	Nasilje nad živalmi
POZITIVNI UČINKI OKREVANJA		
19	Zdej pa je veliko bolj drugače videt, ker smo velik bolj srečni in sproščeni.	Doživljanje vzdušja sedaj
30	Ker nimamo že 7 let niti kapljice alkohola doma, je men tko najboljša sprememba.	Pomoč družine zasvojenemu staršu
66	Si znata vzet čas zase, da nista živčna.	Delo staršev na sebi, krepitev moči
67	Da zdej onedva kdaj mene mirita.	Prevzemanje lastnih vlog staršev (sedaj)

70	Zdej se usedemo k normalni ljudje in pač pogovorimo.	Konstruktivna komunikacija (sedaj)
126	Da je lušno, da mi ne rabi za mamno skrbet več in za atija.	Razbremenitev v času okrevanja
130	Boljše je, ker imam neko odgovornost, pa da moja beseda nekaj velja, se bolj sama odločam glede vsega.	Pridobivanje na moči
163	Zdaj je boljše, ker vem, da on vse naredi, pa tudi me ne tera več, ker zdaj ve, da imam skoraj cel dan službo.	Razbremenitev otrok
165	Da se zdaj ne kregamo toliko, pa da ni skozi ena skrb, kaj bo, ko pride domov.	Skrb, odgovornost za starše
200	Doma je zdaj večja odprtost, da govorimo o teh težavah doma.	Zaupanje med člani
201	Tudi prijatelji se name obračajo, ko imajo takšne težave.	Pomoč drugim
202	Všeč mi je, da sem se umaknila, da ne živim z njimi.	Osamosvajanje
244	Glavno, da se mami ful boljše počut.	Skrb za starše
246	Jst sem bolj sproščena.	Večja sproščenost
247	Pač brat lahko odrašča tko, kot si nobena od naju od sestr ni mogla prvoščit, tko da mi je to najboljš od vsega.	Skrb za druge, odgovornost do drugih
STRAHOVI		
28	Se nekak trudim, da ne bom šla po kakšnih očijevih poteh.	Strah pred lastno zasvojenostjo
34	Me niti mal ni strah, da bi oče začel nazaj pit.	Zaupanje v očetovo abstinenco
35	Jaz mu čisto zaupam, da ne bo več.	Popolno zaupanje očetu
78	Tko 99 % me ni, ampak ta 1 % pa obstaja, a ne, da kaj, če se kdaj spet kej zgodi.	Skrb za starše
79	Skušam čim manj razmišljat o tem.	Skrb za starše
128	Sam zdej pa brat dela isto, kot prej oči, tko da me včasih fejest zanj skrbi.	Prevzemanje vloge staršev
132	Ni me strah, da bi se nazaj vrnil v alkohol, sem začutila, da se ne bo vrnil pit.	Zaupanje v abstinenco
133	Me je pa strah pred kreganjem.	Nezmožnost konstruktivnega reševanja problemov, strah
134	Zdej pa k kdo začne, da bi se kregal, rečem: »v redu je, v redu je«, pol se umaknem.	Nezmožnost konstruktivnega reševanja problemov, strah

166	Ne, prva leta me je bilo malo strah, zdaj je že 5 let in ni niti kaplje alkohola doma, sam nikoli ne veš, nekje zadaj je en tak strah, sam upaš da ne bo.	Negotovost v prihodnost očetove abstinence
203	Oče je nežna dušica, se bojim kaj bo, če bi začel piti.	Strah pred recidivom
204	Ma nekje zadaj mi ostaja ta strah, tud ker ima mama težave s shizofrenijo.	Skrb zaradi mamine bolezni
209	Sm pač gledala čez oken na avtobusu, k smo se peljal, in razmišljala, kako bo doma in nism bla tko živahna, kukr bi mogla bit.	Preobremenjenost otroka (prej), skrb
210	Dušilo me je, komu naj sploh povem to.	Stiska otroka (prej)
248	Ampak moram pa rečt, da dvomi so še zmer.	Nezaupanje v abstinenco
249	Zdej sm se pa res bala, k se je odloču, da bo kadit nehal in takrat je bil pa res tečen in takrat se je res poznal in sem se bala.	Skrb za druge, pretirana odgovornost do drugih
250	Strah je še vedno odzadi, kaj pa, če spet začne pit, gre se tud za to, da je finančno od njega le naša družina odvisna.	Skrb za druge
PODPORA IN POMOČ		
36	Ne bi potrebovala pomoč takrat niti danes.	Odsotnost potrebe po pomoči
80	Nočem podoživljat vsega tega in pač nadaljevat s tem, ker je pretežko.	Strah pred bolečimi spomini
81	Je pa fino, da te stvari obstajajo, da če slučajno pride kdaj do tega, da bi potrebovala, da je tam.	Podpora in pomoč skupine
120	Glih psiholog rekel, da ni z mano nič narobe, da sem čist v redu, prav olajšanje mi je blo.	Delo na sebi
136	Da bi vsaj tko kot tukaj na društvu imeli tko kot je za starše skupina, da bi tudi otroci lhk bli zraven ali da bi lahko vsaj poslušali, fajn bi bila tudi kakšna skupina samo za otroke.	Potreba po podpori in pomoči
137	Pa tud za psihologa tko, kot sem rekla, da bi nas že v šoli učili, da psiholog ni nek babbav, in da ni nič narobe s tabo, če greš k psihologu.	Želja po detabuiziranju potrebe po psihološki pomoči
167	Ne, niti ni časa.	Ni potrebe po podpori in pomoči
206	Enkrat bom šla na en razgovor, da mi nekdo strokovno pove: »ej to ni tvoja stvar, to naj onadva rešujeta.«	Delo na sebi
207	Mogoče bi rabila pomoč takrat, ko je oče pil, zdaj ne	Potreba po pomoči (prej)

	rabim več, takrat bi mi koristilo.	
251	Ja, če bi bilo možno, bi bila dobrodošla kakšna vodena skupina v smislu druženja in izmenjave mnenj, izkušenj, morda podpore v primeru kakšne stiske, sploh pri osamosvajanju in gradnji svoje družine, kjer se lahko zatakne zaradi strahu pred tem, da boš tudi ti zamočil, kot tvoji starši.	Potreba po podpori